

دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان

۱۴

کتابخانه

www.tabarestan.info

زیارتگاه‌های گیلان

قاسم غلامی

قاسم غلامی کتروودی در سال ۱۳۵۵ در
روشنای کتروود دهستانی پیر بازار رشت متولد شد.
تحصیلات ابتدایی را در زادگاهش گذراند و تحصیلات
متوسطه را در رشت به پایان رساند. وی فارغ التحصیل
کترشناسی زمین و ادبیات فارسی از دانشگاه آزاد رشت
است.

غلامی فعالیت‌های پژوهشی خود را در حوزه‌ی
تاریخ اماکن زیارتی گیلان از سال ۱۳۷۰ آغاز کرد
و نخستین تألیف خود را با عنوان یاد بقعه کتروود
در سال ۱۳۷۱ منتشر کرد.

برخی از آثار تألیفی او عبارتند از تاریخ انقلاب
سیدجلال‌الدین السمرقانی (۱۳۷۶)، آینه‌ی پیرانار (۱۳۷۹)
و از درخت خاورین (۱۳۷۹)، سده‌های پیرانار (۱۳۷۹) و
تقریبی، شاهزاده ایریم، مسافری دینی (۱۳۸۱).

بسم الله الرحمن الرحيم

دانشگاه تبریز و تبریز گیلان

تبرستان
www.tabarestan.info

زیارتگاه‌های گیلان

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

سرشناسه	: غلامی کفترودی، قاسم، ۱۳۵۵.
عنوان و پدیدآور	: زیارتگاه‌های گیلان / قاسم غلامی کفترودی
مشخصات نشر	: رشت: فرهنگ ایلیا، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری	: ۱۲۰ ص.
فروست	: دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان: ۱۴.
شابک	: 978-964-2535-66-8
موضوع	: زیارتگاه‌های اسلامی -- ایران -- گیلان.
موضوع	: گیلان -- آرامگاه‌ها.
رده‌بندی کنگره	: ۸ غ ۹ گ / ۲۶۴ / ۷ BP
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷ / ۷۶۷۶
شماره کتابخانه ملی:	: ۱۰۵۲۴۴۵

دانشگاه فرهنگ و تمدن گیلان

www.tabarestan.info

زیارتگاه‌های گیلان

قاسم غلامی

دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان - ۱۴

زیارتگاه‌های گیلان

قاسم غلامی

ویراستار: رضا چراغی

سرپرست مجموعه: فرامرز طالبی

حروف‌نگار: متین باقری نمایه‌ساز: بهنام رضائی‌نژاد

چکیده‌ی انگلیسی: شبنم بزرگی طراح جلد: شاهین بشرا

ناشر: فرهنگ ایلیا شمارگان: ۲۱۰۰ نسخه نوبت و سال چاپ: نخست ۱۳۸۷

لیتوگرافی: همراهان چاپ: توکل صحافی: کتیبه‌گیل

همه‌ی حقوق محفوظ است.

استفاده‌ی پژوهشی از این اثر با ذکر مأخذ آزاد است.

هرگونه استفاده‌ی تجاری از این اثر، به هر شکل، بدون اجازه‌ی کتبی ناشر، ممنوع است.

نشانی دفتر دانشنامه: رشت، خ آزادگان، جنب دبیرستان بهشتی (خ صفایی)، خ حاتم، شماره‌ی ۴۹.

نشانی پستی: رشت، صندوق پستی ۱۸۵۸-۴۱۶۳۵ تلفن و دورنگار: ۳۲۴۴۷۳۳ - ۳۲۴۴۷۳۲

پست الکترونیکی: guilandaneshnameh@yahoo.com

یادداشتِ شورای پژوهشی دانشنامه

ایران زمین، پهنه‌ی گسترده‌ای است با اقلیم‌ها، فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های گوناگون. شناخت و معرفی این اقلیم‌ها، نقشی بسزا در شکل‌گیری فرهنگ ملی دارد. دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان بر آن است تا با معرفی ویژگی‌های فرهنگی و طبیعی این بخش از سرزمین ایران، گامی کوچک در شناخت فرهنگ بومی و ملی بردارد. این مجموعه با همراهی و همدلی گروهی از پژوهشگران فرهیخته‌ی دیارمان و با همت سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی گیلان، حوزه‌ی هنری گیلان و دوستانمان در انتشارات فرهنگ ایلیا به سرانجام رسیده است. تلاش همه‌ی آنان را ارج می‌نهم.

فرامرز طالبی مسعود پورهادی

هادی میرزائزاد موحد

تبرستان
www.tabarestan.info

یادداشت حوزه‌ی هنری

گیلان بی‌هیچ گزافه و گمان، یکی از کهن‌سال‌ترین زیستگاه‌ها و خاستگاه‌های فرزندان ایران زمین است. این سرزمین سحرانگیز و خرم چون رشک بهشت، فراخنای تاریخ ایران و فرازگاه تاریخ تشیع ایران است. گیلان از دیرین روزگاران، پناهگاه گریزندگان از ستم خلفا بوده و چه بسیار از دین‌داران و پناه‌آورانی که در این دیار بالیدند و با یاری مردمان آن، حکام جور و ستم را از تخت فروکشیدند.

این دیار همان دیاری است که علویان را از تیغ ستم خلفای اموی و عباسی پاس داشت، همان دیاری است که بیگانگان یونانی، عرب و ترک هرگز نتوانستند بر آن دست یازند و از آن باج ستانند.

ولی امروز از گیلانِ بزرگ چه مانده است جز نشانه‌هایی در دل کتاب‌های تاریخ و بناهایی که رو به ویرانی‌اند و یادها و نواحی در باورها و آیین‌ها و آوایی که بر زبان مردان و زنان این دیار به زیبایی نشسته‌اند و بر شیوه‌های زیست مردم این سامان دلالت دارند.

برای شناخت آن‌چه از این میراث بزرگ مانده است، باید گام‌های استوار برداشت و دست‌آورد پژوهش‌ها و تحقیقات اندیشمندان را گرد آورد و به نسل جوان و نسلی که فردای این دیار از آن اوست، سپرد.

شناخت و بازکاوی این زوایای آشکار و پنهان از سال‌ها پیش
اساسی‌ترین دغدغه‌ی فکری و فرهنگی ما بود و امروز دانشنامه‌ی
فرهنگ و تمدن گیلان گامی کوچک ولی محکم در راستای رسیدن به این
هدف است.

این مجموعه حاصل تحقیقات و پژوهش‌های جمعی از گیلان‌شناسان
زیده است. پُر بی‌راه نیست که برنامه‌ریزان بتوانند از نتایج این مطالعات و
پژوهش‌ها در روند توسعه‌ی فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی برای
ترسیم چشم‌انداز آینده‌ی استان سود برند.

بر خود فرض می‌دانم از تمامی کوشندگان این کار سترگ، به ویژه
محققان و پژوهندگان، ناشر گرامی و شورای محترم پژوهشی دانشنامه‌ی
فرهنگ و تمدن گیلان تقدیر نمایم و سپاس‌گزار ریاست محترم سازمان
مدیریت و برنامه‌ریزی گیلان باشم که از بدو تصویب این پروژه همواره
مشوق ما برای ادامه‌ی این راه بودند.

غلامرضا قاسمی

۱۱	پیش‌گفتار
	فصل اول
۱۵	زیارتگاه‌های آرامگاهی
	فصل دوم
۴۳	زیارتگاه‌های ویژه
۴۳	زیارتگاه‌های قرآن
۵۰	مساجد مقدس
۵۱	قبر پیامبر الهی (قادرنبی)
۵۲	سقاخانه‌ها
۵۳	فرشته کُل‌ها (تیپه‌های فرشتگان)
۵۶	قتلگاه‌ها
۵۷	زیارتگاه‌های خورشید
۶۰	زیارتگاه‌های یادبود
۶۴	چاه‌های زیارتی
۶۷	زیارتگاه‌های علم
۶۸	سنگ‌های زیارتی (زیارتگاه‌های سنگ)
۷۲	درختان مقدس
۷۲	گونه‌های درختان مقدس
۷۸	درخت مزارهای معروف گیلان
۸۹	بقاع متبرکه‌ی ویژه

۸۹	بقاع دو برادران
۹۱	بقاع براز خاخوران (برادر خواهرها)
۹۲	بقاع استخر
۹۴	کتاب‌نامه
۹۷	نمایه
۱۱۷	چکیده‌ی انگلیسی

پیش‌گفتار

زیارتگاه‌ها بقاع متبرکه و اماکن مقدسی هستند که می‌توان آن‌ها را به سه بخش اصلی امام‌زاده‌ها، زیارتگاه‌های آرامگاهی و زیارتگاه‌های ویژه تقسیم کرد. امام‌زاده به اماکن مقدسی گفته می‌شود که مدفن فرد یا افرادی از خاندان رسالت هستند. این افراد می‌توانند از سادات حسنی، حسینی، موسوی و رضوی و حتی از سادات عُمَری (نوادگان عمر الاطرف بن علی)، سادات محمدی (نوادگان محمد حنفیه) و سادات زینبی (نوادگان حضرت زینب) باشند که هر یک به قبائل و طوائفی چون سادات شجری، ناصری، مؤیدی، هارونی، بنی‌عطار، بنی‌کتیله، درازگیسو، کیایی، زرین‌کمر، مرعشی و... تقسیم می‌شوند.

زیارتگاه آرامگاهی به اماکن مقدسی گفته می‌شود که مدفن عرفا و صوفیان (با عناوینی چون شیخ، پیر، بابا، میر، سلطان، شاه و درویش)، فقها و علما (با عناوینی چون ملا، معلم و شیخ) و سرداران و حکمرانان محلی هستند. فصل نخست این کتاب به بررسی و معرفی زیارتگاه‌های آرامگاهی گیلان اختصاص دارد.

در گیلان زیارتگاه‌های دیگری نیز وجود دارند که در آن‌ها کسی مدفون نیست. زیارتگاه‌های قرآن، مساجد مقدس، سقاخانه‌ها، بناهای

یادبود، چاه‌های زیارتی، سنگ‌های زیارتی و درختان مقدس از جمله‌ی این زیارتگاه‌ها هستند که در فصل دوم کتاب، با عنوان زیارتگاه‌های ویژه، به آن‌ها پرداخته‌ایم.

در زمینه‌ی زیارتگاه‌های گیلان، پژوهش‌های پراکنده‌ای انجام گرفته است. مُلگونف، سیاح روسی، در سفرنامه‌ی خود که مربوط به سال ۱۸۵۶ میلادی (۱۲۳۵ ه‍.ش) است، اشاره‌هایی به زیارتگاه‌های گیلان دارد.^۱ ل. رایینو، کونسول یار انگلستان در رشت، در حدود سال ۱۲۹۲ ه‍.ش در کتاب تاریخ ولایت دارالمرز ایران، گیلان به تعدادی از زیارتگاه‌های آرامگاهی و ویژه (زیارتگاه‌های قرآن، چشمه‌ها و درختان مقدس) اشاره کرده است. دکتر منوچهر ستوده در کتاب ارزشمند از آستارا تا استراباد، ضمن پرداختن به امام‌زاده‌های گیلان و بناهای تاریخی مربوط به آن‌ها، درباره‌ی زیارتگاه‌های آرامگاهی و ویژه نیز مطالب ارزشمندی را ثبت کرده است. محمدتقی پوراحمد جکتاجی در جلد اول کتاب گیلان، ضمن برشمردن امام‌زاده‌های گیلان، تعدادی از زیارتگاه‌های آرامگاهی را نیز معرفی کرده است. هم‌چنین عزیز طویلی در جلد اول تاریخ جامع بندرانزلی، هوشنگ عباسی در کتاب لشت‌نشا سرزمین عادلشاه، احمد مرعشی در واژه‌نامه‌ی گویش گیلکی و رضا قربانی در کتاب لاهیجان و مشاهیر آن، هر یک به اجمال مطالبی را به زیارتگاه‌های محدوده‌ی تحقیق خود اختصاص داده‌اند. با این حال تاکنون هیچ اثر مستقلی درباره‌ی زیارتگاه‌های گیلان نوشته نشده و این پژوهش در نوع

۱. برای آگاهی از مشخصات کتاب‌شناختی آثار معرفی شده در این بخش، کتاب‌نامه را ببیند.

خود نخستین اثر مستقل است.

پژوهش حاضر مبتنی بر دو روش کتابخانه‌ای (اسنادی) و تحقیق میدانی است. در مرحله‌ی نخست، در سال‌های ۸۳ و ۸۴، نگارنده از ۷۵۰ بقعه‌ی متبرکه‌ی گیلان بازدید کرده و پس از آن، با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای موجود، داده‌های تکمیلی را گردآورده است.

در پایان از مدیرکل محترم اداره‌ی اوقاف و امور خیریه‌ی گیلان، حاج حسین حامد سقاییان که زمینه‌ی تحقیق میدانی را فراهم آوردند و نیز شورای پژوهشی دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان و مسؤولان انتشارات فرهنگ ایلیا که انتشار این اثر را بر عهده داشته‌اند، صمیمانه تشکر می‌کنم.

تبرستان
www.tabarestan.info

فصل اول

زیارتگاه‌های آرامگاهی

در گذشته در گوشه و کنار شهرها و آبادی‌های گیلان پیران و مشایخی حضور داشتند که با قدرت معنوی خود در حوزه‌های مذهبی، سیاسی اقتصادی و فرهنگی تأثیرگذار بودند و گاه با دریافت احکام و حقوق و مستمری از حاکمان و پادشاهان وقت که با دریافت علم و نشانِ مراکز قدرت نیز همراه بوده است، به نفوذ معنوی خود رنگ سیاسی و قانونی می‌دادند. این پیران در گوشه و کنار آبادی‌ها مرجع مسائل دینی و حتی حقوقی بودند و گاه با تأسیس خانقاه به پرورش شاگردان می‌پرداختند. امروزه قبرهای بسیاری از این پیران که گاه بزرگان و روحانیان فرقه‌های مختلف اسلامی بوده‌اند، در جای جای گیلان به صورت زیارتگاه وجود دارد. هم‌چنین گاه این پیران در خانه‌ی خود مدفون و تبدیل به زیارتگاه آن سامان شده‌اند، چنان‌که محله‌های مورد نظر را نیز پیرسرا می‌نامند.

شایان ذکر است که در چند دهه‌ی اخیر، با تحدید معنایی واژه‌ی پیر و کم‌رنگ شدن کاربرد عرفانی آن، پیر را به میر و سپس به سید تبدیل کرده و با جعل نسب‌نامه، زیارتگاه‌های آرامگاهی را امام‌زاده معرفی کرده‌اند.

هم‌چنین در گیلان قبور عده‌ای دیگر نیز مورد توجه قرار گرفته و تبدیل به زیارتگاه شده است که عبارت‌اند از: روحانیان و فقهای بزرگ یا روحانیان محلی که در حیطه‌ی نفوذ خود مورد اعتقاد و اعتماد اهالی

بودند؛ معلمان و حافظان قرآن کریم؛ بانیان و مؤسسان مساجد؛ و اصحاب فضل و دانش و سرداران و حکمرانان که معمولاً در مقبره‌های خانوادگی دفن می‌شدند و گاه با جعل اسم و نسب تبدیل به بقعه‌ی متبرکه شده‌اند. با توجه به مطالب فوق، در این بخش به معرفی این‌گونه زیارتگاه‌ها می‌پردازیم.

بقعه‌ی شیخ ابوالوجه، کله‌بر لاهیجان

این بقعه‌ی متبرکه در روستای کله‌برِ زاکله‌بر و در ۱۰ کیلومتری شهر لاهیجان قرار دارد. شخصیت مدفون در این بقعه از روحانیان، فقها و عالمان بزرگ سده‌ی هفتم هجری است که در سال ۹۴۸ هـ ق نیز بقعه‌ای برای او ساخته بودند (ستوده: ج ۲، ص ۱۶۲). ساختمانِ بقعه‌ی فعلی ۱۱۶ مترمربع مساحت دارد و شامل یک اتاق مرکزی به عنوان روضه‌ی منوره با آئینه کاری و گنبد داخلی است که دور تا دور آن را سائنی فرا گرفته است. ارتفاع گنبد ۶ متر است و یک ضریح مشبک چوبی بر مرقد نصب شده است. محوطه‌ی بقعه تقریباً ۳۰۰۰ مترمربع مساحت دارد که قبرستان اهالی در آن واقع شده و مسجدی نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند.

کتابخانه‌ی صندوقِ چوبی بقعه در کتاب از آستارا تا استراباد ثبت شده است: «این مشهد منور و مرقد مقدس حضرت وحیدالزمان فی‌العالم الفقه المحصل، الشیخ الکامل العلام، استاد الفقها و العلماء المحققین، المجتهد الساعی لیبیان الفروع و اصول الدین، الشیخ ابوالوجه المشهور بین الانام الشیخ باچوبه علیه الرحمه و الرضوان می‌باشد و مجتهد به مذهب اهل البیت علیهم السلام و در عصر امیر پهلوان العادل... و در عصر خود از جمله اوریع و اتقی و افضل و اعلم بود، و او را مرتبت و رفعة عظمی به درجه کبری رسیده و او اهل ریاضت و کشف اسرار که به تحریر میسرند و

مشهور و معروف زمانه. و این صندوق مرقِدِ منور در محرم الحرام سنه ثمانی و اربعین و تسعمايه هجرية نبويه... وقوع یافته است» (ستوده: ج ۲، ص ۱۶۲).

بقعه‌ی شیخ تاج الدین محمود خیوی، لمیر آستارا

شیخ محمود پسر شیخ هدایت خیوی از عرفای سده‌ی هشتم هجری است. وی در روستای لمیر آستارا و در سال ۷۳۲ ه‍.ق وفات یافت. بقعه‌ی شیخ محمود که دکتر ستوده آن را «واسطه‌العقد و نگین انگشتی بناهای تاریخی گیلان» می‌داند (ص ۱۳)، در سایه‌سار درختان جنگلی و در محوطه‌ای بکر، چشم‌هر بیننده‌ای را خیره می‌کند. این بنا با مساحت ۲۸ مترمربع از سنگ ساخته شده و گنبد آن با آجر چیده شده است. در داخل بنا سه قبر قرار دارد؛ قبر میانی متعلق به شیخ محمود است و قبرهای دوسوی او به نزدیکان یا جانشینانش تعلق دارند.

در اطراف بقعه تعداد زیادی سنگ قبر قدیمی شکسته مشاهده می‌شود. متأسفانه سنگ قبرهایی را که دکتر ستوده در سال ۱۳۴۷ مشاهده کرده بود، شکسته و یا به جای دیگری منتقل کرده‌اند. متن سنگ قبر شیخ محمود را دکتر ستوده چنین ضبط کرده بوده است: «هذا مرقدُ الشيخ العالم العامل الفاضل الكامل الزاهد العابد تاج الملة والدین محمود بن الشيخ هدية الخیوی طاب ثراهما توفي ضحوة الحادی والعشر من جمادی الثانيه سنه اثنین وثلثین و سبعمایه» (ص ۱۲).

بقعه‌ی پیرشرفشاه

این بقعه‌ی متبرکه که از معتبرترین و مشهورترین بقاع متبرکه‌ی تالش و مهم‌ترین زیارتگاه مشترک شیعیان و اهل تسنن است، در روستای

دارسرای رضوانشهر واقع شده است. براساس شجره‌نامه، وی با یازده واسطه، از نوادگان امام موسی کاظم (ع) به‌شمار می‌آید؛ اما براساس مستندات تاریخی، پیرشرفشاه از عرفا و شعرای قرن هشتم هجری است که به زبان گیلکی شعر می‌سروده و دیوان اشعار او نیز به چاپ رسیده است (نک. دیوان پیرشرفشاه دولایی).

دیوان شعر وی، با مدح معشوق زمینی آغاز شده و با حمد و ستایش خداوند به پایان می‌رسد. ظاهراً وی معتقد به المجاز قنطرة الحقیقه بود و می‌خواست از عشق زمینی به عشق آسمانی دست یابد. او این کتاب تعلیمی را برای انتقال افکار و آرای عرفانی خود به نظم کشیده و ظاهراً اشعار پراکنده‌ی او بعدها، براساس حروف الفبا، وارد مجموعه‌ی اصلی شده‌اند.

بنای بقعه‌ی پیر شرفشاه، با مساحت تقریبی ۲۴۴ مترمربع، از آجر ساخته شده و گنبدی بتونی دارد که از خارج با فلز کار شده است. هم‌چنین ضریح چوبی مشبکی که متعلق به دوره‌ی قاجاریه است، بر مزار وی نصب است.

مساحت تقریبی محوطه‌ی بقعه ۷۰۰۰ مترمربع است و در اطراف آن قبرستان اهالی قرار دارد. یازده اتاق زائرسرا، سرایداری و سرویس بهداشتی، امکانات رفاهی این بقعه‌اند.

بقعه‌ی فقیه یحیی بن محمد صالحی (معلم)

در ۱۸ متری مرقد آقا سید صالح (ع)، در روستای کفته‌رود پیربازار رشت، مرقد شخصیت دیگری قرار دارد که به معلم صالحی مشهور است و توده‌ی مردم او را معلم آقا سید صالح می‌دانند. به روایت سید ظهیرالدین

مرعشی، آن‌گاه که سیدعلی‌کیا، اولین امیر سادات امیرکیایی، در سال ۷۶۹ ه‍.ق بر لاهیجان دست یافت، همه‌ی علما و فقها با او بیعت کردند مگر فقیه یحیی بن محمد صالحی که به رشت مهاجرت کرد و به واسطه‌ی مقام علمی و معنوی‌اش، حاکم رشت، امیر محمد رشتی، از او استقبال کرد و او را در کنار سیارود در روستایی به نام فکی‌کول (فخب امروزی) جای داد (۱۳۶۴، ص ۹۱).

چنان‌که در تاریخ گیلان و دیلمستان اشاره شده است، یحیی بن محمد صالحی در وقایع سال ۷۹۲ ه‍.ق نقش دارد (مرعشی: ۱۳۶۴، ص ۹۲)، بنابراین وی حداقل تا سال ۷۹۲ در این منطقه حضور داشته و باید حدود سال ۸۰۰ ه‍.ق وفات کرده باشد. ظاهراً او افزون بر آموزش قرآن کریم و ترویج معارف اسلامی، تصدی امور بقعه‌ی آقا سیدصالح را نیز بر عهده داشته است. مرقد وی تا سال ۱۳۵۶ بقعه و بنایی جداگانه داشت، اما در آن سال، هنگام بازسازی ساختمان و گسترش حسینیه، در بنای اصلی بقعه‌ی آقا سیدصالح قرار گرفت و یک ضریح مشبک آهنی بر آن نصب گردید.

بقعه‌ی پیر سلیمان دارابی

پیر سلیمان بن حمزه‌ی دارابی رشتی از عرفا و مشایخ نیمه‌ی اول سده‌ی دهم هجری است که مرقد او در محله‌ی سلیمان داراب رشت واقع است. بنای مرقد با مساحت تقریبی ۴۴۰ مترمربع از آجر ساخته شده است. ضریح طلا اندود مشبکی بر مرقد پیر سلیمان نصب است و ضریح مشبک چوبین آن را به بالکن بقعه منتقل نموده و در آن‌جا نگهداری می‌کنند. مساحت تقریبی محوطه‌ی بقعه ۴۰۰۰ مترمربع است و قبرستان عمومی در آن قرار دارد. هم‌چنین وجود آرامگاه میرزا کوچک خان و

بسیاری از اهالی فرهنگ، هنر و ادب گیلان در جوار بقعه، اعتبار ویژه‌ای به آن بخشیده است.

مطابق کتیبه‌ی صندوق چوبی مرقد پیر سلیمان که اکنون موجود نیست، سرافراز سلطان لشت نشائی دستور ساخت این بقعه را داده است. سرافراز سلطان، فرماندهی سپاهی ۲۰ هزار نفری بود که در سال ۹۴۵ ه‍.ق به دستور شاه تهماسب و به وسیله‌ی خان احمدخان برای تصرف رشت فرستاده شد (فومنی: ص ۴۴).

در کتیبه‌ی مذکور از پیر سلیمان چنین یاد می‌شود: «للمرقد المعطر والقبر المنور الشيخ الفاضل السالك الكامل المرحوم المفقور المبرور زبدة المشايخ پیر سلیمان بن حمزه دارابی الرشتی جعله الله تعالى من الأمنین الفائزین الذین لاخوف علیهم ولاهم یحزنون فی ذیحجه سنه ثلث و خمسين و تسعمایه» (رابینو: ۱۳۶۶، ص ۲۸۹). از عبارات و عناوین برمی‌آید که بانی و کاتب کاملاً پیر سلیمان را می‌شناختند و زمان زندگی وی به ایشان نزدیک بوده است. بنابراین شیخ پیر سلیمان بن حمزه‌ی دارابی را می‌توان از عرفای بنام شهر رشت در نیمه‌ی اول سده‌ی دهم هجری دانست که ساخت بقعه‌ی او در سال ۹۴۵، هم زمان با تصرف رشت به دست سرافراز سلطان، آغاز شده و تا سال ۹۵۳ طول کشیده است. با توجه به مطالب فوق، نباید پیر سلیمان دارابی را با پیر سلیمان دارابی شامی (متوفی ۲۱۲ ه‍.ق) اشتباه گرفت.

بقعه‌ی پیررضا، تکیه‌بر لاهیجان

بقعه‌ی پیررضا در محله‌ی تکیه‌بر، در خیابان شهید کریمی شهر لاهیجان، واقع است و اهالی این شهر او را فرزند امام موسی کاظم (ع) می‌دانند. بنای بقعه با مساحت تقریبی ۱۴۰ مترمربع از آجر ساخته شده

است، گنبدی با طرح کلاه درویشی دارد و ضریح مشبک آلومینیومی‌ای بر مرقد نصب است. تمام آثار قدیمی بقعه را در بازسازی اخیر از بین برده و یا به جایی دیگر منتقل کرده‌اند.

صندوق قدیمی بقعه، کتیبه‌ای با مضمون زیر داشت: «قد امر هذا الصندوق محیط علی مضجع الشیخ العالم بحقایق المعارف المخصوص بعنایات الملك الاعلی پیرضا فی شهور سنة من مائة الاولى من الف الثاني من هجرة النبوة المصطفویة و كتب هذه السطور الفقیر المحتاج الى الله الغنی محمد بن داود کیاة الحسینی غفر الله لهما» (ستوده: ج ۲، ص ۱۲۰). در این کتیبه صاحب قبر شیخ پیررضا معرفی شده است که صندوقش را در سده‌ی نخست از هزاره‌ی دوم هجری ساخته‌اند. بنابراین پیررضا نمی‌تواند فرزند یا نواده‌ی امام موسی کاظم (ع) باشد.

در کتاب نامه‌های خان‌احمدخان گیلانی نامه‌ای وجود دارد که به خان‌احمدخان نوشته شده و او نیز به آن پاسخ داده است. با بررسی این نامه و پاسخ آن، شناخت بهتری از چهره‌ی تاریخی پیررضا به دست خواهد آمد. در نامه نوشته شده است: «غوررسی این مشاهد و مساجد بعد نبی و ولی بر فرزندان ایشان فرض عین و تعمیر آستانه‌ی شیخ رضاکیا را نواب اقدس و دولت آن قدر ملتفت است. فلهدا غوررسی این مشهد [بقعه‌ی صاحب مرشد] نیز واجب است». خان‌احمدخان در جواب می‌نویسد: «فرض که این مزخرف نوشته و صاحب مرشد را با شیخ رضاکیا برابر ساخته بدانند که مرشد کتایی است از زیدی و صاحبش مصنف آن و مذهب زیدی را مالش این که غیر امام حسن و امام حسین علیهما السلام که نص صریح نبی دارند، نه امام دیگر از ائمه‌ی اثنا عشری امام نیستند..... شیخ رضاکیا مردی است که فقهای زیدیه آن زمان علیهم ما علیهم نیز او را بعد از [قوت پدرش] برگردن شیخ بسته‌اند که چون شیعه است به مازندران ببر و

در گورکن و او چنین کرده و به چالوس برده و گور کرده» (نامه‌های خان احمدخان گیلانی: صص ۱۳۵-۱۳۶).

بنابراین شیخ رضا کیا از عرفای شیعه‌مذهب سده‌ی دهم هجری در لاهیجان است که در اوائل سده‌ی دهم، به علت مخالفت علمای زیدی، پیکر پدرش را به چالوس برد و در آنجا به خاک سپرد؛ این موضوع باید قبل از شیعه شدن خان احمدخان، یعنی قبل از سال ۹۳۶ هـ. اتفاق افتاده باشد. بنابراین با چشم‌پوشی سلطان احمد از زیدیه، شیخ رضا کیا در ترویج شیعه‌ی اثناعشری در گیلان نقش حساسی ایفا کرد و مرقد او زیارتگاه مردم این سامان شد. به نظر می‌رسد پس از فتح گیلان توسط شاه عباس در سال ۱۰۰۱ هجری، به دستور و اشاره‌ی دربار صفوی، بقعه‌ی شیخ رضا کیا به نام پیر بازسازی شده و به خاطر حساسیتی که درباره‌ی پسوند کیا وجود داشته است، این پسوند را از اسم شیخ برداشته و بر صندوق وی تنها شیخ پیر رضا ثبت کرده‌اند.

بقعه‌ی پیر مؤذنان، صوفیان ده صومعه‌سرا

این بقعه‌ی متبرکه در شهرستان صومعه‌سرا و در روستای صوفیان ده تملکات قرار دارد. بنای بقعه به مساحت ۶۰ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده و ضریحی مشبک از جنس آهن و استیل دارد. مساحت تقریبی محوطه‌ی بقعه یک هکتار است که قبرستان عمومی اهالی در آن واقع شده و مسجدی بزرگ نیز در آن احداث کرده‌اند.

راینو در حدود سال ۱۲۹۲ هـ.ش درباره‌ی این بقعه چنین می‌نویسد: «زیارتگاه پیر مؤذنان در آنجا واقع است. متولی این مقبره از اعقاب شخصی به نام پیر محمد مؤذنان است و بر طبق اسناد و فرمان‌های قدیمی، منطقه‌ی وسیعی وقف

این محل بود که عبارت است از: جوکی، سفید لیزار، گفته‌رود، تورخاله، نیزار، نمکاهان، لیه خاله و پازکی پشت. یکی از این فرمان‌ها به تاریخ محرم سال ۹۳۹ هجری (۳۳ - ۱۵۳۲ میلادی) نوشته شده و به مهر مظفر سلطان، حاکم بیه‌پس، ممه‌ور می‌باشد و در آن کلمات زیر دیده می‌شود: *الله تعالی الحکیم المنان الموید القادر السطان المظفر ابوالمظفر*.

دو فرمان دیگر، یکی متعلق به شاه عباس دوم است که به تاریخ ۱۰۵۲ هجری (۴۳ - ۱۶۴۲ میلادی) نوشته شده است و دیگری مربوط به شاه طهماسب دوم است که در ۱۱۳۷ هجری (۳۰ - ۱۷۳۴ میلادی) نوشته شده و دارای مهر فرمانده کل امپراطریس آن می‌باشد» (۱۳۶۶، صص ۲۲۹-۲۳۰).

نام اصلی این عارف وارسته پیر محمد موذن یا پیرمحمد موذنان است که از عرفای نیمه‌ی اول سده‌ی دهم هجری بوده و حدود سال ۹۳۹ هـ ق وفات کرده است. زیارتگاه او از زیارتگاه‌های مورد علاقه‌ی مردم تولم است.

بقعه‌ی ملاپیر شمس الدین، لاشیدان لاهیجان

این بقعه‌ی متبرکه در روستای لاشیدان حکومتی لاهیجان واقع است. بر سنگ مرمری که در بقعه قرار دارد، عبارت زیر نوشته شده است: «هذا المرقد المنور المطهر النورانی پیر ملاشمس الدین علیه الرحمة والرضوان قد توقی فی عشر شهر ذی الحجة بتاریخ سنة تسع و خمسين و تسعاً یه هجرية النبوة علیه السلام...» (ستوده: ج ۲، صص ۱۳۸-۱۳۹). بنابراین پیر ملاشمس الدین در دهم ذی‌الحجه‌ی سال ۹۵۹ هـ ق وفات کرده است و باید او را از عرفا و علمای سده‌ی دهم شهر لاهیجان به شمار آورد.

این بقعه به مساحت ۲۰۰ مترمربع از خشت و آجر ساخته شده است و صندوق چوبی مشبکی بر مرقد پیر نصب است.

بقعه‌ی پیر حسن، دارسازی رشت

این بقعه‌ی متبرکه در روستای خناچاه دهستان دارسازی شهر رشت واقع شده است. بقعه از آجر ساخته شده و حرم آن شامل اتاقی به طول ۹ و عرض ۴/۵ متر است که با حسینیه‌ی مجاور خود، ۱۷۵ مترمربع مساحت دارد. ضریح بقعه از آهن و آلومینیوم است و شش گلدان معمولی در بالای آن نصب شده است. در محوطه‌ی بقعه نیز قبرستان عمومی قرار دارد. امروزه این بقعه به آقا سید حسن دارسازی مشهور است، اما راینو در سال ۱۲۹۲ ه‍.ش و دکتر ستوده در سال ۱۳۴۸ ه‍.ش از آن به نام پیر حسن خناچاه یاد کرده‌اند (راینو: ۱۳۶۶، ص ۲۸۸؛ ستوده: ج ۱، ص ۳۰۳).

مستندات موجود نشانگر نقش و اهمیت تاریخی پیر حسن در قرن دهم هجری است. به عنوان مثال در سال ۹۷۵ ه‍.ق، هنگامی که جمشیدخان اسحاقی به حکومت بیه‌پس دست یافت، بزرگان بیه‌پس تصمیم گرفتند از دربار صفوی برای او دختر طلبیده و او را به شرف دامادی شاه تهماسب مشرف سازند؛ بنابراین هیأتی هفت نفره را برای خواستگاری به دربار شاه تهماسب فرستادند که ۶ نفر آنان از پیران بزرگ بیه‌پس بودند و پیر حسن خوناچائی نیز از آن جمله بود (فاخته: صص ۹۶-۹۷).

یکی از نامه‌های خان‌احمدخان گیلانی نیز جایگاه ویژه‌ی پیر حسن را آشکار می‌سازد. شیرزاد سلطان که از سوی خان‌احمدخان گیلانی، والی لاهیجان، مامور تسخیر بیه‌پس شده بود، در سال ۹۹۳ ه‍.ق به رشت و کوچصفهان دست یافت و در اواخر همین سال با خان‌احمدخان از در مخالفت در آمد (فومنی: صص ۵۸-۵۹). در این هنگام خان‌احمدخان به خط خود نامه‌ای اهانت‌آمیز و عتاب‌آلود در جواب عریضه‌ی شیرزاد سلطان نوشت که در قسمتی از آن آمده است: «از افواه شنیده‌ام که پیر حسن خوناچایی

از تو رنجیده طور است. زنهار که با درویشان به ادب باشی و نوعی کنی که لایق ایشان باشی» (نامه‌های خان احمدخان گیلانی: صص ۱۹۶-۱۹۷).

بنابراین پیر حسن خوناجایی (خناچاهی) پیر یا درویشی بود که در قریه‌ی خناجا (خوناچاه) و در روزگار خان احمدخان زندگی می‌کرد. او تا حدود سال ۹۹۳ ه‍.ق زنده بوده و ظاهراً در اواخر سده‌ی دهم هجری وفات یافت.

بقعه‌ی پیرزاهد دافیه، آلیان فومن

در روستای سیاه‌رود آلیان فومن بقعه‌ای وجود دارد که به شیخ زاهد معروف است. عده‌ای معتقدند که در این مکان شیخ زاهد گیلانی مرشد و پیر شیخ صفی‌الدین اردبیلی آرمیده است و قاضی نورالله شوشتری در کتاب مجالس‌المومنین به این امر تصریح دارد (ص ۱۳۰). این بقعه با مساحت تقریبی ۲۸۰ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده و ضریح آهنی مشبکی بر مرقد پیر نصب است. محوطه‌ی بقعه حدود ۷۰۰۰ مترمربع است و قبرستان اهالی در آن قرار دارد.

بنای ساده و محقر این بقعه، خودگواه آن است که این مکان نمی‌تواند مرقد شیخ ابراهیم زاهد گیلانی باشد. در وقایع مربوط به سال ۹۹۲ ه‍.ق در تاریخ گیلان عبدالفتاح فومنی، با پیرزاهد دافیه روبه‌رو می‌شویم. پیرزاهد عارفی است که در آبادی دافیه، در نزدیکی چومقال صومعه‌سرا، زندگی می‌کرده (فومنی: ص ۸۴) و در وقایع مهم، از جمله رساندن پیام‌های صلح و آشتی، نقش داشته است. بنابراین باید این مکان را مرقد پیرزاهد دافیه، یکی از عرفای بزرگ این سامان دانست که در اواخر سده‌ی دهم هجری و در حدود سال ۹۹۲ ه‍.ق می‌زیسته است.

بقعه‌ی پیر احمد دانا، سنگر رشت

این بقعه‌ی متبرکه در روستای بهدان از بخش سنگر شهرستان رشت قرار دارد و شخصیت مدفون در آن به دانا پیر معروف است. بنای بقعه با مساحت تقریبی ۲۰۰ مترمربع به همراه مسجد آن از سنگ بلوک ساخته شده و صندوقی آهنی بر مرقد نصب است. مناسبت تقریبی محوطه‌ی بقعه ۴۰۰۰ متر است و قبرستان عمومی در آن قرار دارد. اراضی وسیعی در منطقه‌ی بهدان، به‌ویژه اطراف شهر صنعتی رشت، وقف این بقعه شده است.

شیخ حسن کجایی، صاحب کتاب ارشاد المتعلمین - که آن را در سال ۱۲۴۵ در کربلا به پایان رسانده - جد خود، احمد کجایی را شاگرد دانایر معرفی کرده است. احمد بن امام‌الدین کجایی، از علمای قرن یازدهم که در سال ۱۰۳۰ ه‍.ق در کجا به دنیا آمده و صاحب کتاب‌های مجمع القواعد و مفردۀ عاصم بوده است، از شاگردان برجسته‌ی شیخ بهایی است. شیخ حسن کجایی درباره‌ی او می‌نویسد: «شیخ احمد، شاگرد میر صالح، معروف به دانایر و او در کهدم مدفون است» (احسان‌بخش: صص ۴۳۶-۴۳۷). بنابراین اگر دانایر، استاد احمد کجایی باشد، باید او را از عرفای نیمه‌ی اول سده‌ی یازدهم هجری دانست که حدود سال ۱۰۵۰ ه‍.ق وفات یافته است.

بقعه‌ی دانای علی، چمارسرای رشت

آقا دانای علی از عارفان وارسته و از پیران سرّیه‌ی شهر رشت است که در سال ۱۲۱۲ ه‍.ق در روستای سیاسطخ رشت دیده به جهان گشود و در سال ۱۲۵۶ ه‍.ق وفات یافت. از خانواده، پیر و استاد و نیز تحصیلات وی اطلاعی در دست نیست و تنها سایه‌روشنی از زندگی وی از روایاتی که در

فرهنگ عامه‌ی گیلان وجود دارند، به دست می‌آید. براساس این روایات وی عارفی وارسته و مردی متقی و پرهیزگار بود که به مقام آبدال در عرفان رسیده بود. هم‌چنین معراج روحانی موسوم به طی الارض، از مهم‌ترین کرامات این مرد مقدس محسوب می‌گردد که براساس آن وی نماز روزانه‌اش را در مکه‌ی معظمه می‌خوانده است.

دانای علی در روستای سیاسطخ خانه‌ی محقری داشت و به کشاورزی مشغول بود. او به‌طور نامحسوس به ارشاد و هدایت مردم می‌پرداخت و کسی از اسرار و کراماتش آگاهی نداشت. با این حال وقتی مردم منطقه به مکه‌ی معظمه و سایر عتبات عالیات مشرف می‌شدند، او را در صف نمازگزاران و یا در لباس احرام مشاهده می‌کردند. بنابراین به تدریج راز او آشکار شد و او که از پیران سرّیه بود و باید به‌صورت گمنام به هدایت مردم می‌پرداخت، وفات یافت. بزرگان محله‌ی چمارسرای رشت، برای ارج نهادن به مقام عرفانی این مرد بزرگ، پیکر وی را با تشریفات در خور توجه به قبرستان محله‌ی چمارسرا منتقل کرده و به خاک سپردند و آرامگاهش را نیز زیارتگاه خود ساختند.

امروزه بقعه‌ی دانای علی در خیابان بیستون، در محله‌ی چمارسرای رشت و در وسط خیابان واقع است. بنای بقعه با مساحت ۱۹۲ مترمربع از آجر ساخته شده است. ازاره‌ی دیوار داخلی بقعه سنگ‌کاری شده و بالای آن دارای کاشی‌کاری و آئینه‌کاری است. هم‌چنین بقعه گنبدی کلاه‌درویشی دارد و ضریحی مشبک و مطلا بر مرقد نصب است. این بقعه یکی از بقاع مشهور و مورد علاقه‌ی مردم رشت است (غلامی کفتودی:

مزار استاد ابوجعفر در شهرداری رشت

ابو جعفر از فقهای حنفی مذهب است که اکثر اهالی به وسیله‌ی او مسلمان شدند (پرتو: ص ۸۴). بقعه‌ی او در سال ۱۰۰۹ ه‍.ق با تغییر نسب به عنوان پسر عموی پیامبر و برادر رضاعی امام حسین (ع) بازسازی شد (رایینو: ص ۸۴). عده‌ای نیز او را سید ابوجعفر می‌نامند (احسان بخش: ص ۵۳) که درست نیست. در اوائل دوره‌ی پهلوی برای ساختن بنای شهرداری رشت، بقعه‌ی ابوجعفر را ویران کردند و اینک آرامگاه او به صورت قبری معمولی در حیاط شهرداری قرار دارد.

بقعه‌ی ابن کثیر، نوشته‌ی خشکبیجار

این شخصیت شناخته نشد. بنای بقعه با مساحت ۸۴ متر مربع (به طول ۹/۴۰ و عرض ۹ متر) از سنگ بلوک ساخته شده، سقف آن لمة کوب و بام آن حلبی است. مرقد ابن کثیر قبری معمولی است که با پارچه‌ی سبز پوشانده شده است.

بقعه‌ی درویش پیراحمد، دافسارِ پیسیخان رشت

بنای این بقعه با مساحت ۹۵ متر مربع در محوطه‌ای با چشم‌انداز زیبا و در کنار رودخانه‌ی پیسیخان قرار دارد و صندوقی چوبی بر مرقد نصب است. این بقعه تنها بقعه‌ی گیلان است که صندوق آن را کاملاً با پارچه‌ی سفید پوشانده‌اند (در سایر بقاع متبرکه از پارچه‌ی سبز یا سیاه استفاده شده است).

بقعه‌ی بابا ملا اسدالله، دارستان رودبار

ملا اسدالله نویسنده‌ی یکی از روایت‌های جنگ‌نامه‌ی سیدجلال‌الدین

اشرف است. ظاهراً او آخرین کسی است که برای تکمیل این حماسه‌ی مذهبی تلاش کرده و در کارش موفق نیز شده است. در این روایت او ماجرا را به زادگاهش در روستای دارستان کشاند و شخصیتی چون شیخ مفید خلق کرد که بعدها قبر خود او به جای شیخ مفید زیارتگاه علاقه‌مندان گردید. بنای بقعه‌ی او، با مساحت تقریبی ۵۰ مترمربع، از آجر ساخته شده و صندوقی چوبی دارد.

بقعه‌ی استاد بدیع‌الله (بادی‌الله)، محله‌ی مهدی‌خانی تمل در شیرکوه خشکبیجار شخصیت استاد بدیع‌الله شناخته نشد. بنای بقعه به طول ۵ و عرض ۴ متر شامل اتاقی است با ایوانی کوچک که لمه‌کوب و حلب‌سر است. مرقد استاد شامل قبری معمولی است که سطح آن با کاشی پوشانده شده است.

بقعه‌ی پیرباقر، پیرده پیربازار رشت

پیرباقر از عرفا و شیوخ سده‌ی نهم هجری است که روستای پیرده در پیربازار نام خود را از او گرفته است. بنای بقعه با مساحت ۱۷۴ مترمربع از آجر ساخته شده و ضریح بقعه‌ی خواهر امام رشت در سال ۱۳۸۲ به این بقعه منتقل گردیده است. در محوطه‌ی بقعه، قبرستان عمومی قرار دارد و چند اصله درخت نیز در آن دیده می‌شود. در سال‌های اخیر کوشش شده است تا پیرباقر به عنوان امام‌زاده باقر بن امام موسی کاظم معرفی شود.

بقعه‌ی بیچاره محمد، خشت پل صعومعه‌سرا

بنای این بقعه در مسجدی به مساحت ۴۵۰ مترمربع در حال بازسازی است. بر مرقد، یک صندوق چوبی مشبک نصب است و بقعه حدود یک

هکتار محوطه دارد. در این محوطه قبرستان اهالی قرار دارد و درختان شمشاد آن نیز قابل توجه‌اند.

بقعه‌ی شاه اولیا، ولیسه‌ی سلمان لنگرود

بنای بقعه با مساحت ۲۵۵ مترمربع شامل مسجدی است که یک ضریح مشبک فلزی در وسط آن قرار دارد. این بقعه حدود یک هکتار محوطه دارد.

بقعه‌ی بشمن پیر، روستای بشمن انزلی

این بقعه در گذشته شامل قبری بود که اهالی آن را متعلق به پسر پیر شرفشاه می‌دانستند و پس از بنای ساختمانی بر آن، به آقا سیدبزرگ علی مشهور شد. بنای بقعه با مساحت ۵۰ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده و صندوقی آهنی بر مرقد نصب است. بقعه حدود یک هکتار محوطه دارد که قبرستان عمومی در آن واقع شده و سنگ‌های مربوط به دوره‌ی قاجار در قبرستان دیده می‌شود. هم‌چنین مسجدی در نزدیکی این بقعه احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پوریای ولی، مردخ فومن

اسم اصلی بقعه پیر یا ولی است که به صورت پوریای ولی در آمده است. بنای بقعه با مساحت ۲۰۸ مترمربع از آجر ساخته شده و ضریحی آهنی بر مرقد پیر نصب است. در محوطه‌ی بقعه قبرستان عمومی قرار دارد و در مجاور آن مسجدی احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پورفقیه، تازه‌آباد رشت

این بقعه در روبه‌روی قبرستان تازه‌آباد رشت و در کنار جاده‌ی اصلی رشت به لاهیجان قرار دارد. ساختمان آن بر اثر برف سنگین سال ۱۳۸۳ آسیب دیده و در حال بازسازی است.

بقعه‌ی آقا پیر، بالامحله‌ی ویشکای خشکیجار

بقعه‌ی آقاپیر در کنار رودخانه‌ای در محله‌ی پیرسرای ویشکا قرار دارد. این بنا با مساحت ۱۴۸ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده و مرقد پیر شامل قبری معمولی است. علم‌آهنی قدیمی بقعه قابل توجه است و نظیر آن در بقعه‌ی امیر شهید لاهیجان و آفاسیدحمزه‌ی لشت‌نشا دیده شده است.

بقعه‌ی آقا سیدپیر، بلسکله‌ی چوکام در خمام رشت

این بقعه که در سال‌های اخیر به آقا سیدمحمود معروف گردیده، با بنایی به طول ۲۸/۸۰ و عرض ۱۲/۷۰ متر، با مساحت ۳۶۲ مترمربع، از آجر ساخته شده است. بقعه لمه‌کوب و حلب‌سر است و ضریح فلزی مشبکی بر مرقد نصب است. در محوطه‌ی بقعه قبرستان عمومی قرار دارد.

بقعه‌ی پیرپیران، سراوان سنگر رشت

این بقعه در محله‌ی پیرسرای سراوان قرار دارد و بنای آن با مساحت ۴۲ مترمربع از آجر ساخته شده است. محوطه‌ی بقعه حدود ۵۰۰۰ مترمربع است که قبرستان اهالی در آن واقع شده و مسجدی نیز در آن احداث کرده‌اند. در سال‌های اخیر عده‌ای بر آن بوده‌اند که نام سیدمحمد و سیداحمد را برای این بقعه جعل نمایند.

بقعه‌ی آقا پیران، دلجه‌ی سنگ‌رشت

بنای بقعه‌ی آقا پیران، معروف به پیر محمد علی، ۲۳۲ مترمربع مساحت دارد. مرقد پیر در وسط بنا واقع شده و در اطراف بقعه، قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی درویش جعفر، پشت‌سرای شفت

بنای این بقعه با مساحت ۴۵ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده است و یک ضریح مشبک آهنی بر مرقد نصب است. هم‌چنین مسجدی بزرگ در مجاور بقعه احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پیر جلودار، شهر فومن

بنای این بقعه با مساحت ۱۵۶ مترمربع از آجر ساخته شده و از خارج دارای کتیبه‌های قرآنی است. بقعه گنبدی بتونی دارد و ضریح مشبکی از استیل و آهن بر مرقد نصب است. مطابق باورداشت‌ها پیرجلودار از یاران امام رضا (ع) است.

بقعه‌ی پیر ملاحاجی، نوده لشت‌نشا

این پیر در کنار مرقد سید مصطفی، از روحانیان محلی، مدفون است. بقعه با مساحت ۱۲۳ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده و مرقد شامل قبری معمولی است که سطح آن را با کاشی پوشانده‌اند. اطراف بقعه قبرستان اهالی قرار دارد و مسجدی نیز در کنار آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پیر حاجی، پیرعلی ده خشکیجار

به گفته‌ی اهالی تا حدود سال ۱۳۰۰ قبری معروف به پیرحاجی در زیر درختی شمشاد در پیرعلی ده قرار داشت که در اوائل دوره‌ی پهلوی بقعه‌ای برای آن احداث کردند. بنای بقعه با مساحت ۵۰ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده است و مرقد پیر شامل قبری معمولی است که در وسط بنا قرار دارد. در اطراف بقعه نیز قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی باباحسن، خواچکین خمام رشت

بنای بقعه به همراه مسجد آن با مساحت ۲۷۴ مترمربع از آجر ساخته شده و دارای گنبد و دو گلدسته‌ی فلزی است. ضریح فلزی مشبکی بر مرقد نصب است و در اطراف بقعه، قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی شیخ حسن، ده بنه‌ی لاهیجان

بنای بقعه با مساحت ۴۵ مترمربع از آجر ساخته شده و دری قدیمی دارد. این بقعه به کوچی بوقا (بقعه‌ی کوچک) معروف است.

بقعه‌ی شیخ حسین، مبارک آباد کوچصفهان رشت

این بقعه که پیش‌تر به شاه حسین معروف بوده است، با مساحت ۷۴ مترمربع از آجر ساخته شده، گنبد حلبی کوچکی دارد و ضریح آهنی مشبکی بر مرقد نصب است. هم‌چنین مسجدی در نزدیکی بقعه احداث کرده‌اند و در اطراف آن نیز قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی شاه درویشان، تکریم شفت

این بقعه که با مساحت ۶۰ مترمربع در کنار رودخانه‌ی تکریم قرار دارد، از سنگ بلوک ساخته شده و ضریحی آهنی بر مرقد آن نصب است. محوطه‌ی بقعه حدود یک هکتار است که قبرستان اهالی در آن قرار دارد و مسجدی بزرگ نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی ذولپیر، ذولپیران شفت

بقعه‌ی ذولپیر با مساحت ۱۰۰ مترمربع از آجر ساخته شده و ضریح مشبک آهنی‌ای بر مرقد آن نصب است. زمین یک هکتاری بقعه، قبرستان اهالی را شکل می‌دهد و مسجدی نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی سالوک، سالوک معلم شفت

مساحت تقریبی این بقعه ۳۲ مترمربع است و صندوقی چوبی بر مرقد قرار دارد. در جلوی بقعه درخت بزرگی وجود دارد که مورد احترام اهالی است. زائران شاخه‌ی شمشادی را با خود آورده و به عنوان هدیه به بدنه‌ی درخت نصب می‌کنند.

بقعه‌ی پیر سنبل، پلکوی دارسازی رشت

مرقد این پیر در مسجدی به مساحت ۲۱۲ مترمربع - که از آجر ساخته شده است - قرار دارد و صندوقی با نرده‌های آهنی بر آن نصب است. محوطه‌ی بقعه حدود ۵۰۰۰ مترمربع است و قبرستان اهالی در آن قرار دارد.

بقعه‌ی شیخ سلیمان، لاشک لشت‌نشای رشت

این بقعه با مساحت ۹۲ مترمربع از گل و خشت ساخته شده است و در تعمیرات جدید از سنگ بلوک و گچ استفاده کرده‌اند. ضریح آلومینیومی مشبکی بر مرقد نصب است. اطراف بقعه قبرستان اهالی قرار دارد و مسجدی در نزدیکی آن احداث کرده‌اند. هم‌چنین در این بقعه سقاخانه‌ای وجود دارد که در ایام محرم از آن استفاده می‌کنند.

بقعه‌ی آقا سیدپیر، پیشه‌ور دارسازی رشت

این بقعه که به پیله بقعه (بقعه‌ی بزرگ) معروف است، ۱۱۹ مترمربع مساحت دارد و صندوقی چوبی در وسط بنا بر مرقد نصب است. در اطراف بقعه قبرستان اهالی قرار دارد و دو مسجد نیز در پیرامون آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی درویش شاهمیر، چاله‌سرای شاندرمن ماسال

این بقعه که با مساحت ۸۰ مترمربع از آجر ساخته شده است، شامل یک اتاق و ایوان است، گنبدی کوچک دارد و صندوقی چوبی بر مرقد آن نصب است. در اطراف بقعه نیز قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی شیر ستون‌الدین، شلمان لنگرود

این بقعه، با مساحت ۱۰۲ مترمربع، شامل یک اتاق مرکزی است که از چهار سو ایوان دارد. نقاشی‌های مذهبی در دیوار داخلی شرقی بقعه قابل توجه است. محوطه‌ی بقعه حدود یک هکتار است و قبرستان اهالی در آن قرار دارد.

بقعه‌ی پیر صالح، میثاوندانِ دارسازی رشت

این بقعه که در سال‌های اخیر به سید صالح معروف شده است، ۱۸۶ مترمربع مساحت دارد و ضریحی مشبک از آهن و آلومینیوم بر مرقد آن نصب است. در اطراف بقعه قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی ملاصدرا، نشرو دگل سنگر رشت

این بقعه، با مساحت تقریبی ۴۲ مترمربع، شامل یک اتاق مرکزی است که از چهار طرف ایوان دارد و صندوقی چوبی بر مرقد آن نصب است. در اطراف بقعه قبرستان اهالی قرار دارد و مسجدی نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پیر علی، محله‌ی گابنه‌ی لاهیجان

این بقعه با مساحت ۱۱۲ مترمربع، شامل یک اتاق مرکزی است که دور آن را ایوانی احاطه کرده است. بقعه دارای گنبد داخلی است و صندوق چوبی ساده‌ای بر مرقد قرار دارد.

بقعه‌ی پیر ملاعلی، تمل شیر کوه خشکبیجار رشت

این بقعه با مساحت ۳۸ مترمربع از سنگ بلوک ساخته شده است. صندوق چوبی ساده‌ای بر مرقد آن نصب است که با پارچه‌ی سبز پوشانده شده است.

بقعه‌ی پیر عباس، سیاه تن تولمات صومعه سرا

این بقعه که در سال‌های اخیر به سید عباس معروف شده است،

همراه مسجد خود حدود ۲۰۰ مترمربع مساحت دارد. ضریح مشبک آهنی‌ای بر مرقد پیر نصب است و در محوطه‌ی بقعه قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی درویش علی، طوالوندان خشکبیجار رشت
بنای بقعه، با مساحت تقریبی ۷۰ مترمربع، شامل اتاقی مرکزی است که ضریح مشبک آهنی دارد و گرداگرد آن را ایوان فراگرفته است. متأسفانه در سال‌های اخیر به این بقعه بی‌توجهی شده و بنای آن حالت مخروبه یافته است.

بقعه‌ی علی بن عکاشاه، روڈبُردِه سنگر
بنای این بقعه مربوط به دوره‌ی قاجاریه است، اما در مورد شخصیت مدفون در آن اطلاعاتی در دست نیست. بقعه ۷۴ مترمربع مساحت دارد و صندوقی چوبی بر مرقد نصب است. محوطه‌ی بقعه حدود یک هکتار است که قبرستان اهالی در آن قرار دارد و مسجدی نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پیر قریش، پیر کلاچاه رشت
این بقعه در سال‌های اخیر به میرقریش و سیدقریش معروف شده است. بقعه به همراه مسجد آن، با مساحت ۳۸۵ مترمربع، از آجر ساخته شده و صندوقی آهنی بر مرقد نصب است. در اطراف بقعه قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی پیر قطب‌الدین، باغچه‌سرای آستارا

این بقعه با مساحت ۶۸ مترمربع از آجر ساخته شده، بام آن سفال‌سَر است و صندوقی چوبی بر مرقد قرار دارد. محوطه‌ی بقعه حدود یک هکتار است که اطراف آن قبرستان اهالی قرار گرفته و سنگ‌های قدیمی مربوط به دوره‌ی صفوی نیز در آن دیده می‌شود.

بقعه‌ی پیر محمد، فشتکه‌ی خمام رشت

این بقعه که در دهه‌های اخیر به میرمحمد معروف شده است، ۱۹۰ مترمربع مساحت دارد. در سال ۱۳۴۷ صندوق چوبی مشبک بقعه‌ی آقا سیدحسن خمام به این بقعه منتقل شده و بر مرقد آن نصب گردیده است. اطراف این بقعه قبرستان اهالی قرار دارد.

بقعه‌ی پیر محمد، مرز دشت خمام

بقعه‌ی آقا پیر یا آقا پیر محمد که در سال‌های اخیر به سیدمحمد معروف شده، با مساحت ۱۸۰ مترمربع و با نمایی زیبا، از آجر ساخته شده است. این بقعه دوگلدسته و گنبدی آجری دارد و صندوقی فلزی نیز بر مرقد آن نصب است. در اطراف بقعه قبرستان اهالی واقع شده و مسجدی نیز در مجاور آن قرار دارد.

بقعه‌ی شیخ محمد طالقانی، کیشستان صومعه‌سرا

شیخ محمد که مردم او را آقا شیخ می‌نامند، معلمی روحانی بود که در اواخر دوره‌ی قاجاریه در روستای کیشستان به تعلیم قرآن می‌پرداخت و پس از وفات او را در خانه‌اش دفن کردند. این خانه امروز به بقعه و مسجد

تبدیل شده است و در اطراف آن قبرستان اهالی قرار دارد. بر مرقد شیخ محمد نیز صندوقی چوبی نصب است.

بقعه‌ی معلم، سالوک معلم شفت

معلم مردی اهل علم بود که در اواسط دوره‌ی قاجاریه در روستای سالوک معلم زندگی می‌کرد. مرقد او در یک کیلومتری بقعه‌ی سالوک، بقعه‌ای جداگانه دارد که دارای مساحت تقریبی ۵۰ مترمربع است. مرقد را به ارتفاع یک متر از سطح زمین بالا آورده و با کاشی پوشانده‌اند.

بقعه‌ی پیر معلم، امشهی سنگر رشت

مرقد پیر معلم که از روحانیان محلی دوره‌ی قاجاریه بود، به صورت قبری معمولی در باغ شخصی آقای باقر احمدی در روستای امشهی سنگر قرار دارد. در اوائل دوره‌ی پهلوی بنایی بر قبر او ساخته شد که پس از مدتی فرو ریخت و از آن پس کسی به این قبر توجه نکرد. با این حال هنوز اهالی به زیارت این مرقد می‌روند.

بقعه‌ی شیخ مراد، پایین محله‌ی پایکیاده لنگرود

این بقعه با مساحت ۴۶ مترمربع از آجر ساخته شده است و صندوقی چوبی بر مرقد آن نصب است. محوطه‌ی بقعه حدود یک هکتار است که قبرستان اهالی در آن واقع شده است. مسجدی نیز در مجاور بقعه قرار دارد.

بقعه‌ی آقا لشکر نویس، قاضیان سنگر رشت

مساحت این بقعه ۴۰ مترمربع است و ضریح فلزی مشبکی بر مرقد آن قرار دارد. مساحت تقریبی محوطه‌ی بقعه ۵۰۰۰ مترمربع است که قبرستان اهالی در آن قرار دارد و مسجدی نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پیر هرات، پیر هرات تالش

این بقعه با مساحت ۶۰ مترمربع بر کوهی که پوشیده از درختان شمشاد است، قرار دارد. صندوقی آهنی بر مرقد پیر نصب است و در مجاور مرقد، قبر چهار تن از روحانیان محلی قرار گرفته است. در اطراف بقعه قبرستان اهالی واقع شده و مسجدی نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند.

بقعه‌ی پیر یوسف، سبز پوشان طارکوه در پسیخان رشت

این بقعه که در سال‌های اخیر به آقا سید محمد و آقا سید محمود معروف شده است، حدود ۱۰۰۰ مترمربع زمین دارد و بنای آن با مساحت ۲۳۰ مترمربع در حال بازسازی است.

در پایان این فصل فهرست تعدادی دیگر از زیارتگاه‌های گیلان که نویسندگان درباره‌ی آن‌ها اطلاعات کافی نداشته است، ارائه می‌گردد.

بقعه‌ی بابا حسن، لوندویل آستارا

بقعه‌ی بابا علی، آستارا

بقعه‌ی بابا مرزی، ویژه‌ی آستارا
بقعه‌ی بابا رکابدار، شفت
بقعه‌ی پیر علی، آق اولر تالش
بقعه‌ی پیر اعرابی، سراگاه هشتپر
بقعه‌ی پیر اسد، چران تالش دولاب
بقعه‌ی پیران بست، پلنگ سرای شاندرمن
بقعه‌ی پیر یوسفعلی، بوئین فومن
بقعه‌ی پیر یخشعلی، طاهر گوراب صومعه‌سرا
بقعه‌ی پیرولی خان، میناره بازار صومعه‌سرا
بقعه‌ی پیر مختار، احمد سزگوراب شفت
بقعه‌ی پیر حسن، پیرسرای شفت
بقعه‌ی پیر یوسفعلی، جوربیجار فومن
بقعه‌ی پیر میرمحمد، شیم رود آستانه‌ی اشرفیه
بقعه‌ی پیر محمدگالش، رحمت آباد رودبار
بقعه‌ی پیله آقا، بیدرون سیاهکل
بقعه‌ی حاجی علی آقا، چوبر شفت
بقعه‌ی حاجی مومن، خرطوم شفت
بقعه‌ی چوو اولیا، کار بند اسالم تالش
بقعه‌ی درویش محمد، خشکبیجار
بقعه‌ی درویش حسن، درویشگاه لاکان رشت
بقعه‌ی درویش علی آقا، لاله سار تولم صومعه‌سرا
بقعه‌ی شیخ مراد، چوبر تالش
بقعه‌ی شیخ المعالی، پُرده‌سر تالش دولاب

بقعه‌ی شیخ حمال، شاویزانِ فومن
بقعه‌ی شیخ جابر انصاری، پیری رستم آباد
بقعه‌ی ملاحیدر، دیلمانِ سیاهکل
بقعه‌ی ملاعقل، پرده‌سِرِ لاهیجان
بقعه‌ی ملاخروشه، شوئیلِ اشکورِ رودسر
بقعه‌ی آقا ملاعلی، کمسارِ شفت
بقعه‌ی مُلا تربه، ملامحله‌ی تالشِ دولاب
بقعه‌ی ملامحمد، وزمترِ شاندرمن
بقعه‌ی ملارجبعلی، مرد مسجدِ پیرسرای رشت

فصل دوم

زیارتگاه‌های ویژه

زیارتگاه‌های قرآن

علویان با در دست داشتن قرآن کریم رهسپار گیلان شدند و مردم این سامان را به دین اسلام فراخواندند. با پذیرش اسلام، این کتاب مقدس همواره در ساحات معنوی و فرهنگی زندگی گیلانی‌ها نقش ویژه داشته است؛ چنان که از دیرباز در گوشه و کنار گیلان زیارتگاه‌هایی ویژه و مستقل برای قرآن کریم به وجود آمد. در این بخش چند نمونه از این زیارتگاه‌ها را معرفی می‌کنیم.

آقا پیله قرآن (قرآن بزرگ) در صیقلانِ تولم

تا سال ۱۳۷۰ در مسجد پیله قرآن روستای صیقلانِ تولم قرآنی به خط کوفی وجود داشت که مورد توجه اهالی بود. این قرآن که در گاوصندوق نگه‌داری می‌شد و گاه برای حفاظتِ بیش‌تر به خانه‌ی متولی مسجد انتقال می‌یافت، از سال مذکور به سرقت رفت.

دکتر ستوده که در سال ۱۳۵۰ قرآن مذکور را مشاهده کرده است، درباره‌ی مشخصات آن چنین می‌نویسد: «صفحات اول و آخر این قرآن افتاده و سایر اوراق آن، بر اثر به هم خوردن شیرازه، پس و پیش و مشوش است. در سُر‌سوره‌ها، نام سوره‌ها با کوفی رنگین نوشته شده است. سُرآیات گل و بته‌های سبز

و قرمز دارد. سراسر قرآن به خط کوفی است و اغلب کلمات منقوط و معرب‌اند. طول نوشته‌ی متن ۲۹ و عرض آن ۲۱ سانتی‌متر است و هر صفحه ۱۷ سطر نوشته دارد. طول قرآن ۳۴ و عرض آن ۲۶/۵ سانتی‌متر است» (ص ۲۲۸).

رایینو نیز در سال ۱۲۹۲ هـ ش از این قرآن یاد می‌کنند: «صیقلان دارای مسجدی به نام آقا پيله قرآن است و در آن جا قرآنی قدیمی به خط کوفی نگه‌داری می‌شود» (۱۳۶۶، ص ۲۲۸).

مسجد مذکور با مساحت تقریبی ۲۰۰ مترمربع از سنگ بلوک بامبازی شده، بام آن حلب‌سراست و در اطراف آن قبرستان اهالی قرار دارد. با این که قرآن قدیمی به سرقت رفته است، هنوز اهالی به این مکان اعتقادی ویژه دارند.

قرآن نَعْمَان در سی‌مِیِ تولم

در روستای سی‌مِیِ تولم در صومعه‌سرا، بقعه‌ای نوساز و بزرگ به نام آقا سیدزکی وجود دارد. از دیرباز معروف بوده است که در این بقعه قرآنی بزرگ و قدیمی به نام قرآن نَعْمَان نگه‌داری می‌شود. رایینو درباره‌ی این مکان می‌نویسد: «دارای زیارتگاهی به نام آقا نَعْمَان است» (۱۳۶۶، ص ۲۲۸) و دکتر ستوده نوشته است: «در این مزار قرآن بزرگی است که نگارنده آن را ندید» (ص ۲۲۹).

براساس باورداشت‌ها یک صفحه از این قرآن تهِ مَن و تمام قرآن نیز تهِ مَن وزن دارد و از این رو بقعه‌ی مذکور به نَعْمَان بقعه، یعنی بقعه‌ی تهِ مَن یا نَعْمَان، معروف است. امروزه این قرآن را چند خانواده‌ی بزرگ روستا نگه‌داری می‌کنند. در شب عاشورا قرآن برای زیارت به بقعه منتقل می‌شود. پس از پایان مراسم شخصی قرآن را از مجلس خارج کرده و در

بین راه با احتیاط کامل آن را به شخصی دیگر می‌سپارد و به همین ترتیب پس از این که قرآن در دست حداقل پنج تن از امانا جابه‌جا شد، توسط یکی از آن‌ها در منزل نگه‌داری می‌شود.

زیارتگاه دست‌خطِ امیرالمومنین (ع) در گشتِ فومن
در گشتِ شهرستان فومن زیارتگاهی است که به دست‌خطِ امیرالمومنین (ع) مشهور است. رابینو درباره‌ی این زیارتگاه می‌نویسد: «در گشت زیارتگاهی به نام دست‌خطِ امیرالمومنین وجود دارد و علت این نام‌گذاری آن است که می‌گویند قرآنی قدیمی به خط کوفی سابقاً در آن جا نگه‌داری می‌شده است» (۱۳۶۶، ص ۱۹۱). دکتر ستوده نیز می‌نویسد: «نگارنده به محل رفت و از متولیان جویا شد. ایشان اظهار داشتند که این قرآن در جعبه‌ای داخل ضریح است. اما پس از این که ضریح را از جای کردند و به جعبه رسیدند، داخل جعبه قرآنی چایی بود که بیش از پنجاه سال عمر نداشت» (صص ۱۶۶-۱۶۷). از اشاره‌ی رابینو در سال ۱۲۹۲ هـ ش که «قرآنی سابقاً در آن جا نگه‌داری می‌شده است»، چنین بر می‌آید که این قرآن قبل از رابینو یا هم‌زمان با او به سرقت رفته است.

امروزه زیارتگاه گشت شامل بنایی حلب‌سر با مساحت تقریبی ۱۰۰ مترمربع است که در وسط آن صندوقی چوبی با طرح‌های معرقِ مشبک دیده می‌شود. این نوع کارِ چوب تنها در بقعه‌ی آقا سید اسماعیل و آقا سید ابراهیم سنایه‌کل وجود داشته است که تاریخ آن به ۱۱۱۵ هـ ق می‌رسد (ستوده: ج ۱، ص ۵۶). هم‌چنین در گوشه‌ای از ضریح بقعه‌ی امیر شهید لاهیجان و قسمتی از ضریح بقعه‌ی عون بن علی با چنین طرح‌های معرقی روبه‌رو می‌شویم.

قرآن نه منی چماچا

در روستای چماچای شفت بقعه‌ای است که به نعمان بقعه (بقعه‌ی نعمان) مشهور است و باورداشتِ وزنِ نه منی یک صفحه و کلِ قرآن، در این مورد نیز صدق می‌کند. رابینو درباره‌ی این بقعه می‌نویسد: «مقبره‌ی نعمان در این محل است و در آن قرآنی به خط کوفی دیده می‌شود» (۱۳۶۶، ص ۲۳۶). در داخل بقعه مرقدی وجود دارد که آن را متعلق به شاهزاده احمد یا آقا سیداحمد می‌دانند که احتمالاً از سادات جلیل‌القدر و مالک اصلی این قرآن بوده و به علت قدمت و اعتبار قرآن، مرقد او در درجه‌ی دوم اهمیت قرار گرفته است.

دکتر ستوده درباره‌ی این قرآن می‌نویسد: «اغلب قرآن‌هایی که در این گونه بقاع بوده از میان رفته است. خوشبختانه این قرآن، در این گوشه محفوظ و سالم مانده است. تنها سر لوحه و هفت صفحه‌ی ابتدای آن و یک صفحه از آخر افتاده است که فعلاً با خط خوش نسخ از نو نوشته و سپس شیرازه‌بندی و صحافی کرده‌اند. از جلد قدیمی آن اثری باقی نبود. مشخصات این قرآن کوفی معرب به قرار زیر است: سر سوره‌ها مجدول و مطلق است و سر آیات گل و بته و مطلق است. طول صفحات ۲۶ سانتی‌متر و عرض آن‌ها سی سانتی‌متر است. طول متن ۲۹ سانتی‌متر و عرض آن ۲۴ سانتی‌متر و هر صفحه شامل ۱۵ سطر است. قطر این قرآن بالغ بر هفت سانتی‌متر و نیم است. معروف است که وزن تمام قرآن نه من و وزن یک برگ آن نیز نه من است. احتمال می‌رود که نعمان تغییر شکلی از نه من باشد» (ص ۲۲۰).

بقعه‌ی قرآنی دست‌خط کچا

این بقعه‌ی متبرکه در روستای کچای سنگر شهرستان رشت واقع است. در این بقعه قرآنی منسوب به دست‌خطِ امیرالمومنین علی (ع)

نگهداری می‌شد که در سال ۱۳۲۵ ه.ش به تهران منتقل شد و اکنون در موزه‌ی ایران باستان نگهداری می‌شود (کتاب گیلان: ص ۱۵۶۹). این بقعه که زمین موقوفه‌ی وسیعی در اطراف خود داشته است، از دوره‌ی صفوی توسط متولیان‌ی اداره می‌شد که امروزه نام خانوادگی متولی و شیخی را برای خود انتخاب کرده‌اند. پس از انتقال این قرآن به تهران، این بقعه به بقعه‌ی متبرکه‌ی سید اسماعیل بن موسی بن جعفر معروف شد. محوطه‌ی بقعه حدود ۵۰۰۰ متر مربع است که قبرستان اهالی در آن قرار دارد. مسجدی نیز در نزدیکی بقعه احداث کرده‌اند. بنای بقعه شامل ایوان و اتاق و مربوط به دوره‌ی قاجاریه است. ابعاد اتاقی که قرآن با محفظه‌ای چوبی در آن نگهداری می‌شد، $2/85 \times 2/85$ متر است و امروزه محفظه‌ی قرآن را مرقد امام‌زاده می‌دانند. آثار و نشانه‌هایی نمادین از معماری اسلامی، نظیر تطبیق پنجره‌ها، ستون‌ها و طاقچه‌ها با اسامی چهارده معصوم، در این بنا دیده می‌شود. از معماری بنا و نوع صندوق برمی‌آید که این مکان مقدس برای نگهداری قرآن ساخته شده است.

رایینو درباره‌ی اهمیت این زیارتگاه و چگونگی گزینش متولیان آن، چنین می‌نویسد: «این ناحیه دارای زیارتگاهی است و در آن قرآنی هست که ادعا می‌کنند به وسیله‌ی حضرت علی علیه‌السلام نوشته شده است. در عصر عبدالفتاح فومنی نسبت به این قرآن احترام فوق‌العاده‌ای مراعات می‌نمودند. متولیان این زیارتگاه طبق فرمان‌هایی که تاریخ آن‌ها به چند قرن قبل می‌رسد، در آن‌جا به کار اشتغال دارند. از میان فرمان‌ها دو فرمان دارای اهمیت فراوان است؛ مانند فرمانی که با مهر سلطان حمزه‌ی صفوی مشهور شده (سلطان حمزه در خانواده‌ی صفوی شناخته نشده). تاریخ فرمان‌ها رمضان و ذیقعدہ سال ۹۹۴ است که با هشتم اوت و دسامبر ۱۸۵۶ مطابق می‌باشد» (۱۳۶۶، صص ۲۸۴-۲۸۵).

عبدالفتاح فومنی نیز در بررسی وقایع سال ۹۹۸ هـ ق از این قرآن یاد کرده است. به نوشته‌ی او شاه جمشیدخان به جهت غفلت و ساده‌لوحی، منصب وکالت را به کامران‌میرزای کهدمی می‌سپارد و او نیز جهت استحکام پیمان و ضمانت تعهدات مالی خود، به قرآن مذکور قسم یاد می‌کند: «کامران بی‌ایمان، استحکام عهود و مواعیت را به قرآن مجید حمید که دست خط مبارک و عنوان طراز صحیفه‌ی ولایت و نسخه‌ی دیاجه‌ی امامت، اسدالله الغالب امیرالمومنین علی بن ابن طالب علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات بود و در قریه‌ی کیجای کهدم می‌باشد، از روی تاکید ایمان و تشدید بنیان عهد و پیمان... از برای شاه جمشیدخان قسم یاد نموده بود» (فومنی: ۱۳۵۳، ص ۶۷).

هم‌چنین جهانگیر سرتیپ‌پور در کتاب نام‌ها و نامدارهای گیلان، با نقل از شیخ حسن کجایی در کتاب ارشاد المتعلمین که در کربلا و در سال ۱۲۴۵ هـ ق نوشته شده، از پیشینه‌ی این قرآن و چگونگی انتقال آن به روستای کچا یاد کرده است: «در این کتاب او نیای خود پیراحمد کجائی را استاد رشته معقول شیخ بهائی معرفی نمود. و خاندان خود را از اعقاب زراقه حاجب و از خاصان هادی، خلیفه‌ی عباسی، دانسته است که او به سال ۱۶۹ هـ ق عهده‌دار خلافت مسلمین بوده است. در آن کتاب چنین آورده است که حضرت هادی (ع) به سبب عنایتی که نسبت به زراقه داشته قرآنی که به خط شریف حضرت امیرالمومنین علی علیه‌السلام نگارش یافته بود، به وی هدیه کرده که چندی در عراق و ایران در خانواده کجایی نسل بعد نسل باقی مانده و سرانجام پس از توطُن در قریه‌ی کجای کهدم جایگاهی برای آن ساخته شده که مردم مشتاق بتوانند در آن زیارتگاه به زیارت قرآن مزبور موفق شوند» (سرتیپ‌پور: صص ۱۴۴-۱۴۵).

زیارتگاه دست‌خط امام زین العابدین (ع)

این بقعه‌ی متبرکه در روستای کلام‌سر شهرستان سیاهکل واقع است. بنای بقعه در دو طبقه و با آجر ساخته شده و مساحت آن ۴۷ مترمربع است. در طبقه‌ی اول قبور سرشناسان روستا قرار دارد و در طبقه‌ی دوم، در محفظه‌ای آلومینیومی، صندوقی چوبی وجود دارد که ظاهراً قرآنی قدیمی در آن نگهداری می‌شد. دکتر ستوده در بیان‌هی این قرآن چنین می‌نویسد: «می‌گفتند قرآنی کوفی به خط حضرت امام زین العابدین (ع) در این صندوق است. نگارنده برای باز کردن و دیدن صندوق با مخالفت متولی روبه‌رو شد که با کمک ژاندارمری سیاهکل در صندوق را گشود. متأسفانه از قرآن قدیمی نشانی نیافت و به جای آن قرآنی به خط نسخ متوسط دیده شد. کهن‌ترین تاریخ پشت قرآن، تاریخ تولد یکی از فرزندان خانواده‌ی صاحب قرآن، مورخ ۱۲۰۸ قمری بود. برای استمطار، صندوقی که قرآن در آن بوده است از اینجا به بقعه‌ی دیگری می‌برند و اگر با بودن در آن بقعه باران نیامده، باز به بقعه‌ی دیگری نقل می‌کنند» (صص ۶۳-۶۴).

قرآن کوفی مالده سیاهکل

بنای این بقعه در دو طبقه با چوب و سنگ ساخته شده است. طبقه‌ی اول شامل اتاقی به مساحت حدود ۵۰ مترمربع است که گاه در آن کلاس قرآن برگزار می‌گردد. در طبقه‌ی دوم صندوقی چوبی قرار دارد که قرآن در آن نگهداری می‌شود. در نزدیکی بقعه نیز درخت آزاد تنومندی قرار دارد. ستوده توصیف دقیقی از ساختمان قبلی این بقعه ارائه داده (صص ۶۳-۶۴) و راینو از این زیارتگاه یاد کرده است (۱۳۶۶، ص ۳۸۱). در نزدیکی زیارتگاه مسجدی قرار دارد و در اطراف آن قبرستان اهالی واقع شده است.

مساجد مقدس

در این بخش به معرفی مساجدی می‌پردازیم که به گونه‌ای ویژه، مقدس شمرده شده، تبدیل به زیارتگاه شده‌اند و مردم ندورات ویژه‌ای را به آن‌ها اختصاص می‌دهند.

مسجد مامودان لشت‌نشا

از دیرباز در روزهای جمعه قرائت قرآن و نماز جماعت در این مسجد برگزار می‌گردد و در بعضی جمعه‌ها مردم اطعام می‌شوند. هم‌چنین ندورات قابل توجهی از طرف اهالی محل و روستاهای اطراف برای این مسجد فرستاده می‌شود. مردم محل و روستاهای اطراف سخت به این مسجد معتقدند و به آن قسم یاد می‌کنند.

بقعه‌ی متبرکه‌ی آقا سید سلیمان

این مسجد قدیمی به عنوان بقعه‌ای متبرکه در روستای کوشالشاگرد شهرستان لنگرود واقع است. بنای بقعه با مساحت تقریبی ۱۰۰ مترمربع از آجر ساخته شده است و سفال‌سر است. محوطه‌ی بقعه حدود یک هکتار است که قبرستان اهالی در آن واقع شده و مسجدی نیز در نزدیکی آن احداث کرده‌اند. در داخل بنا قبر و صندوقی دیده نمی‌شود و تنها دری کنده‌کاری شده در سمت جنوبی بقعه همانند محراب نصب است. به این در دخیل بسته و قفل می‌زنند و معتقدند کسی نمی‌تواند آن را بدزدد. بر روی در دو بیت شعر فارسی دیده می‌شود که نشانگر تعلق در به یک مسجد قدیمی است:

در مسجد به هرزه باز مکن چون درآیی به جز نماز مکن
هر آنکه به این در جیبه بسود مفتاح الباب بر او در لطف گشود

مسجد آغامیرخورشید در گوراب ورزلی لاکان

این مسجد در روستای گوراب ورزلی لاکان شهرستان رشت واقع است. در سال ۱۳۸۰ بنای مسجد با مساحت ۲۷۴ مترمربع و با آجر بازسازی شده است و هیچ گونه صندوق و قبری در آن وجود ندارد؛ با این حال این مسجد به عنوان بقعه و زیارتگاه آغامیرخورشید مورد توجه اهالی محل و حومه است. در ایام محرم، هیأت‌های عزاداری پس از حضور در این مسجد، آن را طواف می‌کنند و اهالی منطقه نیز برای گرفتن حاجت به این مکان مقدس نذر می‌نمایند.

قبر پیامبر الهی (قادر نبی)

قبر پیامبران الهی از کهن‌ترین اماکن مقدس جهان هستند. در ایران مرقد دانیال نبی در شوش، مرقد حیوق نبی در همدان و قبرقیدار نبی در زنجان و نیز قبر پیامبرانی در قزوین، اصفهان و سمنان، هر یک بقعه‌ی زیارتگاهی دارند. در روستای باباولی در دیلمان شهرستان سیاهکل نیز بقعه‌ای وجود دارد که مرقد قادر پیامبر دانسته می‌شود. قادر پیامبر را فرزند قیدار نبی و از نوادگان حضرت ابراهیم به شمار می‌آورند.

بیشتر آثار تاریخی بقعه در زلزله‌ی سال ۱۳۶۹ از بین رفته است. بنای بقعه، با مساحت ۱۲۴ مترمربع، شامل یک اتاق مرکزی است که در دو سمت ایوان دارد. صندوقی با نقاشی و کنده‌کاری‌های ظریف بر مرقد نصب است که در تاریخ ۹۹۹ هـ ق ساخته شده است. هم‌چنین چند سنگ قبر مربوط به سده‌ی دهم و یازدهم هجری در این بقعه وجود دارد. این بقعه حدود یک هکتار زمین دارد و در اطراف آن قبرستان اهالی واقع شده است. در پشت بقعه یک درخت داغ (تادار) وجود دارد که در عید قربان

کنار آن قربانی می‌کنند و معتقدند مبتلایان قلنج در پای این درخت شفا می‌یابند.

سقاخانه‌ها

سقاخانه مکان مقدسی است که به یادِ ساقیِ دشت کربلا، حضرت ابوالفضل عباس (ع)، ساخته می‌شود. سقاخانه‌ها یا اتاقی مستقل و بزرگ - و گاه با ایوان - و یا بنایی تخت‌مانند و سرپوشیده - با ستون‌هایی در چهار طرف - بوده‌اند که در ایام محرم با پارچه‌های الوان و آئینه و فرش مزین می‌شدند و عَلمِ هیأت در آن‌جا نصب می‌گردید. از دیرباز این مکان‌ها محل تجمع عزاداران، به‌ویژه بزرگان و بانیانِ مجلس، بوده است. گاه در یک بقعه‌ی متبرکه چند سقاخانه به‌وسیله‌ی چند تن ساخته می‌شد که هر یک از سازندگان در سقاخانه‌ی خود نشسته و با چای و غذا از عزاداران پذیرایی می‌کردند. به عنوان نمونه می‌توان به سقاخانه‌های حیاطِ بقعه‌ی آقا سید عبدالله در شهر لشت‌نشا اشاره کرد که یکی از آن‌ها مربوط به خانواده‌ی پورمجیب بوده است. در بقعه‌ی آقا شیخ سلیمان در لاشکی لشت‌نشا نیز سقاخانه‌ای وجود دارد که شامل اتاقی در نزدیکی بقعه است. این اتاق که در ایام محرم سیاه‌پوش شده و عَلم، در جلوی آن قرار می‌گیرد، مرکزِ پذیرایی و به‌ویژه مرکز تهیه و تقسیم شربت و نوشیدنی است.

نوع دیگری از سقاخانه در گیلان وجود دارد که در تمام ایام سال زیارتگاه اهالی است. مردم برای طلب حاجت و ذکر و دعا به این سقاخانه‌ها می‌روند و شمع روشن می‌کنند و نذوراتی نیز به آن‌ها اختصاص می‌دهند.

سقاخانه‌ی سرخبنده‌ی رشت

این سقاخانه در روبه‌روی مسجد سرخبنده، در محله‌ی سرخبنده‌ی خیابانِ تختی شهر رشت قرار دارد و سخت موردِ اعتقادِ اهالی محل است. سقاخانه دارای محفظه‌ای برای روشن کردن شمع است و گنبد فلزی کوچکی دارد.

سقاخانه‌ی بقعه‌ی آقا سیدحسین لنگرود

این سقاخانه در مجاور بقعه‌ی آقا سیدحسین در فشکالی محله‌ی لنگرود قرار دارد. ابعاد بنای سقاخانه ۲/۸۲ در ۲/۷۵ است و کاشی‌های دیواره‌ی آن دارای نقاشی‌های مذهبی هستند. بانی سقاخانه حاجی علی آشپز و سالِ ساختِ آن ۱۳۴۱ هـ ق است.

فرشته کل‌ها (تپه‌های فرشتگان)

در استان گیلان، به‌ویژه در جلگه‌ی مرکزی و شهرستان رشت، رسم بوده است که پیکر کودکان را در قبرستان عمومی دفن نمی‌کردند، زیرا اعتقاد داشتند که با دفنِ آنان در قبرستان عمومی، دیگر فرزندانِ خانواده نیز خواهند مُرد. از این رو در بعضی روستاها قطعه زمینی به قبرستان کودکان اختصاص داده می‌شد و برخی خانواده‌ها نیز کودکان را در گوشه و کنار باغ‌ها و حتی شالیزارهای خود به خاک می‌سپردند. قبرستان کودکان معمولاً در مجاور رودخانه‌ها قرار داشت و در بعضی مناطق، به‌ویژه خشکبیجارِ شهرستان رشت، به فرشته کل (تپه‌ی فرشتگان) مشهور بود. با دفن فرزندانِ سادات محلی در این اماکن و نیز در کنار باغ‌ها و شالیزارها، به مرور بقاع متبرکه‌ی مستقلی شکل گرفت که در این بخش چند نمونه از آن معرفی می‌شود.

سیده کلثوم لله‌کا

این بقعه‌ی متبرکه در روستای لله‌کای بخش خمام شهرستان رشت قرار دارد. سیده کلثوم خردسالی بود که در سال ۱۳۰۳ هـ ش وفات کرد و در سال ۱۳۶۵ بنایی بر گورش ساخته شد.

سیدمصطفی و سیدحسین، گورابجیر صحرای خمام

این دو سید، دو کودک نوزاد از فرزندان یکی از سادات محلی به نام سیدجلال هستند که در سال ۱۳۳۳ در روستای گورابجیر صحرای خمام وفات کردند و امروزه بقعه‌ی کوچکی بر گورگاه آن‌ها ساخته‌اند.

سیدغلام، توکسر خمام

سیدغلام از سادات مهاجری است که پس از زلزله بوئین زهرا به همراه خواهرش، سید زهرا، به روستای تسکر خمام مهاجرت کرد. او در سال ۱۳۵۸ و در سن کودکی وفات یافت و مرقدش زیارتگاه اهالی شد. در سال ۱۳۶۳ جوان دیگری به نام سیدابراهیم، پسر سیدمهدی، نیز در کنار وی دفن گردید. سرانجام با وفات خواهرش سید زهرا در سال ۱۳۷۱، بقعه‌ای به همین نام در این روستا ساخته شد.

سیدمهدی، ایمن آباد

سیدمهدی کودکی هفت ساله و از سادات محلی بود که در حدود سال ۱۲۹۹ هـ ش در شهرستان ایمن‌آباد خشکیجار وفات یافت. در سال ۱۳۲۰ ش، هنگامی که پیکر سیدعلی، یکی از سادات معروف روستا، در کنار او دفن شد، بنا و بقعه‌ای بر مرقد آن‌ها ساختند.

سیدابراهیم، سر خشکی خشکبیجار

سیدابراهیم جلیلی، فرزند سیدقاسم، نوزاد شش روزه‌ای بود که در حدود سال ۱۳۳۳ ه‍.ش در روستای سرخشکی خشکبیجار وفات کرد و پیکرش را در قطعه زمینی که در کنار رودخانه‌ای قرار داشت، به خاک سپردند. در سال ۱۳۶۲ با ساختن بنایی کوچک بر مرقده وی، گورگاه او به بقعه‌ی متبرکه تبدیل شد.

سیدعلی آقا، بلسکله‌ی خشکبیجار

در روستای بلسکله‌ی امام جمعه در خشکبیجار، در کنار جاده‌ی روبه‌روی مسجد، قبری وجود دارد که به پسر سیدعلی آقا مشهور است. این قبر که متعلق به کودک دو ماهه‌ی یکی از سادات محلی به نام سیدعلی است، قبری معمولی و کوچک است که آن را به رنگ سبز در آورده‌اند و اهالی محل، به‌ویژه زنان، توجه‌ای خاص به آن دارند.

آقا سیدیوسف، رودبارکی کوچصفهان

سیدیوسف کودکی ۱۲ ساله و تنها پسر سیدعلی از سادات محلی رودبارکی کوچصفهان بود که در حدود سال ۱۳۰۴ وفات کرد و پیکرش را در نزدیکی رودخانه‌ای به خاک سپردند. با دفن تعدادی از اعضای خانواده‌ی سیدیوسف، از جمله پدرش سیدعلی و خواهرش سیده خورشید، مکان مذکور تبدیل به مقبره‌ی خانوادگی شد.

سیدحسن غریب، لولمان کوچصفهان

بقعه‌ی سیدحسن غریب تا سال ۱۳۲۷ ش در شمار قبرستان‌های

کودکان بود. روایت شده است که سید حسن، امیر تجن گوکه، هنگام دروی
برنج در نزدیکی این مکان، با توضیح حضار از وجود این قبرستان آگاه شد
و اظهار تمایل کرد که پس از وفاتش در آنجا دفن شود. پس از وفات و دفن
وی، این مکان به یکی از بقاع متبرکه‌ی مورد علاقه‌ی میردم لولمان و
روستاهای حومه‌ی آن تبدیل شد.

قتلگاه‌ها

تاثیر حماسه‌ی عاشورا و گودی قتلگاه امام سوم شیعیان را می‌توان در
تعدادی از بقاع متبرکه و اماکن مقدس مربوط به آن‌ها مشاهده کرد.
تعدادی از بقاع متبرکه‌ی گیلان، با داشتن اماکن مقدسی با عنوان قتلگاه،
زیارتگاه‌هایی نیمه مستقل را به وجود آورده‌اند که در این بخش چهار
نمونه از آن‌ها را معرفی می‌کنیم.

قتلگاه تازه بقعه‌ی بیجار پس رشت

این قتلگاه شامل چاهی است که در نزدیکی بقعه قرار دارد. این چاه را
محل شهادت و سربردن سید ابراهیم و سید ابوجعفر، دو امام‌زاده‌ی
مدفون در بقعه‌ی بیجار پس، می‌دانند. شالیزار جلوی چاه نیز شالیزاری
دانسته می‌شود که امام‌زادگان به یاری ملائک در مدتی اندک تمام
شالی‌های آن را درو کردند. این چاه گلی اخیراً با لوله‌ی بتونی بازسازی
گردیده و صندوقی فلزی در نزدیکی آن نصب شده است. هم‌چنین به
نشانه‌ی تقدس، بدنه‌ی لوله‌ی بتونی چاه و صندوق نزدیکی آن را رنگ
سبزه زده‌اند. زائران به امید سلامتی و تندرستی از آب چاه می‌آشامند،
سر و روی خود را با آن می‌شویند و برای بیماران نیز به تبرک می‌برند.

قتلگاه بقعه‌ی امامزاده اسحاق شفت

این قتلگاه شامل درختی است که در پای آن اتفاقی مستقل ساخته‌اند. بر اساس باورداشت‌ها امامزاده اسحاق و خواهرش به سوراخ این درخت پناه بردند و قاتل در همان‌جا با تبر آنان را به شهادت رساند. زائرانی که در آرزوی خانه‌دار شدن هستند، در اطراف این درخت تعدادی میگ را روی هم می‌چینند.

قتلگاه بقعه‌ی امامزاده ابراهیم شفت

این قتلگاه شامل آبشار بسیار زیبایی است که معتقدند امامزاده ابراهیم پس از خوردن آش زهرآلود، برای استحمام به آن‌جا آمد و چون دشمنان او را بی سلاح یافتند، به او حمله‌ور شده و او را در کنار آبشار به شهادت رساندند. در این مکان سنگ‌های معدنی سرخ‌رنگی یافت می‌شود که در باورداشت‌ها سرخی آن از خون امامزاده ابراهیم است. در گذشته زائران تعدادی از این سنگ‌ها را به خانه برده، به نشانه‌ی تبرک در صندوق برنج می‌نهادند و یا در چاه آب خانه می‌انداختند.

قتلگاه بقعه‌ی امامزاده ابراهیم در لسبوی اشکورات

این قتلگاه شامل آبشار زیبایی است که معتقدند امامزاده را در پای آن به شهادت رسانده‌اند.

زیارتگاه‌های خورشید

این نوع زیارتگاه که در همه‌ی موارد به آغا سیده خورشید معروف است، بیش‌تر در جلگه‌ی مرکزی گیلان، به‌ویژه شهرستان رشت، مشاهده می‌شود و تنها یک مورد در آستانه‌ی اشرفیه دیده شده است.

بقعه‌ی آغا میرخورشید در گوراب ورزلی رشت

این زیارتگاه شامل مسجدی است که در روستای گوراب ورزلی لاکان رشت قرار دارد. در این مسجد صندوق و مرقدی وجود ندارد، بلکه خود مسجد با عنوان آغا میرخورشید زیارتگاه شده و هیأت‌های عزاداری در ایام محرم آن را طواف می‌کنند. به گفته‌ی پیران روستا یک شب چهار ستون آجری در این مکان پدیدار شده است که پدراشتیان بر آن‌ها سقف زده و آن‌جا را زیارتگاه خود قرار داده‌اند.

بقعه‌ی آغا میرخورشید بانو در خاجان دودانگ

این زیارتگاه در روستای خاجان دودانگ از دهستان دارسازی شهرستان رشت، در کنار جاده‌ی آسفالته و روبه‌روی مسجدی به همین نام قرار دارد. این مرقد شامل قبری است که با کاشی سبز پوشانده شده و بالای آن صندوقی فلزی جهت جمع‌آوری نذورات نصب کرده‌اند. این قبر در بالای صفا‌ی قرار دارد که در سال ۱۳۷۰، در ابعاد $۵/۲۰ \times ۵/۲۰$ و با یک متر ارتفاع، از سنگ بلوک ساخته شده است.

به گفته‌ی اهالی، پیش‌تر در این مکان درخت شمشادی بود که در زیر آن چند قطعه سنگ قرار داشت و آن‌جا را قبر سیده خورشید بانو می‌دانستند. آن‌ها معتقدند اگر در این مکان بنایی ساخته شود، سربندی آن خراب می‌شود. ظاهراً این اعتقاد از احترام خاص مردم منطقه به بقعه‌ی آقا میرعظیم گوراب که در نزدیکی آن قرار دارد، ناشی شده است.

بقعه‌ی آغا سیده خورشید در سالستان

این بقعه‌ی متبرکه دارای صندوق، مسجد و قبرستان است. در این

مکان چشمه‌ای وجود داشت که خشکید و به جای آن چاهی حفر کرده و صندوقی چوبی بر آن قرار دادند. برخی معتقدند که سال‌ها پیش یکی از اهالی در کنار این چشمه دختری زیبارو را دیده که چهره‌اش چون خورشید می‌درخشیده است. دختر پس از لحظاتی ناپدید شده و از آن پس این بقعه سیده میرخورشید نام گرفته است.

بقعه‌ی آغا سیده خورشید در کلاچاه دوم

این بقعه‌ی متبرکه که دارای صندوق، مسجد و قبرستان است، از بقاع مشهور در خمام شهرستان رشت است. شخصیت مدفون در آن را از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می‌دانند، اما این مکان مقدس باید از قبور ساداتی باشد که در سده‌های پیشین در این سامان می‌زیسته‌اند.

بقعه‌ی آغا سیده خورشید در شیرکوه آستانه‌ی اشرفیه

در روستای شیرکوه آستانه‌ی اشرفیه مسجدی وجود دارد که به آغا سیده خورشید معروف است. این مسجد در محوطه‌ای به مساحت تقریبی ۵۰۰ مترمربع واقع شده و در اطراف آن قبرستان اهالی قرار دارد. در جلوی مسجد درخت آزاد تنومندی وجود داشت که اکنون افتاده است و در کنار ریشه‌ی آن درخت انجیری دیده می‌شود؛ مجموعه‌ی این دو درخت، مزار آغا سیده خورشید را تشکیل می‌دهند. گفته می‌شود یکی از اهالی زن زیبارویی را کنار درخت مشاهده کرده و از این رو این مکان با بنای مسجدی به زیارتگاه تبدیل شده است. صندوق آهنی کوچکی برای جمع‌آوری نذورات در نزدیک درخت انجیر نصب شده و تعداد زیادی پارچه‌ی سبز نیز به درخت بسته‌اند.

زیارتگاه‌های یادبود

در گیلان تعدادی بقاع متبرکه‌ی ویژه وجود دارند که می‌توان آن‌ها را زیارتگاه بنای یادبود نامید؛ چنان که چند شخصیت معتبر و مورد علاقه‌ی مردم در چند جای گیلان دارای بقعه هستند. این رسم امروز نیز در گیلان رواج دارد. به عنوان مثال در قبرستان بقعه‌ی متبرکه‌ی سیدقاسم در بویه‌ی سمّام املش، بنای یادبودی برای جمشید داداشی بویه، از شهدای جنگ ایران و عراق ساخته‌اند، در حالی که مزار شهید در گلزار شهدای شهر املش قرار دارد. هم‌چنین در بقعه‌ی متبرکه‌ی آقا سیدحبیب‌الله پورسید، در روستای ارزجان و اجارگاه رودسر، برای سیدحسن پورسید، پسر سیدحبیب‌الله، که در سال ۱۳۶۰ در قبرستان بهشت رضای مشهد مدفون شده است، قبر یادبودی ساخته‌اند. در این بخش سه بقعه‌ی متبرکه‌ی گیلان که بنای یادبود هستند، معرفی می‌شوند.

بنای یادبود سیدسلطان محمود دینوری در قنبری محله‌ی جرکندان تالش

بقعه‌ی متبرکه‌ی سلطان محمود شاه دینوری که به اعتقاد اهالی یکی از نوادگان امام زین‌العابدین (ع) است، در روستای شاه‌میلرزان خطبه‌سرای تالش قرار دارد (ستوده: ج ۱، ص ۳۰) و از بقاع متبرکه‌ی معروف و مشهور و مورد علاقه‌ی مردم تالش است. ظاهراً از آن‌جا که وجود بقعه در ارتفاعات بیلاقی، دسترسی به آن را در فصول سرد سال با محدودیت روبه‌رو می‌سازد، در روستای قنبری محله‌ی جرکندان شهرستان تالش بنای یادبودی به نام بقعه‌ی سیدسلطان محمود دینوری بنا نهاده‌اند. این بنا با مساحت تقریبی ۲۳ مترمربع، شامل اتاقی است که دیوار چوبی نرده‌ای با طرح مشبک ساده دارد، دور آن را ایوانی فراگرفته و در وسط آن صندوق

چوبی ساده‌ای بر مرقد نصب است. محوطه‌ی بقعه حدود ۵۰۰۰ مترمربع است و قبرستان عمومی در آن قرار دارد. بقعه تقریباً به همان صورتی است که دکتر ستوده در سال ۱۳۴۸ ه‍.ش از آن یاد کرده است؛ اگرچه وی آن را تربۀ سلطان سید محمود می‌داند (ستوده: ج ۱، ص ۴۵).

بنای یادبود سید محمدکیا و سیدعلی کیا در زربجار املش
مرقد سید محمد کیا (متوفی ۸۵۲ ه‍.ق) و پسرش سیدعلی میرزاکیا
(متوفی ۹۱۱ ه‍.ق) در بیلاق کشاکجانِ سما شهرستانِ املش با نام بقعه‌ی
سر تربت از بقاع متبرکه‌ی معروف این سامان است.

به علت علاقه‌ی شدید مردمِ املش به این بقعه، متولیان قدیم آن بنای یادبودی در روستای زربجارِ شهرستانِ املش برای این دو بزرگوار ساخته‌اند که این بنا نیز به سر تربت معروف است. این بقعه که دکتر ستوده از آن به عنوان بقعه‌ی آقا سیدزکی نام می‌برد (ستوده: ج ۲، ص ۲۷۹)، بقعه‌ای مستقل شناخته شده و بنای آن با مساحت ۴۲ مترمربع بازسازی شده است. هم‌چنین صندوقِ مشبکِ چوبیِ جدیدی بر مرقد فرضی نصب است و مسجدی بزرگ در مجاورت آن ساخته‌اند. زربجار که پیش‌تر نقره بیجار نامیده می‌شد (ستوده: ج ۲، ص ۳۵۳)، از جمله آبادی‌هایی است که توسط سیدعلی میرزاکیا وقفِ نگه‌داریِ بقعه‌ی سر تربتِ سما شده است.

بنای یادبود شیخ زاهد گیلانی

شیخ تاج الدین ابراهیم، معروف به شیخ زاهد گیلانی، پیر و مرشد شیخ صفی‌الدین اردبیلی (متوفی ۷۳۵ ه‍.ق) است که در موردِ سالِ وفات و

محل دفن او اختلاف نظر وجود دارد. آنچه مسلم است او در سوره مرده از نواحی گشتاسفی شروان وفات کرده (نک. معین: اعلام) و ظاهراً در سیاه‌رود در حوالی هیله کران کشور آذربایجان امروزی که در آن روزگار جزء تالش گیلان بوده، به خاک سپرده شده است. دو بنای یادبود در گیلان وجود دارد که به بقعه‌ی شیخ زاهد و محل دفن او مشهور است. البته باید به بقعه‌ی شیخ زاهد آلیان فومن نیز اشاره شود که - چنان‌که در فصل اول گفته شد - مرقد پیرزاهد دافیه از عرفای اواخر سده‌ی دهم هجری است.

الف. بقعه‌ی شیخ زاهد شیخانور لاهیجان

حسن بیگ روملو در کتاب احسن التواریخ، در بیان وقایع سال ۸۹۲ هـ ق، اظهار می‌دارد که سلطان حیدر صفوی در عالم خواب مامور می‌شود تا پیکر شیخ زاهد را به جای مناسب برده و دفن نماید. او نتیجه می‌گیرد که «مزاری که امروزه در دو کیلومتری لاهیجان با بنای زیبا و گنبدی چهارگوش عجیب بر دامنه‌ی کوه دیده می‌شود، همان بناست» (ص ۱۱۶).

سلطان حیدر صفوی در سال ۸۷۴ هـ ق در ۳۹ سالگی بر تخت ارشاد خانقاه اردبیل قرار گرفت و در سال ۸۹۳ هـ ق کشته شد (جعفریان: صص ۲۸-۳۰). بر اساس تاریخ کتبی‌ی دری که سیدرضی بن سیدمهدی باشکجایی در سال ۸۲۲ هـ ق به این بقعه هدیه کرده است (ستوده: ج ۲، ص ۱۵۰)، ساخت بنای این بقعه حداقل باید در سال ۸۲۲ هـ ق تمام شده باشد. بنابراین از آن‌جا که سلطان حیدر ۴۳ سال بعد از تمام شدن بنای بقعه متولد شده است، مطالب احسن التواریخ نمی‌تواند درست باشد. بنابراین یا در بقعه‌ی شیخ زاهد شیخانور شخصی غیر از شیخ ابراهیم زاهد گیلانی مدفون است و یا این بنا یکی از بناهای یادبود شیخ زاهد گیلانی است که

کاربرد خانقاهی نیز داشته است.

ب. بقعه‌ی شیخ زاهد چابکسر

این بقعه‌ی متبرکه در زاهد محله‌ی چابکسر رودسر قرار دارد. به اعتقاد اهالی این بقعه مدفن اصلی شیخ زاهد گیلانی است، زیرا شیخ زاهد در نزدیکی دریا زندگی می‌کرده و در نزدیکی دریا دفن شده است و این بقعه نیز به دریا نزدیک است.

بنای بقعه با مساحت ۶۰ مترمربع از گل و خشت ساخته شده و سفال‌سَر است. این بنا شامل یک اتاق مرکزی است که چهار طرف آن را ایوانی فرا گرفته و گنبد فلزی جدیدی بالای بقعه نصب شده است. ستون‌ها و سرستون‌ها و تکال‌های دور ایوان قابل توجه‌اند. صندوق چوبی مشبکی بر مرقده قرار دارد. محوطه‌ی بقعه حدود یک هکتار مساحت دارد و قبرستان اهالی در آن واقع شده است.

خان احمدخان گیلانی در حدود سال ۹۹۵ هـ ق در حکم تایید موقوفه چنین می‌نویسد: «مولانا کمال الدین عبدالوهاب... به تربت فردوس مکانی مولانا ابراهیم گیلانی اقتداء الآثارهم و اقتباساً من انوارهم در قصبه قاسم آباد... احداث بقعه نموده که محل توقف مترددین و منزل نزول ابناء السبیل و مساکین بود.... آن محل و مکان و املاک و اراضی را وقف سده‌ی سینه‌گردانید تا مثوبات و حسنات این خیرات و میراث نثار و ایثار روح پرفروش آن امام و ملجاء خاص و عوام شود» (نامه‌های خان احمدخان گیلانی: ص ۱۶۰). با توجه به این که مولانا ابراهیم گیلانی اسم مشهور و خاصی برای شیخ زاهد گیلانی است، باید نتیجه گرفت که در حدود سال ۹۹۵ هـ ق شخصی در اطراف قاسم آباد که امروز شیخ زاهد محله نام دارد، بقعه‌ای به نام شیخ ابراهیم گیلانی احداث نموده

و املاک و موقوفاتی را برای آن تعیین کرده است. بنابراین بقعه‌ی شیخ زاهد زاهد محله‌ی چابکسر که در آن روزگار جزء قاسم آباد محسوب می‌شد، یکی از بناهای یادبودی است که برای شیخ زاهد گیلانی ساخته‌اند.

تبرستان
www.tabarestan.info

چاه‌های زیارتی

وجود چاه زمزم در کنار کعبه و وجود احادیث و روایاتی درباره‌ی تقدیس آب این چاه، در فرهنگ اسلامی و به‌ویژه در فرهنگ و باورداشت‌های مردم گیلان، تأثیری ژرف نهاده و باعث شده است تا چشمه‌ها و چاه‌های کنار امام‌زاده‌ها و مساجد، مورد تقدس و توجه زائران قرار گیرند. این مسأله‌ی اعتقادی با گילה تجربه (پزشکی سنتی گیلان) نیز در آمیخته است، چنان‌که به شیوه‌های مختلف از آب این چاه‌ها برای رفع بیماری‌ها و طلب سلامت استفاده می‌شود.

برخی از چاه‌ها زیارتگاه مستقل نیستند، بلکه در کنار بقعه‌ی متبرکه و در یک مجموعه‌ی زیارتی، مکان مقدس محسوب می‌شوند و حکایت‌ها و باورداشت‌ها نیز به آن‌ها تقدس می‌بخشند. از جمله‌ی این چاه‌ها می‌توان به چاه بقعه‌ی سید سلیمان و سید ابراهیم در دهنده‌ی صومعه‌سرا، چاه بقعه‌ی آقا سید صالح در کفته‌رود رشت، چاه بقعه‌ی چهار پادشاه در لاهیجان و چاه بقعه‌ی امام‌زاده اسحاق در شفت اشاره کرد. درباره‌ی چاه اخیر معتقدند که پس از شهادت امام‌زادگان، حضرت خضر حاضر شد و عسایش را به زمین زد که در نتیجه‌ی آن، این چاه پدیدار گشت و از آب آن امام‌زاده اسحاق و خواهرش را غسل دادند.

در بعضی مناطق، بقاع متبرکه‌ی مشهور دارای چشمه هستند. این ویژگی منحصر به فرد بیش‌تر در صومعه‌سرا و فومن دیده می‌شود، چنان‌که در کنار همه‌ی بقاع مشهور این مناطق چشمه‌ای وجود دارد. چشمه‌ی بقعه‌ی سید حمزه و سید سلیمان در نفوت صومعه‌سرا، چشمه‌ی بقعه‌ی سبز قبا در شنبه‌بازار فومن، چشمه‌ی بقعه‌ی امام‌زاده نقی در فومن و چشمه‌ی بقعه‌ی آقا سید ابراهیم در قران‌شاندرمن از مهم‌ترین این چشمه‌ها هستند. در گیلان تعدادی از چاه‌ها با انتساب به امام زمان، زیارتگاه‌هایی مستقل به شمار می‌آیند. در این موارد، ضمن تقدس آب چاه و کاربردهای روان‌درمانی آن، نذورات مخصوصی نیز داخل چاه ریخته می‌شود و این چاه‌ها گاه دارای بنا و صندوق نیز هستند. مردم، به‌ویژه زنان، روزهای پنج‌شنبه و جمعه به زیارت این چاه‌ها رفته، اطراف آن‌ها شمع روشن می‌کنند و آب آن‌ها را نیز به تبرک با خود می‌برند. هم‌چنین زائران عریضه‌ها و نامه‌هایی را که برای امام عصر نوشته‌اند، به داخل چاه می‌اندازند. در ادامه چهار نمونه از این چاه‌ها معرفی می‌شوند.

چاه صاحب زمان در مسجد صفی رشت

در محله‌ی مسجد صفی شهر رشت، چاهی وجود دارد که به چاه امام زمان مشهور است و بر جاذبه‌های مسجد صفی که مسجدی تاریخی و مربوط به دوره‌ی صفوی است، می‌افزاید. چاه در پشت مسجد اتاقی جداگانه دارد و صندوق چوبی مشبکی نیز بر آن نصب است.

چاه صاحب زمان در پیرکلاچای دوم رشت

در بالای محله‌ی روستای پیرکلاچاه چاهی وجود دارد که به چاه

بیگم آباد مشهور است و اخیراً به علت نامه‌ها و عریضه‌هایی که به نام ولی عصر در آن انداخته می‌شود، چاه صاحب زمان نیز نامیده شده است. این چاه آجری در حیاط مسجد امام حسن عسکری پیرکلا چاه قرار دارد و در نزدیکی آن درخت آزاد تنومندی به چشم می‌خورد که محیط تنه‌ی آن ۵/۹۰ متر است و به آن دخیل می‌بندند. در سال ۱۳۸۲ در این چاه ضریحی از جنس آهن، آلومینیوم و استیل با یک گنبد کوچک نصب کرده‌اند که ارتفاع آن ۱/۸۵ و ابعاد آن $۱/۵۰ \times ۱/۵۰$ است و محلی برای جمع‌آوری نذورات نیز در آن پیش‌بینی شده است.

چاه نوحدان در لشت‌نشا‌ی رشت

در روستای نوحدان لشت‌نشاء شهرستان رشت، چاهی وجود دارد که آن را مقدس می‌شمارند. از آب این چاه برای تبرک، شفای امراض، رفع بیماری‌های پوستی و... استفاده می‌شود و مردم عریضه‌ها و نامه‌های خود را در آن می‌اندازند. این چاه که به نوحدان چاه مشهور است، آجری بوده و دور آن به ارتفاع ۴۶ سانتی‌متر و ابعاد $۱/۵۰ \times ۱/۴۰$ متر سنگ‌کاری شده است. بالای چاه دو صندوق آهنی برای جمع‌آوری نذورات نصب است و در نزدیکی آن اتاقکی به طول ۳/۵ و عرض ۳/۴۰ متر ساخته‌اند؛ این اتاقک در سال ۱۳۷۵ برای گستردن سفره‌ی نذری درست شده و قسمتی از این چاه زیارتی محسوب می‌شود. چاه در زمینی به مساحت تقریبی ۲۵۰۰ مترمربع قرار دارد که ۵۰ درخت آزاد، ۶ درخت شمشاد و ۴۵ درخت صنوبر در آن دیده می‌شود. مسجد حضرت ابوالفضل نوحدان و قبرستان عمومی اهالی نیز در این زمین واقع شده است.

چاه صاحب زمان انزلی

در جنوب شرقی حیاط مسجد ولی عصر انزلی که به مسجد سرخی معروف است، چاه آبی دیده می‌شود که به چاه صاحب زمان شهرت دارد. این چاه اتاقی مستقل دارد که داخل آن سفره‌ی نذری پهن می‌کنند. هم‌چنین ضریح فلزی مشبکی بر چاه نصب کرده‌اند که به آن دخیل می‌بندند و محلی برای جمع‌آوری نذورات نیز در آن پیش‌بینی شده است.

زیارتگاه‌های علم

در دوره‌ی صفوی از سوی پادشاه یا حکمران محلی برای عده‌ای از صوفی‌ها، سادات عالی درجه، شیوخ و متولیان، حقوق و مستمری مشخص می‌شد و برای آن‌که این افراد را بر دیگران برتری دهند، به همراه احکام حقوق، هدایایی که علم از جمله‌ی آن‌ها بود، می‌فرستادند و با حواله‌ی آن، آنان را مفتخر می‌ساختند (نامه‌های خان‌احمدخان گیلانی: ص ۱۶۳). علم شامل تیغه‌ای فلزی است که معمولاً به آیات قرآن و اسامی ائمه‌ی معصومین مزین بود و دارنده‌ی آن نماینده‌ی مذهبی مرشد کل، یعنی پادشاه صفوی، محسوب می‌شد. علم میزان اعتبار و درجه‌ی قرب و منزلت دارنده‌ی خود را مشخص می‌ساخت و موجب نفوذ معنوی وی در مردم می‌شد. در گوشه و کنار بقاع متبرکه‌ی گیلان علم‌های وجود دارد که پیشینه‌ی برخی از آن‌ها به دوره‌ی صفوی می‌رسد. از جمله‌ی این علم‌ها می‌توان به دو علم شبیه به هم اشاره کرد که یکی در بقعه‌ی سیدجلیل آقا کچای سنگر و دیگری در بقعه‌ی آقا سید صالح کفته‌رود رشت نگه‌داری می‌شود. علم اخیر، علم رومی خوانده شده و تاریخ ۹۵۸ ه‍.ق را دارد. این علم‌ها زیارتگاه مستقل نیستند

و تنها در مراسم علم‌بندی و علم‌واچینی (جمع‌آوری علم) که در بقاع متبرکه انجام می‌شود، کارکرد مذهبی و آیینی دارند.

در گیلان تنها زیارتگاه سیاه‌علم خاله‌سرای تالش زیارتگاه مستقل علم به شمار می‌آید. علم این بقعه شامل تیغه‌ای مسین است که به مرور زمان کِیدر شده است. این علم در گاوصندوقی مخصوص نگه‌داری می‌شود که در یک مسجد تازه ساز ۴۲ متری و در کنار محراب قرار دارد. علم را در روزهای عاشورا با تشریفاتی خاص بیرون می‌آورند تا هیأت‌های عزاداری و زائران آن را زیارت کنند. در نزدیکی مسجد درختی قرار دارد که باورداشت‌ها آن را مادر سیاه علم می‌دانند و مورد توجه برخی از زائران است. به نظر می‌رسد که این علم مربوط به یکی از مشایخ و پیران دوره‌ی صفوی باشد.

سنگ‌های زیارتی (زیارتگاه‌های سنگ)

سنگ‌ها به‌عنوان عناصری مقدس در برخی از بقاع متبرکه‌ی گیلان کارکردهای نمادین و روان‌درمانی دارند و حکایات و باروداشت‌هایی نیز درباره‌ی آن‌ها وجود دارد. چهار نوع سنگ مقدس در بقعه‌های گیلان دیده می‌شود.

۱. سنگ نماد حجرالاسود. در بعضی از بقاع متبرکه سنگ‌هایی بر صندوق یا طاقچه قرار دارند که معمولاً کاربرد استلام داشته و نمادی از سنگ حجرالاسود هستند؛ به این معنی که زائران پس از زیارت مرقد به نشانه‌ی تبرک آن‌ها را می‌بوسند. ظاهراً در گذشته سنگ‌هایی را به عنوان نشانه بر گور افراد قرار می‌دادند و در مواقعی که گور تبدیل به بقعه‌ی متبرکه شده

است، آن سنگ‌ها را به صندوق یا طاقچه‌ی بقعه منتقل نموده‌اند. گاه نیز زائران سنگ‌های شکیل و فسیلی را به عنوان هدیه، با آرزوی خانه‌دارشدن و یا به نیت مشارکت در بازسازی بقعه، به بقعه منتقل کرده‌اند. با گم شدن این سنگ‌ها معمولاً حکایت‌ها و باورداشت‌هایی درباره‌ی آن‌ها به وجود می‌آید.

در اکثر بقاع متبرکه‌ی دهستان دارسازی شهرستان رشت سنگ‌هایی از این نوع دیده می‌شوند، اما از میان دیگر بقاع متبرکه‌ی این شهرستان، تنها در بقعه‌ی آقا سیدجلیل آقا کچای سنگر به این گونه سنگ‌ها برمی‌خوریم. تا سال ۱۳۵۸ در بقعه‌ی امام‌زاده ابراهیم شفت، سنگ سیاه‌رنگی با وزن تقریبی دو کیلوگرم وجود داشت که به خمیر سنگ مشهور بود و فرورفتگی‌های بسیار، غرابت ویژه‌ای به آن می‌داد. از این سنگ، همانند سنگ‌های مشابه، در پزشکی سنتی استفاده می‌شد. هم‌چنین سنگ مذکور جایگاه خاصی داشت و زائران پس از زیارت مرقد امام‌زاده به استلام آن روی می‌آوردند. در مناسک زیارت امام‌زاده ابراهیم، خمیرسنگ عالی‌ترین نماد حجرالاسود به شمار می‌آمد (غلامی کفترودی: ۱۳۸۰، ص ۷۹).

۲. سنگ اثر پا، نماد مقام ابراهیم. در گذشته سنگ‌هایی در بعضی از بقاع متبرکه‌ی گیلان یافت می‌شد که اثر پای انسانی بر آن‌ها حک شده بود و آن را اثر پای امام‌زاده‌ی مورد نظر می‌دانستند. گمان می‌رود که این سنگ‌ها نمادی از مقام حضرت ابراهیم در مکه‌ی مکرمه باشند. سنگ اثر پا در بقعه‌ی امام‌زاده اسحاق شفت (ستوده: ج ۱، ص ۲۱۹) و سنگ اثر پا در بقعه‌ی آقا سید صالح غازیان انزلی (ملگونف: ۱۳۶۴، ص ۲۱۶) دو نمونه از این سنگ‌ها هستند.

۳. سنگ فال‌گیری. در بعضی از بقاع متبرکه‌ی گیلان سنگ‌هایی وجود دارد که به وسیله‌ی آن‌ها فال می‌گیرند. سنگ میان ناخن دو انگشت شصت قرار می‌گیرد و در صورتی که بچرخد، استنباط می‌شود که حاجت برآورده خواهد شد. از جمله‌ی این سنگ‌ها می‌توان به سنگ بقعه‌ی سید ابوجعفر در بیجارگلِ کوچصفهان و سنگ مزارِ خاجانِ چهاردانگ در دهستانِ دارسازِ شهرستان رشت اشاره کرد.

۴. سنگ درگاه. در دوره‌ی صفوی با احکامی که به درویش، مشایخ و سادات داده می‌شد، گاه هدایایی چون علم، چراغ، شُده، تیغ، سفره و سنگ نیز وجود داشته است (نامه‌های خان‌احمدخان گیلانی: ص ۱۶۲). مشخص نیست که آیا این سنگ، سنگ‌نوشته‌ای بوده است که برای نصب بر درِ خانه یا خانقاه فرستاده می‌شد و یا تکه سنگی معمولی که پادشاه یا حاکم به عنوان اولین خشت و سنگ‌بنای صومعه و خانقاه و به نشانه‌ی تبرک و تیمن آن را می‌فرستاد. تعدادی از این سنگ‌ها در گوشه و کنار بقاع متبرکه‌ی گیلان وجود دارند که به عنوان نمونه می‌توان به سنگ بقعه‌ی ملاط لنگرود (ستوده: ج ۲، ص ۲۸۲) و سنگی که جلوی در ورودی بقعه‌ی پیرشرفشاه در روستای دارسرای رضوانشهر نصب است، اشاره کرد. امروزه این سنگ‌ها کارکرد اصلی خود را از دست داده‌اند. معمولاً بر این سنگ‌ها آب ریخته، با سنگ دیگری می‌سایند و از مایه‌ی به دست آمده به عنوان تبرک و داروی بیماری‌های چشمی و پوستی استفاده می‌کنند. افزون بر مواردی که گفته شد، گاه سنگ زیارتگاهی مستقل به شمار می‌آید که در این بخش به دو نمونه‌ی آن خواهیم پرداخت.

الف. بقعه‌ی سنگ‌مزار لاهیجان

این بقعه‌ی متبرکه در محله‌ی شعرباغان لاهیجان و در کوچه‌ی میرشیر واقع است. در مرکز زمینی به مساحت ۱۵۰ مترمربع، به وسیله‌ی سنگ بلوک و آهن، محفظه‌ای به طول ۲/۲۵ و عرض ۲/۱۵ متر ساخته‌اند که در وسط آن سنگی قدیمی قرار دارد. این سنگ به شکل مکعب مستطیل بوده، طول آن ۱۶۴، عرض آن ۳۶ و ارتفاع آن ۶۳ سانتی‌متر است. آیاتی از قرآن مجید بر سنگ نوشته شده است که قسمتی از آن چنین خوانده می‌شود: «قال الله سبحانه تبارک و تعالی قل یا عبادي الذين اسرفوا علی انفسهم لاتقنطوا من رحمة الله». امروزه این سنگ را با پارچه‌ای سبز پوشانده‌اند.

دکتر ستوده که در سال ۱۳۵۰ ه‍.ش این سنگ را دیده است، درباره‌ی آن چنین می‌نویسد: «روزهای پنجشنبه و جمعه مردم به زیارت آن می‌آیند و دور آن شمع روشن می‌کنند. سابقه و علت احترام سنگ را کسی نمی‌دانست و متولی بقعه هم در این زمینه اطلاعی نداشت» (ص ۹۲).

ب. بقعه‌ی علی‌آباد زیباکنار

در روستای علی‌آباد زیباکنار لشت‌نشا، مکان مقدسی وجود دارد که تنها به بقعه مشهور است. این بقعه‌ی متبرکه شامل قبرستانی به مساحت تقریبی یک هکتار است که در کنار جاده‌ای آسفالت قرار دارد. در گذشته سنگی در این مکان قرار داشت که اهالی به زیارت آن می‌رفتند. حدود سال ۱۳۶۰ بنایی بر روی سنگ ساخته و صندوقی بر آن نصب کردند و امروزه این مکان تبدیل به یکی از بقاع متبرکه‌ی منطقه شده است.

درختان مقدس

در گوشه و کنار گیلان درختان مقدسی وجود دارند که با عنوان مزار و با انگیزه‌های مختلف مورد توجه و احترام مردم هستند. این درختان به عنوان عناصری فرهنگی - مذهبی، افزون بر فرهنگ عامه، ادبیات شفاهی و پزشکی سنتی گیلان، در صنایع دستی و نقش و نگارهای دست‌بافته‌های زنان و دختران این سرزمین نیز تأثیری آشکار داشته‌اند.

گونه‌های درختان مقدس

درخت دروازه‌ی سلامت

این نوع درخت، درختی پر شاخ و برگ و تنومند است که به علت فرسودگی، سوراخی در تنه‌ی آن ایجاد می‌شود و می‌توان به راحتی از آن عبور کرد. برخی برای گرفتن حاجت، به‌ویژه شفای درد کمر و قلنج، از سوراخ این درختان عبور می‌کنند و به تدریج این درختان تبدیل به مزار می‌شوند. گاه بر اثر خواب نما شدن اسمی نیز برای این درختان انتخاب می‌شود؛ به این نحوه یکی از اهالی شخص مقدسی را در خواب می‌بیند و قدیس درخت را به خود منسوب می‌سازد. یکی از این درختان، درخت آقا سید محمود و سیده کلثوم در تورانسرای سنگر شهرستان رشت است. امروزه این درخت افتاده و به‌جای آن، در روبه‌روی منزل مسکونی آقای مصطفی جهانی، دو قبر ساخته‌اند.

درخت نشانه

گاه تعدادی درخت به شکل هندسی خاصی چون مثلث و لوزی

می‌رویند که نقطه‌ی وسط آن‌ها مقدس شناخته می‌شود. واخسته مزار در روستای سیاه‌اسطلخ حاجی ربیع در خشکبیجار رشت، شامل چهار درخت آزاد است که به شکل لوزی رویده‌اند و یک درخت آزاد بزرگ در وسط آن‌ها وجود دارد که مردم با بستن پارچه‌ی سبز و دخیل آن را مقدس می‌شمارند. هم‌چنین در روبه‌روی مسجد روستای خشت مسجد پسیخان رشت، در گذشته سه درخت آزاد به شکل مثلث، وجود داشت که اینک که یکی از آن‌ها را بریده‌اند. در وسط این مثلث، اتاقکی ساخته‌اند که به عنوان زیارتگاه هنوز نامی برای آن انتخاب نشده است.

درخت سلامگاه

در مناطقی از جاده‌های کوهستانی گیلان که بقاع متبرکه از دور دیده می‌شوند، سلامگاه‌هایی وجود دارد که نشانه‌ی آن‌ها معمولاً درخت است. به مرور زمان این درختان نیز مقدس شمرده می‌شوند و به آن‌ها دخیل می‌بندند. درخت سلامگاه جاده‌ی دارستان به رودبار، یکی از این درختان است. اهالی ییلاق با رسیدن به روبه‌روی بقعه‌ی سیدابراهیم کیاباد رحمت‌آباد، در کنار این درخت توقف کرده و از دور سلام می‌دادند و گاه به درخت دخیل می‌بستند.

درختان عجیب

در برخی موارد، اگر پای درختی که مجاور آن سرسبز است، هیچ علفی نروید، آن مکان را مقدس می‌شمارند. یکی از این مکان‌ها بقعه‌ی کیش مزار روستای پشکه در لشت نشا است که امروزه به آقا سیداحمد مشهور و دارای صندوق، مسجد و قبرستان است. به گفته‌ی اهالی در این

مکان تعداد زیادی درخت شمشاد وجود داشت که در زمین پیرامون آن‌ها هیچ چیز سبز نمی‌شد.

درختان کنار چشمه

در باور گیلانی‌ها بیشتر چشمه‌ها دارای تقدس‌اند و هرگاه درختی در کنار آن‌ها باشد، مردم با بستن دخیل به درخت، آن مکان را زیارتگاه خود می‌سازند. با افتادن یا قطع بعضی از این درختان و ساختن بناه قبر و صندوق، برخی از مکان‌های مذکور تبدیل به بقعه‌ی متبرکه شده‌اند.

درختان جفتی

در شرق گیلان اکثر درختانی که زیارتگاه مستقل یا نیمه‌مستقل محسوب می‌شوند، حاصل پیوند دو یا چند درخت هستند. به عنوان مثال هر جا که درخت آزاد با شمشاد یا انجیر جفت شود، زیارتگاهی به وجود می‌آید. در این مورد می‌توان به درخت بی‌بی فاطمه در پشت بقعه‌ی آقا سیداحمد در قصاب‌محله‌ی لنگرود، درخت مزار نزدیک بقعه‌ی بوجایه‌ی لاهیجان، درخت بقعه‌ی آقا سیدرضا در ناصرکیاده‌ی لاهیجان و مزار آقا سیدحسینی در گُمیل لاهیجان اشاره کرد.

مشعل‌دارها (درختان نورانی)

درختان مشعل تنها براساس گفته‌های افرادی که ادعای دیدن نوری مشعل مانند را در پیرامون درخت داشته‌اند، تقدس یافته‌اند. در باورداشت مردم گیلان، امام‌زادگان در هاله‌ای از نور پدیدار شده و گاه برای مهمانی نزد هم می‌روند. در شب‌های خوب (شب‌های جمعه و شب‌های اعیاد

مذهبی) گاه نوری مشعل‌مانند بر بارگاه امام‌زاده‌ای فرود می‌آید و مردم با دیدن آن صلوات می‌فرستند. برخی از علمای بزرگ نیز وجود این نورها را تأیید کرده‌اند (قمی: ص ۴۲۱).

مزارهای خونبار

برخی درختان شیرهای قرمز رنگ ترشح می‌کنند که به باور مردم خون امام‌زاده‌ها است که قرن‌ها پس از شهادتشان از دل درخت می‌جوشد. این شیر را در درمان بیماری‌ها به کار می‌برند و برای تبرک بر دست و سر و روی می‌مالند. درخت بقعه‌ی آقا سیدابوجعفر در جریبارگل کوجصفهان رشت و درخت مزار آقا سیداسماعیل در خلشاه آستانه‌ی اشرفیه، از شمار این درختان هستند.

درختان قدمگاه

قدمگاه درخت مقدسی است که مطابق باورداشت‌ها، محل اطراق یکی از ائمه یا امام‌زاده‌ها بوده است. در گیلان تنها قدمگاه سیدعلی کیا در روستای بیدرون شهرستان سیاهکل که مسجد و قبرستان نیز دارد، مشاهده شده است.

درختان یادبود

بعضی درختان گیلان یادبود جنگ‌ها و وقایع مهم تاریخی هستند. به عنوان مثال پله‌دارین پیربازار رشت درختی است که در سال ۱۲۲۰ هـ ق یک لشکر ۱۲ هزار نفری روسیه در پای آن از گیلانی‌ها، به فرماندهی منجم‌باشی لنگرودی، شکست خورد (پاینده لنگرودی: ۱۳۷۰، صص

۳۳۶-۳۳۷). به یاد این پیروزی، این درخت سال‌ها مورد احترام گیلانیان بود و افسانه‌ها و باورداشت‌هایی درباره‌ی آن شکل گرفت (بیشه‌بان: صص ۵۸-۵۹). مطابق افسانه‌ها، هر روسی که از مرز این درخت می‌گذشت، خشک می‌شد (کشاوری: ص ۵۱) و گلوله‌ی توپ روس‌ها را اصابت به این درخت، به سوی آنان باز می‌گشت (غلامی کفترودی: ۱۳۷۹، ص ۸۸).

درختان رکابدار

بعضی از درختان خمیده به صورت اسب و رکاب تصور شده و گاه به حضرت عباس (ع) منسوب شده‌اند. این درختان به رکابدار شهرت یافته و با بستن پارچه‌های سبز، تبدیل به مزار شده‌اند. هم‌چنین با افتادن درخت، اتفاقی در محل آن ساخته و با بنای قبری فرضی، آن‌جا را به بقعه‌ی متبرکه تبدیل کرده‌اند. در این مورد می‌توان به عباس مزار در مسیر بقعه‌ی امامزاده شفیع شاندرومن و بقعه‌ی عباس مزار در روستای پلکوی دارسازي رشت اشاره کرد. در بقعه‌ی آقا رکابدار روستای توسراوندان سنگر نیز در گذشته درخت آزاد خمیده‌ای بود که اینک بقعه‌ی متبرکه‌ی دارای مسجد و قبرستان، جای آن را گرفته است.

قولنج‌دارها

براساس باورداشت‌ها اگر شخص برهنه‌ای در شب چهارشنبه سوری درختی بکارد، مبتلایان به قولنج با مالیدن بدن خود به آن، شفا می‌یابند. درخت داغ (تادار) در بقعه‌ی قادر پیامبر در روستای باباولی دیلمان سیاهکل، یکی از قولنج‌دارهای گیلان است.

آقاده‌ها

تعدادی از درخت‌های گیلان نشانه‌ی قبر خویشاوندان امام‌زاده‌ها، سادات، عرفا و شهدا و حاکمان و سرداران شمرده شده و مورد تقدس قرار می‌گیرند.

الف. قبور خویشاوندان

برخی از درختان مزار نشانه‌ی قبور خویشاوندان افراد مدفون در بقعه هستند. به نوشته‌ی محمود پاینده «عوام معتقدند که اگر بقعه‌ای مدفن آقا (مرد) باشد، درخت آزاد آن محوطه، خانم آن آقا است» (۱۳۷۷، ص ۲۲۲). احمد مرعشی نیز می‌نویسد: «توده‌ی عوام عقیده دارند درخت آزاد کنار هر بقعه، همسر مرد مقدسی است که در آن بقعه مدفون است» (۱۳۶۳، ص ۵۱). البته این مسأله صرفاً جزء باورداشت‌ها نیست. وقتی قبر سید یا عارفی تبدیل به زیارتگاه می‌شد، در بسیاری موارد همسر یا مادر او را نیز بعد از وفات در محوطه‌ی زیارتگاه دفن کرده و درختی بر آرامگاه آنان می‌نشانده‌اند؛ به مرور زمان این درختان نیز تبدیل به مزار شده‌اند.

ب. قبور سادات

قبر آقا سیدحسن، بزرگ‌خاندان میرحسینی و میرحسینی گفته‌روید پیربازار، در روستای رجاکُل و در نزدیکی درخت آزادی قرار دارد. آقا سیدحسن از جمله‌ی سادات و عرفایی بود که در زمان حیات کراماتی از وی مشاهده شد. وی در اواخر دوره‌ی قاجاریه وفات یافت و بقعه‌ای بر مدفنش بنا کردند که امروزه ویران شده است. تا مدتی پیش قبر سیدحسن سنگ قبر نداشت و ممکن بود با گذشت زمان مردم به درخت آزاد مجاور

توجه نمایند.

در حیاط مسجد ابوذر در بالامحله‌ی روستای طیش دهستان پیربازار نیز قبر سیدحسن، بزرگ‌خاندان میرحسینی، در میان دو درخت آزاد قرار دارد و صندوقی آهنی بین دو درخت نصب شده است.

ج. قبور عرفا و شهدا

میرزا محمود شاه‌خانی، از صوفیان جلیل‌القدر گیلان و از پیران فرقه‌ی صفی‌علیشاهی، در سال ۱۳۲۸ ه‍.ق در روستای شاه‌خالی گیلان وفات یافت و در نزدیکی بقعه‌ی درویش ملا محمدعلی به خاک سپرده شد. محل دقیق قبر مشخص نیست و عده‌ای قبرش را در زیر دو درخت آزاد می‌دانند (دیوان کوچک پیرشرفشاه: ص ۷۸). هم‌چنین در ابتدای جاده‌ی رشت به پیربازار، قبرستانی به نام پيله مولّا (ملای بزرگ) وجود دارد؛ وجه تسمیه‌ی قبرستان این است که یکی از شهدای جنگ پيله‌دارین در سال ۱۲۲۰ ه‍.ق، در محوطه‌ی آن دفن شده است. قبر وی تا حدود ۱۳۲۰ ش در زیر درخت آزادی در محوطه‌ی این قبرستان، مشخص و مورد احترام بود.

د. قبور حاکمان و سرداران جنگی

چنان‌که از قرائن تاریخی برمی‌آید، آرامگاه برخی از سرداران جنگی نیز با توجه به وجود درخت، تبدیل به مزار شده است. از جمله‌ی این مزارها، مزار سالوک مرداویج، یکی از سرداران گیلان است که در سال ۷۹۱ ه‍.ق در به قتل رساندن سیدعلی کیا و خویشاوندانش، نقشی حساس داشته است (مرعشی: ۱۳۶۴، صص ۱۴-۱۵).

در سال ۷۹۷ هـ در نزاعی که بین سیدحسین کیا و عمویش سیدهادی کیا پیش آمد، سیدحسین از امیر علاءالدین اسحاقی یاری خواست و او سپاهی به سرکردگی سالوک مرداویج به یاری سیدحسین فرستاد. سالوک بر دشمنان تاخت و تا قریه‌ی دیزین (دُزْدِن)، بین لیالجان و دیوشل در شاهراه لنگرود به لاهیجان، پیش راند، اما در آنجا با مقاومت روبه‌رو گردید و به قتل رسید و همان‌جا به خاک سپرده شد. سیدظهرالدین مرعشی درباره‌ی تبدیل قبر او به مزار چنین می‌نویسد: «بدان موضع که کشته شد، اکنون مشهور است که همان‌جا بر بالای او توده سنگ ریخته‌اند و درخت شمشادی از میان سنگ‌ها سر برآورده است. بعضی مردم از عابرین سبیل که نمی‌دانند آن چه موضع است، به تصور آن که زیارتگاه بزرگی است، فاتحه می‌خوانند و وصله کهنه بر شاخه‌های آن درخت می‌بندند» (۱۳۶۴، ص ۱۰۲).

درخت مزارهای معروف گیلان

در این بخش تعدادی از مزارها و درختان مقدس که نگارنده از نزدیک بازدید کرده و ثبت نموده است، معرفی می‌شوند.

مزار سیداسماعیل، خلشاه آستانه‌ی اشرقیه

این مزار شامل درخت انجیری است که در اطراف آن چند درخت آزاد قرار دارد. از درخت‌های آزاد شیرهی قرمز رنگی می‌تراود که گفته می‌شود خون است. صندوق نذوراتی نیز در این مکان نصب شده است. هم‌چنین محوطه‌ی این مزار حدود ۴۰۰۰ مترمربع مساحت دارد که مسجد و قبرستان اهالی در آن واقع شده است.

مزار آغا سید خورشید، شیرکوه کیسم آستانه‌ی اشرفیه

این مزار شامل درخت انجیری است که داخل گنده‌ی قدیمی یک درخت آزاد رشد کرده است. معتقدند که در گذشته یکی از اهالی، دختری زیارو را در این مکان دیده است. برای شکر آوری نذورات صندوقی در نزدیکی مزار نصب کرده و مسجدی نیز در مجاور آن بنا نهاده‌اند. محوطه‌ی این مزار ۵۰۰ مترمربع است و قبرستان اهالی در آن قرار دارد.

مزار سیدابوالحسن، لروید سمّام املش

این مزار که پیش‌تر درخت تنومندی بوده، تبدیل به بقعه‌ی آقا سیدابوالحسن شده و تمام ویژگی‌های یک بقعه را داراست.

مزار هفتاد و دو تن، لروید سمّام املش

در روبه‌روی بقعه‌ی سیدشعیب لروید، درختی وجود دارد که معتقدند پیرامون آن ۷۲ شهید دفن شده‌اند و برآن‌اند که بقعه‌ای به نام ۷۲ تن در آن‌جا بسازند.

مزار سیدمحمد و آقا سیدشیرایه در زودسر

در بقعه‌ی شیرایه دو قبر در زیر درختانی انبوه قرار دارند که سخت مورد احترام اهالی هستند. در این بقعه به ۵۲ درخت پارچه‌ی سبز می‌بندند که می‌توانند نماد لشکر علوی نگهبان امام‌زادگان باشند. این مزار حدود یک هکتار محوطه دارد و دارای مسجد و قبرستان است.

مزار سیدناصر، ناصرکیای رودسر

این مزار شامل درخت آزادی است که از به هم پیوستن چند درخت کوچک به وجود آمده و محیط تنه‌ی آن به ۵/۵ متر می‌رسد. این درخت مقدس در محوطه‌ای به مساحت تقریبی ۸۰۰۰ مترمربع قرار دارد و دارای مسجد و قبرستان است. بر تنه‌ی درخت نیز صندوقی برای جمع‌آوری نذورات نصب کرده‌اند.

مزار سیدعلی کیا، بیدرون سیاهکل

این مزار شامل درخت آزاد تنومندی است که نیمی از آن پوسیده است و اهالی آن را قدمگاه سیدعلی کیا می‌دانند. محوطه‌ی مزار حدود ۴۰۰۰ مترمربع است که قبرستان اهالی در آن واقع شده و مسجدی نیز در نزدیکی آن ساخته‌اند.

مزار پسر خوبان، گوران‌دان لاهیجان

این مزار شامل چند درخت شمشاد است که در میان آن‌ها جایی برای افروختن شمع ساخته‌اند. هم‌چنین مسجدی به نام پیرخوبان در کنار درخت بنا کرده‌اند که به همراه زیارتگاه، مورد اعتقاد اهالی است.

مزار آقا سیدحسینی، گُمَلِ لاهیجان

مزار آقا سیدحسینی یکی از مهم‌ترین و زیباترین مزارهای گیلان و شامل دو زیارتگاه است. زیارتگاه نخست مجموع چند درخت است که در نزدیکی آن مکانی به نام چراغ وایسان برای روشن کردن چراغ ساخته‌اند. پیش‌تر در فاصله‌ی ۲۰ متری درخت اصلی، مکانی وجود

داشت که فرورفتگی‌هایی در آن مشاهده می‌شد و عده‌ای نیز به آن توجه داشتند. در سال ۱۳۸۲ در این مکان نیز بنایی ساختند و با نصب صندوق بر گورگاه فرضی، زیارتگاه دیگری به وجود آوردند. این بقعه دو هکتار زمین و مسجد و قبرستان دارد و سخت مورد اعتقاد مردم لاهیجان و حومه است.

مزار بی‌بی فاطمه، قصاب محله‌ی لنگرود

در قصاب محله‌ی لنگرود، پشت بقعه‌ی آقا سیداحمد، در میان کُنده‌ی قدیمی یک درخت آزاد درخت انجیری رویده است که صندوقی بر آن نصب کرده و دورش را نرده‌ی آهنی زده‌اند. این مکان را مرقِد بی‌بی فاطمه، خواهر سیداحمد، می‌دانند.

مزار بقعه‌ی سیدرضا، ناصرکیاده‌ی لاهیجان

در روبه‌روی بقعه‌ی سیدرضا در ناصرکیاده‌ی لاهیجان، درخت آزاد تنومندی وجود دارد که در ارتفاع سه متری آن، در میان سوراخی که در درخت وجود دارد، درخت انجیری رویده است. این درخت مورد احترام اهالی است و صندوقی برای جمع‌آوری نذورات در پای آن نصب کرده‌اند.

مزار سیدمحمد، پایین محله‌ی شرفشاده‌ی لاهیجان

در حیاط مسجد پایین محله‌ی شرفشاده‌ی لاهیجان، درخت کوچکی وجود دارد که اهالی آن را نشانِ قبر سیدمحمد می‌دانند، از این رو در نزدیکی آن قبری ساخته و صندوق نذوراتی نصب کرده‌اند. محوطه‌ی

مزار حدود ۲۰۰۰ مترمربع است که قبرستان و مسجد نیز در آن قرار دارد.

امام مزار، لیالستان لاهیجان

پیش‌تر در لیالستان لاهیجان درخت آزاد تنومندی بود که به امام مزار شهرت داشت. اکنون درخت مذکور قطع شده، اما کُنده‌اش مقدس است و بر آن پارچه‌ی سبز می‌بندند. این مزار مسجد قبرستان دارد و محوطه‌ی آن حدود ۶۰۰۰ مترمربع است. هم‌چنین در این مکان هندوئی برای جمع‌آوری نذورات مسجد، نصب کرده‌اند.

مزار پایین محله‌ی سیاه گوراب لاهیجان

در این مزار درخت آزادی وجود دارد که مورد توجه اهالی است و مسجدی نیز در محوطه‌ی ۳۰۰۰ متری آن بنا نهاده‌اند. پس از دفن شهدای جنگ ایران و عراق در این مکان، مزار شهدا بیش‌تر مورد توجه است.

پیرمزار، زمینان لاهیجان

در این مکان درخت آزادی وجود داشت که آن را بریده و اتفاقی به عنوان بقعه در محل آن ساخته‌اند. این مزار براساس خواب یکی از اهالی ساخته شده است.

درختان بقعه‌ی سیدمحمد، شیشال لاهیجان

در محوطه‌ی این بقعه چند درخت آزاد وجود دارد که مورد احترام اهالی هستند و در سال‌های اخیر، پس از بازسازی بقعه، بر اساس خواب یکی از اهالی، قبری در میان آن‌ها ساخته‌اند.

درخت بقعه‌ی سیدابوالقاسم، قاسم‌آباد رودسر

این درخت بزرگ‌ترین نارونی است که نگارنده در شرق گیلان دیده است. این درخت در پشت بقعه‌ی آقا سیدابوالقاسم قرار دارد و مورد توجه و احترام عده‌ای از اهالی است.

تبرستان

www.tabarestan.info

درخت بقعه‌ی سیدابراهیم، گوهردان کُمل لاهیجان

در گذشته نزدیک بقعه‌ی سیدابراهیم درخت آزادی بود که زیارتگاه اهالی محسوب می‌شد. این درخت چند سال پیش افتاده است و تنه‌ی آن هنوز بر زمین قرار دارد. در نزدیکی ریشه‌ی درخت اتاقکی ساخته‌اند و آن را زیارت می‌کنند.

مزار سید مظفر، آقا سید شریف لاکان رشت

در مسیر لاکان رشت و در فاصله‌ی اندک از جاده، درخت آزادی وجود دارد که به سید مظفر مشهور است. در نزدیکی این درخت حسینه‌ای می‌سازند و بر آن‌اند که صندوقی بر قبر فرضی داخل آن نصب کرده و آن‌جا را تبدیل به بقعه نمایند.

مزار کوچی بقعه، خاجان چهار دانگ دارسازی رشت

در کوچی بقعه (بقعه‌ی کوچک) در خاجان دارسازی رشت، در نزدیک آثار مسجدی قدیمی، ۳۲ درخت شمشاد به چشم می‌خورند که در سال ۱۳۵۸ پای آن‌ها قبری ساخته‌اند. این مکان مورد اعتقاد اهالی است.

مزار آقا سیدمعاف، چپکِ ناظمی محله‌ی لشت‌نشا

در ناظمی محله‌ی لشت‌نشا درخت شمشاد کوچکی وجود داشت که حدود سال ۱۳۴۴، براساس خوابِ یکی از اهالی، تبدیل به مزار شد. این مزار امروزه مسجد و قبرستان دارد و نزدیک آن صندوقچه‌ی کوچک برای جمع‌آوری نذورات نصب کرده‌اند.

درخت هزارخال، کنار سِرِ لشت‌نشا

در کنار سِرِ لشت‌نشا درخت مقدسی وجود دارد که هزارخال (هزار شاخه) نامیده می‌شود و اخیراً به آقا سیدطاهر نیز مشهور شده است. در نزدیک این مزار دو مسجد قرار دارد و اطراف آن قبرستان اهالی واقع شده است. در پای درخت صندوقی چوبی نصب کرده‌اند.

گل‌مزار، پیش‌کنارِ سنگرِ رشت

این مزار شامل درخت آزادی است که پای آن قبری از سنگ بلوک ساخته‌اند. از آن‌جا که پیش‌تر خانه‌ی شخصی به نام عبرتی در نزدیک این مزار قرار داشت و او شب‌ها فانوسی در این مکان روشن می‌کرد، این مزار را گل‌مزارِ عبرتی نیز می‌نامند. هم‌چنین درخت مذکور به مشعل‌دار نیز مشهور است.

مزار مُلّا نظام، بلکده‌ی سنگرِ رشت

پیش‌تر در حیاطِ مسجدِ بلکده‌ی سنگرِ درخت آزادی وجود داشت که زیارتگاه اهالی بود و مُلّا نظام نامیده می‌شد. امروزه آثار این درخت از بین رفته و تنها مسجد به این نام مشهور است.

درخت سیدعلی، پیش‌کنارِ سنگِ رشت

در ابتدای پیش‌کنارِ سنگِ و در کوچه‌ی روبه‌روی چوب‌بری، درختِ آزادِ متوسطی دیده می‌شود که اهالی آن را سیدعلی نامیده و مقدس می‌شمرند.

مزار سیدقاسم، بنکدهِ سنگِ رشت

در گذشته در حیاطِ مسجدِ بنکده درختِ آزادِ تنومندی بود که به آقا سیدقاسم شهرت داشت. در سال ۱۳۸۲ این درخت را بریدند و نزدیک آن قبری فرضی به نام سیدقاسم درست کردند که بر سنگِ آن نوشته است: «آرامگاهِ جوادالائمه، آقا سیدقاسم بنکده، اهدائیِ آقای حمید میرزائی».

مزار سیدصلواتی، بنکدهِ سنگِ رشت

این مزار شامل چهار درخت بود که در برف سنگین سال ۸۳ افتادند. هنگام حضور نگارنده قصد داشتند از چوب‌های این درختان بقعه‌ای بنا کنند. این مزار مسجد و قبرستان نیز دارد.

مزار سیدان، سنگِ رشت

در حیاطِ مسجدِ سیدان در شهرِ سنگِ، درختِ آزادِ تنومندی وجود داشت که در سال ۱۳۷۵ آن را بریدند و به‌جای آن حوضی ساختند. داخلِ حوض سنگِ قبری دیده می‌شود که بر آن نوشته شده است: «آرامگاهِ مرحوم ابراهیم خلیل‌الله، فرزند موسی بن جعفر، وفات ۱۲۶۵». به گفته‌ی اهالی این اسم، تاریخ و نسبت، مبتنی بر خوابِ پیرزنی است که این قبر فرضی را ساخته است. این مزار مسجد و قبرستان نیز دارد.

مزار اجاق، گیله پرده‌سر سنگر رشت

این مزار شامل درختی است که دور آن سکویی ساخته و در مجاور آن مسجدی بنا نهاده‌اند. محوطه‌ی این مزار حدود ۴۰۰۰ مترمربع است و قبرستان اهالی در آن قرار دارد.

مزار سید محمود و کلثوم، توران سرای سنگر رشت

در این مزار درخت آزاد تنومندی وجود داشت که سوراخی بزرگ در تنه‌ی آن دیده می‌شد. این درخت در سال ۱۳۸۰ افتاد و در سال ۱۳۸۳ قبری به نام آقا سید محمود در محل آن ساختند. در نزدیکی این قبر درخت انجیری رویده است که آن را قبر سید کلثوم، خواهر امزاده محمود، می‌دانند.

آته مزار (اخته مزار)، سیاسطلیخ پایین محله‌ی خشکبیجار

این مزار شامل ۵ درخت آزاد است که یکی در وسط قرار داشته و چهار درخت دیگر، به شکل مربع و با فاصله، در چهار سوی آن کاشته شده‌اند. محیط تنه‌ی درخت میانی که خود شامل چند درخت به هم چسبیده است، ۱۱/۳۰ متر است. محوطه‌ی مزار حدود یک هکتار است و قبرستان اهالی در آن قرار دارد. مسجدی در نزدیکی این مزار بنا نهاده‌اند و مرقد سید حلیمه و تنی چند از سادات محلی روستای سیاسطلیخ نیز نزدیک آن واقع شده است. بقعه‌ی سید حلیمه از اعتبار این مزار کاسته است.

مزار آقا میرخلیل و آقا میرخلیل، سنگر رشت

این مزار شامل دو درخت آزاد است که در پای آن‌ها دو محفظه از گِل و

چوب و حلب، به عنوان مرقد ساخته‌اند. این مکان از ۷۰ سال پیش، براساس یک خواب، باد بقیعه نامیده شده و تا حدود ۱۰ سال پیش نیز در ایام تابستان مراسم زوارکشی و بازار فصلی داشته است. این مزار مهم‌ترین و پرجذبه‌ترین مزار شهرستان رشت است. از این نظر می‌توان آن را با مزار آقا سیدحسینی لاهیجان مقایسه کرد. مسجدی نیز در نزدیکی مزار ساخته شده است.

مزار سیدعبدالفارق، باغ محله‌ی خشکبیجار

در این مکان شخصی به نام عبدالفارق که حدود ۱۵۰ سال پیش وفات کرده، دفن شده است. به گفته‌ی اهالی وی از این مسیر به مشهد می‌رفت که در این مکان وفات کرد و مدفون گردید. قبر او در جاده‌سازی از بین رفت و اهالی با ۱۶ متر فاصله از قبر اصلی، در زیر یک درخت برای او مرقدی ترتیب داده‌اند. آن‌ها در نظر دارند که داخل اتاقی جدید، قبری برای او بسازند.

درخت بقیعه‌ی ذولپیرانِ شفت

در محوطه‌ی بقیعه‌ی آقا ذولپیرانِ شفت، درخت آزادی وجود دارد که مورد توجه اهالی و زائران است.

درخت مقدس هنده خاله‌ی تولم صومعه‌سرا

در کنار جاده‌ی اصلی روستای هنده‌خاله، درخت آزادی به چشم می‌خورد که اخیراً به آقا نیکان مشهور شده است.

درختان روستای پشتیر صومعه سرا

در شالیزارهای مجاور بقعه‌ی عین علی و زین علی در روستای پشتیر، چند درخت دیده می‌شود که به اعتقاد اهالی خواهران امام‌زاده‌ها به نام‌های عین بانو و زین بانو هستند.

تبرستان
www.tabarestan.info

بقاع متبرکه‌ی ویژه

بقاع دو برادران

در استان گیلان تعداد زیادی امام‌زاده با عنوان دو برادران وجود دارد. در شهرستان رشت وجود این امام‌زاده‌ها با داستانی همراه است که هر آبادی آن را به بقعه‌ی خود نسبت می‌دهد. مطابق این داستان سال‌ها پیش دو سید به روستای مورد نظر آمده و به مردی که در حال دروی برنج بود، پیشنهاد کردند تا در قبال دریافت غذا، در دروی محصول یاریش دهند. مرد برای تهیه‌ی غذا به خانه رفت و دو سید با عنایت الهی همه‌ی محصول شالیزار را درو کردند. هنگامی که مرد بازگشت، هوا ابری شد و او با دیدن محصول درو شده و هوایی که برای جمع‌آوری آن نامساعد بود، خشمگین شده و دو برادر را با داس مخصوص درو (دهره) سر بُرید. آن‌گاه با خشم الهی، سیل روان شد و محصول او را نابود ساخت. اهالی نیز پیکر دو برادر را دفن کردند و بقعه‌ای برای آنان ساختند. در بعضی روستاها این داستان با تغییراتی اندک بازگو می‌شود. گاه شالیزار و قتلگاه را دو محل مختلف می‌دانند و گاه، برای این که اهالی متهم به امام‌زاده‌گشی نشوند، ماجرای به آب انداختن پیکر امام‌زاده‌ها به داستان اضافه می‌شود.

این داستان یادآور روایت سیدظهرالدین مرعشی از وقایع سال ۷۹۱ هـ ق است که مطابق آن، پس از شکست لشکر سادات، سیدعلی کیا و عده‌ی زیادی از خویشاوندانش در رشت کشته شدند. او در این باره می‌نویسد: «بعضی از منجند به انهزام به دیه‌های رشت آن انواعی افتادند که به خانه‌های مردم آن‌جا التجا بردند... هر که را مردم رشت می‌یافتند و بهیچ‌در خانه خود می‌دیدند، به قتل می‌آوردند. و آن حرکت را گویند نجات اخروی خود می‌دانستند» (مرعشی: ۱۳۶۴، صص ۷۶-۷۷). شایان توجه است که این جنگ در ماه رمضان ۷۹۱ قمری، برابر با اوت و سپتامبر ۱۳۸۹ میلادی رخ داده که ۱۵ مرداد تا ۱۵ شهریور را در برمی‌گیرد و زمان دروی برنج است. در ادامه چند بقعه را که به دو برادران معروف هستند، معرفی می‌کنیم.

بقعه‌ی سیدابراهیم و سیدابوجعفر، بیجارپس دارسازی رشت
این بقعه با مساحت ۲۵۶ مترمربع شامل حرم و مسجد بوده، گلدسته‌ی طلایی و یک ضریح مشبک آهنی دارد. هم‌چنین این بقعه چاه قتلگاهی دارد که آن را محل شهادت این دو برادر می‌دانند. روبه‌روی بقعه نیز شالیزاری وجود دارد که با شالیزار داستان دو برادران منطبق می‌شود.

بقعه‌ی سیدزکریا و سیدعبدالله، بسته دیم خشکیبجار
این بقعه ۴۰۰ مترمربع مساحت دارد و ضریح فلزی مشبکی بر مرقده آن نصب است. محل به قتل رسیدن امام‌زاده‌ها را پشت حمام قدیمی ده که امروزه آثاری از آن وجود ندارد، می‌دانند. بر طاقچه‌ی حرم، آسیابی سنگی وجود دارد که اهالی به تیمن مقداری برنج را در آن خرد کرده و برای طیور می‌برند؛ ظاهراً این موضوع به دروی برنج توسط امام‌زاده‌ها مربوط است.

بقعه‌ی آقا سید محمد و آقا سید ابراهیم، لچه گوراب دارسازی رشت

این بقعه که ضریح مشبک آهنی دارد، به همراه مسجد و با مساحت ۶۲۰ مترمربع در حال بازسازی است. پیش‌تر در حیاط این بقعه درخت آزادی وجود داشت که آن را قتلگاه این دو برادر می‌دانستند. بر تنه‌ی این درخت یک داس دروی برنج (دهره) آویخته بود که مردم بر آن آب ریخته و آن آب را به تبرک با خود می‌بردند.

چند دو برادران دیگر

در گیلان بقعه‌های دیگری نیز با عنوان آقا دو برادران و یا با نام‌های مشخص دیده شده‌اند که به عنوان مثال می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: سید محمد و سید احمد معروف به آئوزبران در هندوانه پُرده‌سر خشکیجار رشت، سید اسماعیل و سید احمد در بَرَمچه‌ی خمام رشت، دو برادران کنسستان در سنگر رشت و بقعه‌ی متبرکه‌ی دو برادران کسما.

بقاع براؤ خاوران (برادر خواهرها)

مطابق تحقیقات دکتر ستوده (ستوده: ج ۱ و ۲) و نیز تحقیق میدانی نگارنده، از سال ۱۳۵۰ به این سو در بعضی بقاع متبرکه، قبر جدیدی به عنوان قبر خواهر امام‌زاده اضافه شده است. بقاع متبرکه‌ای که در آن‌ها خواهر و برادر با هم دفن شده‌اند، عبارت‌اند از:

امام‌زاده اسحاق و خیرالنساء در شفت

امام‌زاده تقی و خیرالنساء در فومن

شاه معلم و خواهرش در بیلاقات اسالم

سیدزکی و سیدکلثوم در سده‌ی کوچصفهان رشت (معروف به تازه بقعه)

سید محمد سفیده آستانه و زبیده خاتون در لنگرود
سیدخلیل و خیرالنساء در دیوشل لاهیجان
سیدعبدالله و خیرالنساء در مریدان لنگرود

بقاع استخر

تعدادی از بقاع متبرکه در میان استخرها و آب‌انبارهای روستاها ایجاد شده‌اند. پیش‌تر در این مکان‌ها یا قبری معمولی قرار داشته و یا درختی که چند سنگ در زیر آن وجود داشته است. در این بخش چند مورد از این بقعه‌ها به اختصار معرفی می‌شوند.

آقا پیرزاد، احمد سرگوراب رشت

پیش‌تر در آب‌انبار روستای احمد سرگوراب رشت قبری وجود داشت که مورد احترام اهالی بود. به باور اهالی آن‌گاه که آب بخش‌های مجاور را فرامی‌گرفته، این قبر زیر آب نمی‌رفته است. در اسفند سال ۱۳۸۴ در آن‌جا بنایی کوچک ساختند و در وسط آن قبری کوچک بنا نهادند که آن را آقا سیداحمد و آقا سیدپیرزاد معرفی می‌کنند.

امام‌زاده آقا، چاف لنگرود

در گذشته در وسط استخر روستای چاف، درختی بود که زیر آن چند سنگ معمولی قرار داشت. اهالی استخر را پر کردند و ضمن ساختن مسجدی بزرگ، بقعه‌ای به نام امام‌زاده آقا نیز بنا کردند که دارای صندوق است و اطراف آن، قبرستان اهالی قرار دارد.

آقا سید ابراهیم، فخرآباد لشت نشا

پیش‌تر در استخر روستای فخرآباد درختی وجود داشت که آن را خونبار می‌دانستند. چند دهه‌ی قبل در آن‌جا بقعه‌ای به نام آقا سید ابراهیم ساختند که دارای صندوق است.

بقعه‌ی سلمان، گیسوم آستانه‌ی اشرقیه

در روستای گیسوم، میان شالیزارها و مجاور آب‌انبار قدیمی که اینک تبدیل به شالیزار شده، بقعه‌ای به نام سلمان قرار دارد که دارای مسجد نیز هست (سل به معنی استخر و مان به معنی مکان و سرزمین است). این بقعه امروزه به نام‌های آقا سید ابراهیم و آقا سید اسماعیل شناخته می‌شود.

سید محمد و سید احمد، سله‌سر کرفستان رودسر

مجاور استخر روستای سله‌سر بقعه‌ای قرار دارد که به سید محمد و سید احمد مشهور است. این بقعه مسجد و قبرستان نیز دارد.

کتاب‌نامه

۱. احسان‌بخش، صادق؛ دانشوران و دولتمردان گیل و دیلم، رشت: صادقین، ۱۳۸۰.
۲. بیشه‌بان، قدیر؛ گیلان زمین، تهران: [بی‌جا]، ۱۳۶۰.
۳. پاینده لنگرودی، محمود؛ آئین‌ها و باورداشت‌های گیل و دیلم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۵۷.
۴. -----؛ خونینه‌های تاریخ دارالمرز، رشت: گیلکان، ۱۳۷۰.
۵. پرتو، افشین؛ تاریخ گیلان؛ رشت: حرف نو، ۱۳۷۹.
۶. جعفریان، رسول؛ صفویه از ظهور تا زوال، تهران: کانون اندیشه جوانان، ۱۳۷۸.
۷. دیوان پیرشرف‌شاه دولایی؛ به کوشش عباس حاکمی، رشت: اداره‌ی کل فرهنگ و ارشاد اسلامی گیلان، ۱۳۷۲.
۸. دیوان کوچک پیرشرف‌شاه طالع دولایی؛ به اهتمام احمد سواررخش، [بی‌جا].
خانقاه صفی‌علی‌شاه، ۱۳۶۱.
۹. رابینو، ه. ل؛ فرمانروایان گیلان، ترجمه‌ی م. پ. جکتاجی و رضا مدنی، رشت: گیلکان، ۱۳۶۹.
۱۰. -----؛ تاریخ ولایت دارالمرز ایران، گیلان، ترجمه‌ی جعفر خمami زاده، رشت: طاعتی، ۱۳۶۶.
۱۱. روملو، حسن‌بیک؛ احسن التواریخ، تهران: [بی‌نا، بی‌تا].
۱۲. ستوده، منوچهر؛ از آستارا تا استرآباد، تهران: انجمن آثار و مفاخر ملی، ۱۳۷۴.
۱۳. سرتیپ‌پور، جهانگیر؛ نام‌ها و نام‌دارهای گیلان، رشت: گیلکان، ۱۳۷۶.
۱۴. طویلی، عزیز؛ تاریخ جامع بندرانزلی، [بی‌جا]، مؤلف، ۱۳۷۰.
۱۵. عباسی، هوشنگ؛ لشت‌نشا سرزمین عادل‌شاه، رشت: گیلکان، ۱۳۸۳.
۱۶. غلامی کفترودی، قاسم؛ آیین پیربازار، رشت: مؤلف، ۱۳۷۹.
۱۷. -----؛ دانای علی رشت، رشت: دیبا، ۱۳۸۳.

۱۸. -----؛ «رمزواره‌های دهکده امامزاده ابراهیم»، مجله فرهنگ گیلان، ش ۹-۱۰، ۱۳۸۰.
۱۹. فاخته، قربان؛ کرونولوژی تاریخ گیلان، رشت: گیلکان، ۱۳۸۳.
۲۰. فومنی، عبدالفتاح؛ تاریخ گیلان، تصحیح عطاءالله تدین؛ تهران: فروغی، ۱۳۵۳.
۲۱. قاضی نورالله شوشتری؛ مجالس المومنین، [بی‌جا: بی‌تا، بی‌تا].
۲۲. قربانی، محمدعلی؛ لاهیجان و بزرگان آن، تهران: سایه، ۱۳۷۵.
۲۳. قمی، شیخ عباس؛ منتهی الآمال، تهران: کتاب فروشی اسلامیه، [بی‌تا].
۲۴. کتاب گیلان؛ گروه پژوهشگران، به کوشش ابراهیم اصلاح عربانی، تهران: گروه پژوهشگران ایران، ۱۳۸۰.
۲۵. کشاورز، کریم؛ گیلان، تهران: ابن سینا، ۱۳۴۷.
۲۶. مرعشی، احمد؛ واژه‌نامه گویش گیلکی، رشت: طاعتی، ۱۳۶۳.
۲۷. مرعشی، سیدظہیرالدین؛ تاریخ گیلان و دیلمستان، به تصحیح منوچهر ستوده، تهران: اطلاعات، ۱۳۶۴.
۲۸. معین، محمد؛ فرهنگ معین، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۵.
۲۹. مگلونف؛ سفرنامه مگلونف؛ ترجمه‌ی مسعود گلزاری، تهران: دادجو، ۱۳۶۴.
۳۰. نامه‌های خان احمد خان گیلانی؛ به کوشش فریدون نوزاد، تهران: مؤسسه موقوفات دکتر افشار، ۱۳۷۳.

تبرستان
www.tabarestan.info

نمایه^۱

آقا سید ابراهیم (لچه گوراب) ۹۱	آب انبار ۹۲
آقا سید ابوالحسن ۸۰	آجر ۱۷ - ۲۰، ۲۳، ۲۴، ۲۷، ۲۹، ۳۵، ۳۷، ۳۹
آقا سید ابوجعفر ۷۵	۴۹ - ۵۱، ۶۶
آقا سید احمد (احمد سرگوراب) ← آقا	آذربایجان ۶۲
سید پیرزاد	آرامگاه میرزا کوچک خان ۱۹
آقا سید احمد (پشکه) ۷۳	آزاد (درخت) ۳۹، ۵۹، ۶۶، ۷۳، ۷۴، ۷۶ - ۸۸
آقا سید احمد (چماچ) ← شاهزاده احمد	۹۱
آقا سید احمد (قصاب محله) ۷۴، ۸۲	آستارا ۱۷، ۳۸، ۴۰، ۴۱
آقا سید اسماعیل (خلشاه) ۷۵	آستانه‌ی اشرفیه ۴۱، ۵۷، ۵۹، ۷۵، ۷۹
آقا سید اسماعیل (سیاهکل) ۴۵	۸۰، ۹۲، ۹۳
آقا سید اسماعیل (گیسوم) ۹۳	آغا سید خورشید ۸۰
آقا سید پیر (آقا سید محمود) (بلسکله) ۳۱	آغا سیده خورشید (شیر کوه) ۵۹
آقا سید پیر (پیشه‌ور) ۳۵	آغا سیده خورشید (کلاچاه دوم) ۵۹
آقا سید پیرزاد (آقا سید احمد) ۹۲	آغا سیده خورشید (سالستان) ۵۸
آقا سید جلیل ۶۹	آغا میر خورشید ۵۸
آقا سید حسن (خمام) ۳۸	آغا میر خورشید بانو (سیده خورشید بانو) ۵۸
آقا سید حسن دارسازی (پیر حسن خناچاه)	آقا پیران (پیر محمد علی) ۳۲
۲۴	آقا پیر (بالا محله‌ی ویشکا) ۳۱
آقا سید حسن (گفته‌رود) ۷۷، ۷۸	آقا پیر محمد ← پیر محمد
آقا سید حسین ۵۳	آقا پیر (مرزدشت) ← پیر محمد
آقا سید حسینی ۷۴، ۸۱، ۸۸	آقا سید ابراهیم (سیاهکل) ۴۵
آقا سید حمزه ۳۱	آقا سید ابراهیم (فخرآباد) ۹۳
آقا سید رضا ۷۴	آقا سید ابراهیم (قران) ۶۵
آقا سید زکی ۴۴	

۱. در این نمایه نام جای‌ها و کتاب‌ها با حروف سیاه آمده است. ب.ر.

- آقا سید سلیمان ۵۰
آقا سید شریف ۸۴
آقا سید صالح (غازیان) ۶۹
آقا سید صالح (کفته‌رود) ۱۸، ۱۹، ۶۴، ۶۷
آقا سید طاهر (درخت) ← هزار خال
آقا سید عبدالله ۵۲
آقا سید قاسم (درخت) ← مزار سید قاسم
آقا سید محمود (پلسکله) ← آقا سید پیر
آقا سید محمود (درخت) ۷۲، ۸۷
آقا سید محمود (سبزپوشان) ← پیر یوسف
آقا سید معاف ۸۵
آقا سید یوسف ۵۵
آقا شیخ سلیمان ۵۲
آقا شیخ ← شیخ محمد طالقانی
آقا کچا ۶۹
آقا لشکر نویس ۴۰
آقا ملاعلی ۴۲
آقا میر جلیل ۸۷
آقا میر خلیل ۸۷
آقا میر عظیم ۵۸
آقا نیکان (درخت) ۸۸
آق اولر ۴۱
آلیان ۲۵
آیینه ۵۲
آیینه کاری ۱۶، ۲۷
- الف**
ابراهیم (ع) ۵۱
ابن کثیر ۲۸
- ابوالفضل (ع) ۵۲
ابوجعفر ۲۸
اتاق ۳۵، ۴۷، ۶۰
اتاق مرکزی ۱۶، ۳۶، ۳۷، ۵۱، ۶۳
احمدان بخش، صادق ۲۸، ۲۶
احسن التواریخ ۶۲
احمد بن امام‌الدین کجایی ۲۶، ۴۸
احمدسرگوراب ۴۱، ۹۴
اردبیل ۶۲
ارزجان ۶۰
ارشاد المتعلمین ۲۶، ۴۸
از آستارا تا استراباد ۱۶
اسالم ۴۱، ۹۱
اسب ۷۶
استاد بدیع‌الله (بادی الله) ۲۹
استخر ۹۲، ۹۳
اسلام ۴۳
اشکور ۴۲
اشکورات ۵۷
اصفهان ۵۱
امام حسن (ع) ۲۱
امام حسین (ع) ۲۱، ۲۸، ۵۶
امام رضا (ع) ۳۳
امام‌زاده ابراهیم (شفت) ۵۷
امام‌زاده ابراهیم (شفت) ۶۹
امام‌زاده ابراهیم (لسبو) ۵۷
امام‌زاده اسحاق ۵۷، ۶۴، ۶۹، ۹۱
امام‌زاده باقر بن موسی کاظم (ع) ← پیرباقر
امام‌زاده تقی ۹۱

- امامزاده شفیع ۷۶
 امامزاده نقی ۶۵
 امام زمان (عج) ۶۵
 امام سجاد (ع) ۴۹، ۶۰
 امام علی (ع) ۴۵، ۴۶، ۴۸
 امام موسی کاظم (ع) ۱۸، ۲۰، ۵۹
 امشه ۳۹
 املش ۶۰، ۶۱
 امیر شهید ۴۵، ۳۱
 امیر علاءالدین اسحاقی ۷۹
 امیر محمد رشتی ۱۹
 انجیر (درخت) ۷۴، ۷۹، ۸۰، ۸۲، ۸۷
 انزلی ۳۰، ۶۷، ۶۹
 ایمن آباد ۵۴
 ایوان ۳۵-۳۷، ۴۷، ۵۱، ۶۰
- ب**
 بابا حسن (خواجهکین) ۳۳
 بابا حسن (لوندویل) ۴۰
 بابا رکابدار ۴۱
 بابا علی ۴۰
 بابا مرزی ۴۱
 بابا ملاسدالله (ملاسدالله) ۲۸
 بابا ولی ۵۱، ۷۶
 باد بقعه ← مزار آقا میر خلیل
 بادی الله ← استاد بدیع الله
 باغ ۵۲
 باغچه سرا ۳۸
 باغ محله ۸۸
- بالا محله (پیرکلاچای) ۶۵
 بالا محله (طش) ۷۸
 بالا محله (ویشکا) ۳۱
 بالکن ۱۹
 بام حلبی ۴۴، ۴۵
 بام شغالی ۳۸، ۵۰
 بجارپس ۵۵
 بزمچه ۹۱
 برنج ۸۹، ۹۰
 بسته دیم ۹۰
 بشمن ۳۰
 بقعه های آقا دو برادران ← بقعه های دو برادران
 بقعه های استخر ۹۳
 بقعه های براز خاخوران ۹۱
 بقعه های دو برادران (آقا دو برادران) ۸۹-۹۲
 بقعی آئوزبران ۹۱
 بقعی آغا سیده خورشید (بقعی سیده میر خورشید) (سالستان) ۵۸
 بقعی آغا سیده خورشید (کلاچاه دوم) ۵۹
 بقعی آغا میر خورشید ۵۸
 بقعی آقا پیران (پیرمحمد علی) ۳۲
 بقعی آقا پیر (بالا محله ی ویشکا) ۳۱
 بقعی آقا پیرمحمد ← بقعی پیرمحمد
 بقعی آقا پیر (مرزدشت) ← بقعی پیرمحمد
 بقعی آقا ییلہ قرآن ۴۳
 بقعی آقا ذولپیران (بقعی ذولپیر) ۳۴، ۸۸
 بقعی آقا سید ابراهیم (سیاهکل) ۴۵
 بقعی آقا سید ابراهیم (فخرآباد) ۹۳

۶۷

بقعه‌ی آقا سید ابراهیم (قران) ۶۵
 بقعه‌ی آقا سید ابراهیم (گیسوم) ← بقعه‌ی سلمان
 بقعه‌ی آقا سید ابراهیم (لچه گوراب) ۹۱
 بقعه‌ی آقا سید ابوالحسن ۸۰
 بقعه‌ی آقا سید ابوجعفر ۷۵
 بقعه‌ی آقا سید احمد ۷۴، ۸۲
 بقعه‌ی آقا سید احمد (پشکه) ← بقعه‌ی کیش مزار
 بقعه‌ی آقا سید اسماعیل (سیاهکل) ۴۵
 بقعه‌ی آقا سید اسماعیل (گیسوم) ← بقعه‌ی سلمان
 بقعه‌ی آقا سید پیر (بقعه‌ی آقا سید محمود) (بلسکه) ۳۱
 بقعه‌ی آقا سید پیر (پله بقعه) (یشهور) ۳۵
 بقعه‌ی آقا سید جلیل ۶۹
 بقعه‌ی آقا سید حبیب‌الله پورسید ۶۰
 بقعه‌ی آقا سید حسن (بقعه‌ی پیر حسن) خناجاه (دارسازی) ۲۴
 بقعه‌ی آقا سید حسن (پیر بازار) ۳۸
 بقعه‌ی آقا سید حسین ۵۳
 بقعه‌ی آقا سید حمزه ۳۱
 بقعه‌ی آقا سید رضا ۷۴
 بقعه‌ی آقا سید زکی ← بقعه‌ی سرتربت
 بقعه‌ی آقا سید سلیمان (مسجد آقا سید سلیمان) ۵۰
 بقعه‌ی آقا سید شیرابه ۸۰
 بقعه‌ی آقا سید صالح (غازیان) ۶۹
 بقعه‌ی آقا سید صالح (کفته‌رود) ۱۸، ۱۹، ۶۴

بقعه‌ی آقا سید عبدالله ۵۲
 بقعه‌ی آقا سید محمد ۹۱
 بقعه‌ی آقا سید محمود (بلسکه) ← بقعه‌ی آقا سید پیر
 بقعه‌ی آقا سید محمود (سبزپوشان) ← بقعه‌ی پیریوسف
 بقعه‌ی آقا سید یوسف ۵۵
 بقعه‌ی آقا شیخ ← بقعه‌ی شیخ محمد طالقانی
 بقعه‌ی آقا شیخ سلیمان ۵۲
 بقعه‌ی آقا لشکر نویس ۴۰
 بقعه‌ی آقا ملا علی ۴۲
 بقعه‌ی آقا میر عظیم ۵۸
 بقعه‌ی ابن کثیر ۲۸
 بقعه‌ی ابوجعفر ۲۸
 بقعه‌ی استاد بدیع‌الله ۲۹
 بقعه‌ی امام‌زاده آقا ۹۲
 بقعه‌ی امام‌زاده ابراهیم (شفت) ۵۷، ۶۹
 بقعه‌ی امام‌زاده ابراهیم (لسبو) ۵۷
 بقعه‌ی امام‌زاده اسحاق ۵۷، ۶۴، ۶۹
 بقعه‌ی امام‌زاده شفیع ۷۶
 بقعه‌ی امام‌زاده نقی ۶۵
 بقعه‌ی امیر شهید ۳۱، ۴۵
 بقعه‌ی بابا حسن (خواچکین) ۳۳
 بقعه‌ی بابا حسن (لوندویل) ۴۰
 بقعه‌ی بابا رکابدار ۴۱
 بقعه‌ی بابا علی ۴۰
 بقعه‌ی بابا مرزی ۴۱

- بقعه‌ی بابا ملاسداالله (بقعه‌ی ملاسداالله) ۲۸
- بقعه‌ی بشمن پیر ۳۰
- بقعه‌ی بوجا به ۷۴
- بقعه‌ی بیچاره محمد ۲۹
- بقعه‌ی پور فقیه ۳۱
- بقعه‌ی پوریای ولی ← بقعه‌ی پیریاولی
- بقعه‌ی پیر اسد ۴۱
- بقعه‌ی پیر اعرابی ۴۱
- بقعه‌ی پیران بست ۴۱
- بقعه‌ی پیر باقر ۲۹
- بقعه‌ی پیر بخشعلی ۴۱
- بقعه‌ی پیر پیران ۳۱
- بقعه‌ی پیر جلودار ۳۲
- بقعه‌ی پیر حاجی ۳۳
- بقعه‌ی پیر حسن ۴۱
- بقعه‌ی پیر حسن خناچاه ← بقعه‌ی آقا سید حسن
- بقعه‌ی پیر رضا ۲۰
- بقعه‌ی پیر زاهد دافیه (بقعه‌ی شیخ زاهد) ۲۵، ۶۲
- بقعه‌ی پیر سلیمان دارابی رشتی ۱۹، ۲۰
- بقعه‌ی پیر سنبل ۳۴
- بقعه‌ی پیر شرفشاه ۱۷، ۷۰
- بقعه‌ی پیر صالح (بقعه‌ی سید صالح) ۳۶
- بقعه‌ی پیر عباس (بقعه‌ی سید عباس) ۳۶
- بقعه‌ی پیر علی (آق اولر) ۴۱
- بقعه‌ی پیر علی (گابنه) ۳۶
- بقعه‌ی پیر قریش (بقعه‌ی میر قریش - بقعه‌ی سید قریش) ۳۷
- بقعه‌ی پیر قطب الدین ۳۸
- بقعه‌ی پیر محمد (بقعه‌ی آقا پیر - بقعه‌ی پیر محمد - بقعه‌ی سید محمد) ۳۸
- بقعه‌ی پیر محمد (بقعه‌ی میر محمد) ۳۸
- بقعه‌ی پیر محمد علی ← بقعه‌ی آقا پیران
- بقعه‌ی پیر محمد گالش ۴۱
- بقعه‌ی پیر مختار ۴۱
- بقعه‌ی پیر معلم ۳۹
- بقعه‌ی پیر ملا حاجی ۳۲
- بقعه‌ی پیر ملا علی ۳۶
- بقعه‌ی پیر میر محمد ۴۱
- بقعه‌ی پیر مؤذنان ۲۲
- بقعه‌ی پیر ولی خان ۴۱
- بقعه‌ی پیر زهرا ت ۴۰
- بقعه‌ی پیریاولی (بقعه‌ی پوریای ولی) ۳۰
- بقعه‌ی پیریوسف (سید محمد - آقا سید محمود) ۴۰
- بقعه‌ی پیر یوسفعلی (بوئین) ۴۱
- بقعه‌ی پیر یوسفعلی (جور بیجار) ۴۱
- بقعه‌ی پیله آقا ۴۱
- بقعه‌ی تازه بقعه (بیجار پس) ۵۶
- بقعه‌ی تازه بقعه (سده)
- بقعه‌ی چوو اولیا ۴۱
- بقعه‌ی چهار پادشاه ۶۴
- بقعه‌ی حاجی علی آقا ۴۱
- بقعه‌ی حاجی مومن ۴۱
- بقعه‌ی خواهر امام ۲۹
- بقعه‌ی دانای علی ۲۶

- بقعه‌ی سید حسن غریب ۵۵
 بقعه‌ی سید حلیمه ۸۷
 بقعه‌ی سید حمزه ۶۵
 بقعه‌ی سید رضا ۸۲
 بقعه‌ی سید زکریا ۹۰
 بقعه‌ی سید سلطان محمود شاه دینوری ۶۰
 بقعه‌ی سید سلیمان ۶۵
 بقعه‌ی سید شعیب ۸۰
 بقعه‌ی سید صالح ← بقعه‌ی پیر صالح
 بقعه‌ی سید عباس ← بقعه‌ی پیر عباس
 بقعه‌ی سید عبدالله ۹۰
 بقعه‌ی سید علی آقا ۵۵
 بقعه‌ی سید غلام ۵۴
 بقعه‌ی سید قاسم ۶۰
 بقعه‌ی سید قریش ← بقعه‌ی پیر قریش
 بقعه‌ی سید محمد (سبز پوشان) ← بقعه‌ی
 پیر یوسف
 بقعه‌ی سید محمد (سله‌سر) ۹۳
 بقعه‌ی سید محمد (شیرایه) ۸۰
 بقعه‌ی سید محمد (شیشال) ۸۳
 بقعه‌ی سید محمد (مرزدشت) ← بقعه‌ی
 پیر محمد
 بقعه‌ی سید مصطفی ۵۴
 بقعه‌ی سید مهدی ۵۴
 بقعه‌ی سیده کلثوم ۵۴
 بقعه‌ی سیده میر خورشید ← بقعه‌ی آغا
 سیده خورشید
 بقعه‌ی شاه اولیا ۳۰
 بقعه‌ی شاه حسین ← بقعه‌ی شیخ حسین
- بقعه‌ی درویش پیر احمد ۲۸
 بقعه‌ی درویش جعفر ۳۲
 بقعه‌ی درویش حسن ۴۱
 بقعه‌ی درویش شاه‌میر ۳۵
 بقعه‌ی درویش علی ۳۷
 بقعه‌ی درویش علی آقا ۴۲
 بقعه‌ی درویش محمد ۴۱
 بقعه‌ی درویش ملا محمد علی ۷۸
 بقعه‌ی دو برادران (کسما) ۹۱
 بقعه‌ی دو برادران (کنسستان) ۹۱
 بقعه‌ی ذولبیر ← بقعه‌ی آقا ذولبیران
 بقعه‌ی زین علی ۸۹
 بقعه‌ی سالوک ۳۴
 بقعه‌ی سبز قبا ۶۵
 بقعه‌ی سرتربت (بقعه‌ی آقا سید زکی)
 (زربجار) ۶۱
 بقعه‌ی سرتربت (کشا کجان) ۶۱
 بقعه‌ی سلمان ۹۳
 بقعه‌ی سنگ مزار ۷۱
 بقعه‌ی سید ابراهیم (بیجارپس) ۵۶، ۹۰
 بقعه‌ی سید ابراهیم (دهنده) ۶۴
 بقعه‌ی سید ابراهیم (سرخشکی) ۵۵
 بقعه‌ی سید ابراهیم (کیاباد) ۷۳
 بقعه‌ی سید ابراهیم (گوهردان) ۸۴
 بقعه‌ی سید ابوالقاسم ۸۴
 بقعه‌ی سید ابو جعفر (بیجارپس) ۵۶، ۹۰
 بقعه‌ی سید ابو جعفر (بیجار کل) ۷۰
 بقعه‌ی سید احمد ۹۳
 بقعه‌ی سید جلیل ۶۷

- بقعه‌ی شاه درویشان ۳۴
بقعه‌ی شیخ ابوالوجیه ۱۶
بقعه‌ی شیخ المعالی ۴۲
بقعه‌ی شیخ تاج‌الدین ابراهیم (بقعه‌ی شیخ زاهد گیلانی) ۶۵، ۶۱، ۲۵
بقعه‌ی شیخ تاج‌الدین محمود خیوی ۱۷
بقعه‌ی شیخ جابر انصاری ۴۲
بقعه‌ی شیخ حسن (کوچی بوقا) ۳۳
بقعه‌ی شیخ حسین (بقعه‌ی شاه حسین) ۳۳
بقعه‌ی شیخ حماد ۴۲
بقعه‌ی شیخ زاهد (آلیان) ← بقعه‌ی پیرزاهد دافیه
بقعه‌ی شیخ زاهد (زاهد محله) ۶۴
بقعه‌ی شیخ زاهد (شیخانور) ۶۲
بقعه‌ی شیخ زاهد گیلانی ← بقعه‌ی شیخ تاج‌الدین ابراهیم
بقعه‌ی شیخ سلیمان ۳۵
بقعه‌ی شیخ محمد طالقانی (بقعه‌ی آقا شیخ) ۳۸
بقعه‌ی شیخ مراد (پایین محله‌ی پاکپاد) ۳۹
بقعه‌ی شیخ مراد (چوبر) ۴۲
بقعه‌ی شیر ستون‌الدین ۳۵
بقعه‌ی عباس مزار (پلکو)
بقعه‌ی عباس مزار (شاندرمن) ۷۶
بقعه‌ی علی آباد ۷۱
بقعه‌ی علی بن عکاشاه ۳۷
بقعه‌ی عون بن علی ۴۵
بقعه‌ی عین علی ۸۹
بقعه‌ی فقیه عیسی بن محمد صالحی ۱۹
بقعه‌ی فقیه یحیی بن محمد صالحی ۱۸
بقعه‌ی قادر نبی ۷۶
بقعه‌ی قرآنی دست خط ۴۶
بقعه‌ی کیش مزار (بقعه‌ی آقا سید احمد) ۷۳
بقعه‌ی معلم ۳۹
بقعه‌ی ملا پیرشمس‌الدین ۲۳
بقعه‌ی ملا تره ۴۲
بقعه‌ی ملاحیدر ۴۲
بقعه‌ی ملاخروشه ۴۲
بقعه‌ی ملارجعلی ۴۲
بقعه‌ی ملاصدرا ۳۶
بقعه‌ی ملاط ۷۰
بقعه‌ی ملاعقل ۴۲
بقعه‌ی ملامحمد ۴۲
بقعه‌ی میرقریش ← بقعه‌ی پیر قریش
بقعه‌ی میرمحمد ← بقعه‌ی پیرمحمد
بقعه‌ی نعمان بقعه ← بقعه‌ی نعمان
بقعه‌ی نعمان (بقعه‌ی نعمان بقعه) ۴۶
بلسکله ۵۵، ۳۱
بلکده ۸۵
بنکده ۸۶
بوئین ۴۱
بویه ۶۰
بهدان ۲۶
بی‌بی فاطمه ۷۴، ۸۲
بیجارپس ۹۰
بیجارگل ۷۰
بیدرون ۴۱، ۷۵، ۸۱

- بیشه بان، قدیر ۷۶
 بیه پس ۲۴، ۲۳
- پ
 پاپکیاده ۳۹
 پارچه ۵۲
 پارچه‌ی سبز ۲۸، ۳۶، ۵۹، ۷۱، ۷۳، ۷۶، ۸۰
 ۸۳
 پارچه‌ی سفید ۲۸
 پارچه‌ی سیاه ۲۸
 پاژکی پشت ۲۳
 پاینده لنگرودی، محمود ۷۷، ۷۵
 پایین محله (پاپکیاده) ۳۹
 پایین محله (خشکبیجار) ۸۷
 پایین محله (سیاه گوراب) ۸۳
 پایین محله (شرفشاه) ۸۲
 پرتو، افشین ۲۸
 پرده‌سر (تالش دولا ب) ۴۲
 پرده‌سر (خشکبیجار) ۹۱
 پرده‌سر (لاهیجان) ۴۲
 پسرخان ۲۸، ۴۰، ۷۳
 پشت سرا ۳۳
 پشتیر ۸۹
 پشکه ۷۳
 پلکو ۳۴، ۷۶
 پلنگ سرا ۴۱
 پنجره ۴۷
 پورسید، سید حبیب‌الله ۶۰
 پورسید، سید حسن ۶۰
- پورفقیه ۳۱
 پوریای ولی ← پیریاولی
 پیراحمد دانا (دانا پیر) ۲۶
- پیر اسد ۴۱
 پیر اعرابی ۴۱
 پیران بست ۴۱
 پیر بازار ۱۸، ۲۹، ۷۵، ۷۷، ۷۸
 پیریافر ۲۹
 پیر بخشعلی ۴۱
 پیریبران ۳۱
 پیرجلودار ۳۲
 پیر حسن ۴۱
 پیر حسن خنجاه ← آقا سید حسن دارسازی
 پرده ۲۹
 پیررضا (شیخ پیررضا - شیخ رضا کیا) ۲۰
 پیرزاهد دافیه (شیخ زاهد) ۲۵، ۶۲
 پیر سرا ۱۵
 پیر سرا (رشت) ۴۲
 پیر سرا (شفت) ۴۱
 پیر سرا (ویشکا) ۳۱
 پیر سلیمان دارابی رشتی ۱۹، ۲۰
 پیر سلیمان دارابی شامی ۲۰
 پیر سنبل ۳۴
 پیر شرفشاه ۱۷، ۱۸، ۳۰، ۷۰
 پیر صالح (سید صالح) ۳۶
 پیر عباس ۳۶
 پیر علی (آق اولر) ۴۱
 پیر علی ده ۳۳
 پیر علی (گانه) ۳۶

ت	پیر قطب الدین ۳۸
تاریخ گیلان ۲۵	پیر کلاچاه ۳۷
تاریخ گیلان و دیلمستان ۱۹	پیر کلاچای دوم ۶۵
تازه آباد ۳۱	پیر محمد (آقا پیر - آقا پیر محمد) ۳۸
تالش ۱۷، ۴۰ - ۴۲، ۶۰، ۶۲، ۶۸	پیر محمد علی - آقا پیران
تالش دلاب ۴۱، ۴۲	پیر محمد گالش ۴۱
تجن گوکه ۵۵	پیر محمد (میر محمد) ۳۸
تکال ۶۳	پیر محمد مؤذن (پیر محمد مؤذن - پیر مؤذن) ۲۲
تکرم ۳۴	پیر محمد مؤذن - پیر محمد مؤذن
تکیه بر ۲۰	پیر مختار ۴۱
تمل ۳۶	پیر معلم ۳۹
توران سرا ۷۲	پیر ملاحاجی ۳۲
تور خاله ۲۳	پیر میر محمد ۴۱
توسروندان ۷۶	پیر مؤذن - پیر محمد مؤذن
توکسر ۵۴	پیرولی خان ۴۱
تولم ۲۳، ۴۲ - ۴۴، ۸۸	پیر هرات ۴۰
تولمات ۲۲، ۳۶	پیری ۴۲
تیغ ۷۰	پیریولی (پوریولی) ۳۰
ج	پیریوسف (آقا سید محمد - آقا سید محمود)
جُر بیجارگل ۷۵	۴۰
جرکندان ۶۰	پیر یوسفعلی (بوئین) ۴۱
جعفریان، رسول ۶۲	پیر یوسفعلی (جور بیجار) ۴۱
جمشید خان اسحاقی ۲۴	پیشکنار ۸۵، ۸۶
جمشید داداشی بویه ۶۰	پیشه ور ۳۵
جمعه ۵۰، ۷۴	پیلہ آقا ۴۱
جنگ نامہ ی سید جلال الدین اشرف ۲۸	پیلہ بقعه - بقعه ی آقا سید پیر (پیشه ور)
جور بیجار ۴۱	پیلہ دارین (درخت) ۷۵
جوکی ۲۳	

حاجی علی آقا ۴۱	چ
حاجی مومن ۴۱	چابکسر ۶۳
حجرالاسود ے سنگ نماد حجرالاسود	چاف ۹۲
حرم ۹۰	چالوس ۲۲
حسن بیک روملو ۶۲	چاله سرا ۳۵
حسینیہ ۱۹، ۲۴، ۸۴	چاه ۵۶، ۵۷، ۶۴
حمزہی دارابی رشتی ۱۹	چاه بیگم آباد ے چاه صاحب زمان
حوض ۸۶	چاه صاحب زمان (انزلی) ۶۷
حنیق نبی ۵۱	چاه صاحب زمان (چاه بیگم آباد) (پیر کلاچای
	دوم) ۶۵
خ	چاه صاحب زمان (مسجد صفی) ۶۵
خاجان ۵۸، ۸۴	چاه قتلگاه ۹۰
خاله سرا ۶۸	چاه نوحان چاه ۶۶
خان احمد خان ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۶۳	چاه‌های زیارتی ۶۴-۶۷
خاندان میرحسینی ۷۷	چپک ۸۵
خاندان میرحسینی ۷۷	چراغ ۷۰، ۸۱
خانقاه ۱۵، ۶۲، ۷۰	چران ۴۱
خرطوم ۴۱	چشمه ۶۴، ۶۵، ۷۴
خشت ۲۳، ۳۵، ۶۳	چماچا ۴۶
خشت پل ۲۹	چمار سرا ۲۶، ۲۷
خشت مسجد ۷۳	چوبر ۴۱، ۴۲
خشکیجار ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۳۳، ۳۶، ۳۷، ۴۱	چوکام ۳۱
۵۳- ۵۵، ۷۳، ۸۷، ۸۸، ۹۰، ۹۱	چومثقال ۲۵
خضر (ع) ۶۴	چوواولیا ۴۱
خطبه سرا ۶۰	چهارشنبه‌سوری ۷۶
خلشاه ۷۵، ۷۹	
خمام ۳۱، ۳۳، ۳۸، ۵۴، ۵۹، ۹۱	ح
خمیر سنگ ۶۹	حاجی ربیع ۷۳
خناچاه (خوتاچاه - خناجا) ۲۴، ۲۵	حاجی علی آشیز ۵۳

- خواچکین ۳۳
خوناچاه ← خناچاه
خیرالنساء ۹۱، ۹۲
- د
داداشی بویه، جمشید ۶۰
دارسازی ۲۴، ۳۴، ۳۶، ۵۸، ۶۹، ۷۰، ۷۶، ۸۴، ۹۰، ۹۱
دارستان ۳۹، ۷۳
دارسرا ۱۸، ۷۰
داغ (درخت) ۵۱، ۵۲، ۷۶
دافسار ۲۸
دافیه ۲۵
دانا پیر ← پیراحمد دانا
دانای علی ۲۶
دانیالی نبی ۵۱
دخیل ۵۰، ۶۶، ۶۷، ۷۳، ۷۴
درخت ۵۷، ۷۴، ۹۳
درختان جفتی ۷۴
درختان رکابدار ۷۶
درختان قدمگاه ۷۵، ۸۱
درختان مشعل ۷۴
درختان مقدس ۷۲-۷۷
درختان یادبود ۷۵، ۷۶
درخت خواب‌نمایی ۷۲
درخت دروازه‌ی سلامت ۷۲
درخت سلامگاه ۷۳
درخت نشانه ۷۲
درویش پیراحمد ۲۸
- درویش جعفر ۳۲
درویش حسن ۴۱
درویش شاهمیر ۳۵
درویش علی
درویش علی آقا ۴۲
درویشگاه ۴۱
درویش محمد ۴۱
درویش ملا محمد علی ۷۸
دزدین ← دیزین
دلجه ۳۲
دودانگ ۵۸
دوره‌ی پهلوی ۲۸، ۳۳، ۳۹
دوره‌ی صفوی ۲۲، ۲۴، ۳۸، ۴۷، ۶۵، ۶۷، ۶۸
۷۰
دوره‌ی قاجاریه ۱۸، ۳۰، ۳۷-۳۹، ۴۷، ۷۷
ده بنه ۳۳
دهنده ۶۴
دیزین (دژدین) ۷۹
دیلمان ۴۲، ۵۱، ۷۶، ۶۰
دیوان پیر شرفشاه دولایی ۱۸
دیوان کوچک پیر شرفشاه ۷۸
دیوشل ۷۹، ۹۲
- ذ
ذولپیران ۳۴
- ر
رایینو، ه.ل. ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۸، ۴۴-۴۷، ۴۹
رجاگل ۷۷

رحمت آباد ۴۱، ۷۳	زیدیه ۲۱، ۲۲
رستم آباد ۴۲	زین بانو ۸۹
رشت ۱۸ - ۲۰، ۲۴، ۲۶ - ۲۹، ۳۱، ۳۲، ۳۴	زین علی ۸۹
۳۶ - ۴۰، ۴۱، ۴۶، ۵۱، ۵۳، ۵۴، ۵۹	سادات ۴۶، ۵۴، ۵۵، ۵۹، ۶۷، ۷۰، ۷۷، ۸۷
۶۴ - ۶۷، ۶۹، ۷۰، ۷۲، ۷۳، ۷۵، ۸۴ - ۸۷	سالتان ۵۸
۸۹ - ۹۲	سالوک مرداویج ۷۸، ۷۹
رضوان شهر ۱۸، ۷۰	سالوک معلم ۳۴، ۳۹
رکاب ۷۶	سبزپوشان ۴۰
رکابدار - درخت رکابدار	ستوده، منوچهر ۱۶، ۱۷، ۲۱، ۲۳، ۲۴، ۴۳ -
رودبار ۴۱، ۷۳	۴۶، ۴۹، ۶۱، ۶۲، ۶۹ - ۷۱، ۹۱
رودبارکی ۵۵	ستون ۴۷، ۶۳
رودبُرده ۳۷	سده ۹۱
رودِ پیسخان ۲۸	سرافراز سلطان لشت نشائی ۲۰
رودِ تکرم ۳۴	سراگاه ۴۱
رودسر ۴۲، ۶۰، ۶۳، ۸۱، ۸۴، ۹۳	سراوان ۳۱
روسیه ۷۵	سرتیپ پور، جهانگیر ۴۸
ز	سرخبنده ۵۳
زاکله بر ۱۶	سرخشکی ۵۵
زاهد محله ۶۳، ۶۴	سرسون ۶۳
زبیده خاتون ۹۲	سفال ۳۸، ۵۰، ۶۳
زریجار ۶۱	سفره ۷۰
زمزم ۶۴	سفره‌ی نذری ۶۶، ۶۷
زمیدان ۸۳	سفیدلیزار ۲۳
زنجان ۵۱	سقاخانه ۳۵، ۵۲، ۵۳
زیارتگاه دست خط امام زین العابدین (ع) ۴۹	سلامگاه ۷۳
زیارتگاه دست خط امیرالمومنین (ع) ۴۵	سلطان احمد ۲۲
زیارتگاه سیاه علم ۶۸	سلطان حمزه‌ی صفوی ۴۷
زیباکنار ۷۱	

سید ابراهیم (دُهنده) ۶۴	سلطان حیدر ۶۲
سید ابراهیم (سرخشکی) ۵۵	سلطان محمود شاه دینوری ۶۰
سید ابراهیم (کیاباد) ۷۳	سله سر ۹۳
سید ابراهیم (گوهران) ۸۴	سلیمانداراب ۱۹
سید ابوالقاسم ۸۴	سمام ۸۰، ۶۱، ۶۰
سید ابو جعفر (بیجار پس) ۵۶، ۹۰	سمنان ۵۱
سید ابو جعفر (بیجار گل) ۷۰	سنگ ۲۷، ۳۰، ۳۸، ۴۹، ۵۷، ۵۸، ۶۶، ۶۸، ۷۰
سید احمد (سراوان) ۳۱	۷۹، ۹۲
سید احمد (سله سر) ۹۳	سنگ اثر پا ۶۹
سید احمد (هندوانه) ۹۱	سنگ بلوک ۲۲، ۲۵، ۲۶، ۲۸، ۳۰ - ۳۶، ۴۴
سید اسماعیل ۷۹، ۹۱	۵۸، ۷۱، ۸۵
سید اسماعیل بن موسی بن جعفر (ع) ۴۷	سنگ درگاه ۷۰
سید جلال ۵۴	سنگر ۲۶، ۳۱، ۳۲، ۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۴۶
سید جلال الدین اشرف ۲۸	۶۷، ۷۲، ۷۶، ۸۵ - ۸۷
سید جلیل ۶۷	سنگ فال گیری ۷۰
سید حسن غریب ۵۵، ۵۶	سنگ کاری ۲۷، ۶۶
سید حسین ۵۴	سنگ نماذ حجر الاسود ۶۸، ۶۹
سید حسین کیا ۷۹	سنگ های زیارتی ۶۸ - ۷۱
سید حلیمه ۸۷	سوره مرده ۶۲
سید حمزه ۶۵	سیا اسطخ (رشت) ۲۶، ۲۷، ۸۷
سید خلیل ۹۲	سیارود ۱۹
سید رضا ۸۲	سیاه اسطخ (حاجی ربیع) ۷۳
سید رضی ۶۲	سیاه تَن ۳۶
سید زکریا ۹۰	سیاه رود (آلیان) ۲۵
سید زکی ۹۱	سیاه رود (هیله کران) ۶۲
سید زهرا ۵۴	سیاه کل ۴۱، ۴۲، ۴۹، ۵۱، ۷۵، ۷۶، ۸۱
سید سلیمان (دُهنده) ۶۴	سیاه گوراب ۸۳
سید سلیمان (نفوت) ۶۵	سید ابراهیم (بیجار پس) ۵۶، ۹۰
سید شعیب ۸۰	سید ابراهیم (توکسر) ۵۴

سیده کلثوم (تورانسر) ۷۲	سید صالح ← پیر صالح
سیده کلثوم (الله کا) ۵۴	سید عباس ← پیر عباس
سی میس ۴۴	سید عبدالقارق ۸۸
شالیزار ۱۹، ۵۳	سید عبدالله (یسته‌دیم) ۹۰
شاندرمن ۷۶، ۶۵، ۴۲، ۴۱، ۳۵	سید عبدالله (مردان) ۹۲
شاویزان ۴۲	سید علی ۵۴
شاه اولیا ۳۰	سید علی آقا ۵۵
شاه تهماسب ۲۴	سید علی (درخت) ۸۶
شاه جمشید خان ۴۸	سید علی کیا ۹۰، ۸۱، ۷۸، ۱۹
شاه حسین ← شیخ حسین	سید غلام ۵۴
شاه خال ۷۸	سید قاسم ۶۰
شاه درویشان ۳۴	سید قریش ← پیر قریش
شاهزاده احمد (آقا سید احمد) ۴۶	سید کلثوم (توران سرا) ۸۷
شاه طهماسب ۲۰	سید کلثوم (سده) ۹۱
شاه طهماسب دوم ۲۳	سید محمد (پایین محله‌ی شرفشاده) ۸۲
شاه عباس دوم ۲۳	سید محمد (پیر سرا) ۳۱
شاه عباس صفوی ۲۲	سید محمد (سفیده) ۹۲
شاه معلم ۹۱	سید محمد (سله‌سر) ۹۳
شاه میلرزان ۶۰	سید محمد (شیشال) ۸۳
شده ۷۰	سید محمد کیا ۶۱
شرفشاده ۸۲	سید محمد (هندوانه) ۹۱
شعرباقان ۷۱	سید مصطفی (گورابجیر) ۵۴
شفقت ۳۲، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۶، ۵۷، ۶۴، ۶۹	سید مصطفی (نوده) ۳۳
۹۱، ۸۸	سید مظفر (درخت) ۸۴
شلمان ۳۵، ۳۰	سید مهدی ۵۴
شمشاد (درخت) ۳۰، ۳۳، ۳۴، ۴۰، ۵۸، ۶۶	سید ناصر ۸۱
۸۵، ۸۴، ۸۱، ۷۴	سید هادی کیا ۷۹
	سیده خورشید ۵۵
	سیده خورشید بانو ← آغا میر خورشید بانو

- شمع ۵۲، ۵۳، ۷۱، ۸۱
 شنبه بازار ۶۵
 شوئیل ۴۲
 شوش ۵۱
 شیخ ابوالوجیه ۱۶
 شیخ المعالی ۴۲
 شیخ بهایی ۴۸، ۴۶
 شیخ پیررضا ← پیررضا
 شیخ تاج الدین ابراهیم (شیخ زاهد گیلانی)
 ۶۳-۶۱، ۲۵
 شیخ تاج الدین محمود خیوی ۱۷
 شیخ جابر انصاری ۴۲
 شیخ حسن ۳۳
 شیخ حسن کجایی ۴۸، ۲۶
 شیخ حسین ۳۳
 شیخ حمال ۴۲
 شیخ رضا کیا ← پیررضا
 شیخ زاهد (آلیان) ← پیرزاهد دافیه
 شیخ زاهد (شیخانور) ۶۲
 شیخ زاهد (شیخ زاهد محله) ۶۳
 شیخ زاهد گیلانی ← شیخ تاج الدین ابراهیم
 شیخ سلیمان ۳۵
 شیخ صفی الدین اردبیلی ۶۱، ۲۵
 شیخ محمد طالقانی (آقا شیخ) ۳۸
 شیخ مراد (پابین محله ی پاپکیاده) ۳۹
 شیخ مراد (چوبر) ۴۲
 شیخ مفید ۲۹
 شیخ هدایت خیوی ۱۷
 شیخی ۴۷
- شیرزاد سلطان ۲۴
 شیر ستون الدین ۳۵
 شیرکوه ۲۹، ۳۶، ۵۹، ۸۰
 شیشال ۸۳
 شیعه ۱۷، ۲۱
 شیم رود ۴۱
- ص
 صندوق ۲۱، ۲۶، ۵۱، ۵۸، ۵۹، ۶۵، ۶۸، ۶۹
 ۷۱، ۷۴، ۸۱، ۸۲، ۸۴، ۹۲، ۹۳
 صندوق آهنی ۳۰، ۳۴، ۳۷، ۴۰، ۵۹، ۶۶، ۷۸
 صندوق برنج ۵۷
 صندوق چوبی ۱۶، ۲۰، ۲۳، ۲۸، ۲۹، ۳۴-۳۹
 ۴۵، ۴۹، ۵۸-۶۰، ۶۳، ۶۵، ۸۵
 صندوق فلزی ۳۸، ۵۶، ۵۸
 صنوبر (درخت) ۶۶
 صوفیان ده ۲۲
 صومعه ۷۰
 صومعه سرا ۲۲، ۲۵، ۲۹، ۳۶، ۳۸، ۴۱، ۴۲
 ۴۴، ۶۴، ۶۵، ۸۸، ۸۹
 صیقلان ۴۳
- ض
 ضریح ۲۷
 ضریح آلومینیومی ۲۱، ۳۵
 ضریح آهنی ۱۹، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۳۰، ۳۲، ۳۴
 ۳۶، ۳۷، ۳۶، ۹۰، ۹۱
 ضریح چوبی ۱۶، ۱۸، ۱۹
 ضریح طلائی ۱۹

ضریح فلزی ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۴۰، ۶۷، ۹۰

ط

طاقچه ۴۷، ۶۸، ۶۹، ۹۰

طاهرگوراب ۴۱

طرارکوه ۴۰

طرح کلاه درویشی ۲۱، ۲۷

طرح معرق ۴۵

طیش ۷۸

طوالوندان ۳۷

ع

عاشورا ۴۴

عباس (ع) ۷۶

عراق ۴۸

علم ۵۲، ۶۷، ۷۰

علم آهنی ۳۱

علم رومی ۶۷

علی آباد ۷۱

علی بن عکاشاه ۳۷

عون بن علی ۴۵

عید قربان ۵۱

عید مذهبی ۷۴

عین بانو ۸۹

عین علی ۸۹

غ

غازیان ۶۹

غلامی کفترودی، قاسم ۲۷، ۷۶

ف

فاخته، قربان ۲۴

فال ۷۰

فانوس ۸۵

فخج (فکی کول) ۱۹

فخرآباد ۹۳

فرش ۵۲

فرشته کل ۵۳

فرقه‌ی صفی‌علیشاهی ۷۸

فشکه ۳۸

فشکالی محله ۵۳

فقیه عیسی بن محمد صالحی ۱۹

فقیه یحیی بن محمد صالحی ۱۹

فکی کول ← فخج

فومن ۲۵، ۳۰، ۳۲، ۴۱، ۴۲، ۴۵، ۴۵، ۶۵، ۹۱

فومنی، عبدالفتاح ۲۰، ۲۴، ۲۵، ۴۷، ۴۸

ق

قادر نبی ۵۱، ۷۶

قاسم آباد ۸۴

قاضیان ۴۰

قاضی نورالله شوشتری ۲۵

قبر ۱۵، ۱۷، ۳۱، ۵۱، ۷۴

قبرستان ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۹، ۴۰، ۴۴، ۴۷، ۴۹، ۵۱، ۵۳، ۵۸، ۶۱، ۶۳، ۶۶

۷۱، ۷۳، ۷۵، ۷۶، ۷۹، ۸۳، ۸۵، ۸۷، ۹۲، ۹۳

قبرستان بهشت رضا ۶۰

قبرستان پیله مولّا ۷۸

قبرستان تازه‌آباد ۳۱

کعبه ۶۴	قبرستان کودکان ← فرشته کل
کفته رود ۷۷، ۶۴، ۲۳، ۱۸	قتلگاه ۹۱، ۸۹، ۵۷، ۵۶
کلاچاه دوم ۵۹	قدمگاه ← درخت قدمگاه
کمسار ۴۲	قرآن ۷۱، ۶۷، ۶۵، ۴۴، ۴۳، ۳۸، ۱۹، ۱۶
کُمیل ۷۴	قرآن کوفی مالد ۴۹
کنارسر ۸۵	قرآن نَعمان ۴۴
کوچصفهان ۹۱، ۷۵، ۷۰، ۵۵، ۳۳، ۲۴	قرآن نه منی ۴۶
کوچی بوقا ← بقعه‌ی شیخ حسن	قزوین ۵۱
کوشالشاد ۵۰	قصاب محله ۸۲، ۷۴
کهدم ۴۸، ۲۶	قفل ۵۰
کهلہ بر ۱۶	قمی، حاج شیخ عباس ۷۵
کیاباد ۷۳	قنبری محله ۶۰
کیجا ۴۸	قولنج ۷۶
کیسم ۸۰	قولنج دار ۷۶
کیشستان ۳۸	قیدار نبی ۵۱

ی

گابنه ۳۶
گج ۳۵
گشت ۴۵
گشتاسفی شروان ۶۲
گِل ۸۷، ۶۳، ۳۵
گلدان ۲۴
گلدسته‌ی آجری ۳۸
گلدسته‌ی طلایی ۹۰
گلدسته‌ی قلزی ۳۳
گُمَل ۸۴، ۸۱
گنبد ۶۶، ۳۵، ۳۳، ۳۲، ۲۷، ۲۱، ۱۷
گنبد آجری ۳۸

ک

کاربند ۴۱
کاشی ۳۹، ۳۳، ۳۹
کاشی سبز ۵۸
کاشی کاری ۲۷
کامران میرزای کهدمی ۴۸
کتاب گیلان ۴۷
کتیبه ۶۲، ۳۲، ۲۱، ۱۶
کچا ۴۶، ۲۶
کربلا ۴۸، ۲۶
کرفستان ۹۳
کشاکشان ۶۱
کشاورز، کریم ۷۶

لیالستان ۷۹، ۸۳	گنبد بتونی ۱۸
م	گنبد حلبی ۳۳
مادر سیاه‌علم (درخت) ۶۸	گنبد داخلی ۱۶، ۳۶
مازندران ۲۱	گنبد فلزی ۵۳، ۶۳
ماسال ۳۵	گورابجیر صحرا ۵۴
مامودان ۵۰	گوراب‌ورزل ۵۱، ۵۸
مبارک‌آباد ۳۳	گوراندان ۸۱
متولی ۴۷	گوهردان ۸۴
مثلث ۷۲، ۷۳	گیسوم ۹۳
مجالس المومنین ۲۵	گیله پرده‌سر ۸۷
مجمع القواعد ۲۶	ل
محراب ۵۰، ۶۸	لاشک ۳۵، ۵۲
محرّم ۲۵، ۵۱، ۵۲، ۵۸	لاشیدان ۲۳
محمد (ص) ۲۸	لاکان ۴۱، ۵۱، ۵۸، ۸۴
مراسم زوارکشی ۸۸	لاله سار ۴۲
مراسم علم‌بندی ۶۸	لاهیجان ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۳۱، ۳۳، ۳۶، ۴۲
مراسم علم‌واچینی ۶۸	۶۲، ۶۴، ۷۱، ۷۴، ۷۹، ۸۱-۸۴، ۸۸، ۹۲
مردخ ۳۰	لیه‌خاله ۲۳
مرد مسجد ۴۲	لچه‌گوراب ۹۱
مرزدشت ۳۸	لرود ۸۰
مرعشی، احمد ۷۷	لشت‌نشا ۳۱، ۳۲، ۳۵، ۵۲، ۵۶، ۷۱، ۷۳، ۸۵
مرعشی، سید ظهیرالدین ۱۹، ۷۸، ۷۹، ۹۰	لله‌کا ۵۴
مریدان ۹۲	لمیر ۱۷
مزار آته مزار (مزار اخته مزار) ۸۷	لنگرود ۳۰، ۳۵، ۳۹، ۵۰، ۵۳، ۷۰، ۷۴، ۷۹
مزار آغا سید خورشید ۸۰	۸۲، ۹۲
مزار آغا میر خورشید بانو ۵۸	لوزی ۷۲، ۷۳
مزار آقا سید اسماعیل ۷۵	لولمان ۵۵
مزار آقا سید حسینی ۷۴، ۸۱، ۸۸	لوندویل ۴۰

- مسجد آغا سیده خورشید ۵۹
 مسجد آغا میر خورشید ۵۸، ۵۱
 مسجد آغا میر خورشید بانو ۵۸
 مسجد آقا پیله قرآن ۴۴
 مسجد آقا سید سلیمان ← بقعه‌ی آقا سید سلیمان
 مسجد ابوتر ۷۸
 مسجد امام حسن عسکری (ع) ۶۶
 مسجد پیرخوبان ۸۱
 مسجد پیله قرآن ۴۳
 مسجد حضرت ابوالفضل (ع) ۶۶
 مسجد سرخبنده ۵۳
 مسجد سرخی ← مسجد ولی عصر
 مسجد صفی ۶۵
 مسجد مامودان ۵۰
 مسجد ملانظام ۸۵
 مسجد ولی عصر (مسجد سرخی) ۶۷
 مشعل دار (درخت) ۷۴، ۷۵، ۸۵
 مشهد ۶۰، ۸۸
 مظفر سلطان ۲۳
 معرق کاری ۴۵
 معلم صالحی ← یحیی بن محمد صالحی
 معماری اسلامی ۴۷
 مفرده‌ی عاصم ۲۶
 مقام ابراهیم ۶۹
 مکه ۲۷، ۶۹
 ملاسندالله ← بابا ملاسندالله
 ملا پیرشمس الدین ۲۳
 ملا ترابه ۴۲
 مزار آقا سید طاهر ۸۵
 مزار آقا سید معاف ۸۵
 مزار آقا میر جلیل ۸۷
 مزار آقا میر خلیل (باد بقعه) ۸۷
 مزار اجاق ۸۷
 مزار اخته مزار ← مزار آته مزار
 مزار امام مزار ۸۳
 مزار بقعه‌ی سید رضا ۸۲
 مزار بی بی فاطمه ۸۲
 مزار یابین محله ۸۳
 مزار پسر خوبان ۸۱
 مزار پیر مزار ۸۳
 مزار سالوک مرداوچ ۷۸
 مزار سید اسماعیل ۷۹
 مزار سیدان ۸۶
 مزار سید صلواتی ۸۶
 مزار سید عبدالقاروق ۸۸
 مزار سید علی کیا ۸۱
 مزار سید قاسم ۸۶
 مزار سید کلثوم ۸۷
 مزار سید محمد ۸۲
 مزار سید محمود ۸۷
 مزار سید مظفر ۸۴
 مزار سید ناصر ۸۱
 مزار کوچی بقعه ۸۴
 مزار گل مزار (گل مزار عبرتی) ۸۵
 مزار ملانظام ۸۵
 مسجد ۱۶، ۲۲، ۲۶، ۲۹ - ۴۰، ۴۷، ۴۹، ۵۹، ۶۱
 ۶۸، ۷۳، ۷۵، ۷۶، ۷۹، ۸۱ - ۸۸، ۹۰، ۹۱، ۹۳

- ملاحیدر ۴۲
ملاخروشه ۴۲
ملارجبعلی ۴۲
ملاصدرا ۳۶
ملاعقل ۴۲
ملامحله ۴۲
ملامحمد ۴۲
ملانظام (درخت) ← مزار ملانظام
ملگونف ۶۹
مناره بازار ۴۱
منجم باشی لنگرودی ۷۵
موزه‌ی ایران باستان ۴۷
مولانا ابراهیم گیلانی ← شیخ زاهد گیلانی
مهدی خانی تمل ۲۹
میرزا کوچک خان ۱۹
میرزا محمود شاه خانی ۷۸
میرقرش ← پیرقریش
میرمحمد ← پیرمحمد
میشاوندان ۳۶
- ن
نارون (درخت) ۸۴
ناصر کیا ۸۱
ناصر کیاده ۸۲، ۷۴
ناظمی محله ۸۵
نام‌ها و نام‌دارهای گیلان ۴۸
نامه‌های خان احمد خان گیلانی ۲۱، ۲۲
۷۰، ۶۷، ۲۵
نذر ۵۰-۵۲، ۵۸، ۵۹، ۶۵-۶۷، ۷۹-۸۳، ۸۵
- نشرو دگل ۳۶
نفوت ۶۵
نقاشی‌های مذهبی ۵۳، ۳۵
نقره بیجار ← زربجار
نمک‌آهان ۲۳
نوح‌دان ۶۶
نوده ۳۲
نوشه ۲۸
نیزار ۲۳
- و
واجارگاه ۶۰
واخته مزار ۷۳
وزمتر ۴۲
ولسه ۳۰
ویشکاهی ۳۱
- ه
هزار خال (آقا سید طاهر) (درخت) ۸۵
هزار شاخه (درخت) ← هزار خال
هشتپر ۴۱
همدان ۵۱
هندوانه ۹۱
هنده خاله ۸۸
هیله کران ۶۲
- ی
یحیی بن محمد صالحی (معلم صالحی) ۱۸

The Shrines of Guilan

In addition to the mausoleums of saints or some of the monarchs of different periods of Guilan's history, after Islam, There are some symbols such as holy trees, holy wells, some special stones, flags, etc; which possess ritualistic importance and validity; and They are mentionel as shrines too.

The present book illustrates the most important belifs of Gilaks that indicate the sense of respectability toward sanits and all those who were servants of mankind. It explains about some doctrines or symbols of - for example - "Hajar Al Asvad" stone, Abraham's Trace, "Zam Zam" well, "kosar" Pond, The Prophet Masqus, "Vädi" Tree, and it also introduces the symbols of "Äshurä" (the anniversary of martyrdom of third Imam of muslims) such as Flag, Cupbearer of karbala and The Site of Massacre.

تبرستان
www.tabarestan.info

از مجموعه کتاب‌های دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان

● منتشر شد

۱. قلعه‌های گیلان	ولی جهانی
۲. گاه‌شماری گیلانی	مسعود پورهادی
۳. جغرافیای طبیعی گیلان	دکتر ناصر عظیمی دوبخسری
۴. جشن‌ها و آیین‌های مردم گیلان (۱)	محمد بشرا / طاهر طاهری
۵. تمدن مارلیک	بهروز هم‌رنگ
۶. تاریخ ارمنیان گیلان	فرامرز طالبی
۷. نهضت جنگل (از آغاز تا فرجام)	فریدون شایسته
۸. گیلان در سفرنامه‌های سیاحان ایرانی	هوشنگ عباسی
۹. معماری خانه‌های گیلان	مژگان خاکپور
۱۰. زبان تالشی (توصیف گویش مرکزی)	دکتر محرم رضایتی
۱۱. گیلان در سفرنامه‌های سیاحان خارجی	محمود نیکویه
۱۲. دیلمیان	سید رضا فندرسکی
۱۳. جاذبه‌های تاریخی گیلان	ولی جهانی

○ منتشر می‌شود

باورهای عامیانه‌ی مردم گیلان	محمد بشرا / طاهر طاهری
زبان گیلکی	مسعود پورهادی
امام‌زاده‌های گیلان	قاسم غلامی
تاریخ گیلان (پیش از اسلام)	قربان فاخته
تاریخ گیلان (پس از اسلام)	قربان فاخته

تبرستان
www.tabarstan.info

The Shrines of Guilan

Ghasem Golami

First edition 2008

Nashr-e Farhang-e Ilia

Ghasem Golami 2008

Rasht P.O. Box 1357

E.mail: nashreilia @ yahoo.com

Printed in Iran

زیرنگامها مکان های مقدسی هستند که
نویسنده ی این اثر به سه بخش اصلی امامزاده ها،
زیرنگامهای آرامگاهی و زیرنگامهای ویژه تقسیم
کرده است. امامزاده ها مدفون فرد یا افرادی از خاندان
رسالتند. زیرنگام آرامگاهی به اماکن مقدسی گفته
می شود که مدفون عرفا و صوفیان، فقها و علماء و
سران و حکمرانان محلی هستند. زیرنگامهایی که
در آن ها کسی مدفون نیست. زیرنگام ویژه نامیده
می شوند.

این کتاب نخستین اثر مستقل در معرفی زیرنگامهای
آرامگاهی و ویژه ی سراسر گیلان است. نویسنده
نخست از زیرنگامها بازدید کرده و به ثبت اطلاعات
مربوط به موقعیت مکانی، معماری یا شکلی فیزیکی،
پیشینه ی تاریخی، زمینه های شکل گیری و تقدس،
معرفی شخصیت مدفون و ... پرداخته و پس از آن، با
مراجعه به منابع کتابخانه ای موجود، داده های
تکمیلی را گردآوری کرده است.

*The Encyclopedia of Guilan
Culture and Civilization*

14

تبرستان
www.tabarestan.info

The Shrines of Guilan

Ghasem Gholami

پوهنتان تبرستان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۳۵-۶۶-۸

9789642535668